

SIMBASSANGEN I KUMLAS NYA IDROTTSANLÄGGNING, KUMLAHALLEN

Foto: Kamera-Bilden

KUMLA

UTGIVARE
NILS HELANDER

1969

40:e årgången

JULBLAD

ÖREBRO LÄNS LANTMÄNS CENTRALFÖRENING

Filial i Kumla

FODERMEDEL - GÖDSELMEDEL - KALK - SPANNMÅL
UTSADEN - FRÖER - MASKINER -
DRIVMEDEL - ELDNINGSSOLJOR M. M.

Telefoner: 701 77, 705 87

ERIC ERICSSON

Självköp Telefon 703 98, 704 99

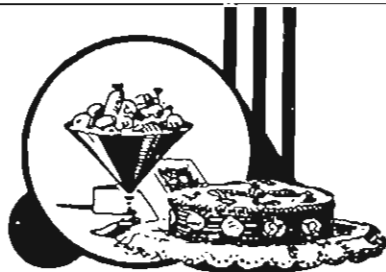
STENEVÄGEN 43

För julinköpen
rekommenderas

ANNA BERGS EFTR.

Handarbetsaffär

Telefon 702 06

Beställ **JULTÅRTAN** i god tid hos

SÖRGÅRDENS KONDITORI

Inneh. MARTIN LINDBLAD

Pröva någon av våra tårtspecialiteter

GRÄDDBANAN - SCHWARTZWALD - CASABLANCA m. fl.

Köpmangatan 26, Kumla

Servering av gott kaffe

Tel. 704 01

Gör jul-
affärerna i

Strömzéns

GARN- & TRIKÅAFFÄR

Tel. 701 96 - KUMLA

Inte blott till julen

utan året runt göres inköpen av tobaksvaror m. m. i

Allt för håret o. rakningen
Dags- och veckotidningar
Alla slags tobaksvaror
pipor m. m.

Tobakshörnan

Trädgårdsgatan 3 - Tel. 707 80

Gör Edra julinköp i

GÖSTA BLIXTS

Speceri- & Matvaruaffär

Tel. 706 12

Norra Kungsvägen 18

KUMLA

BEGRAVNINGSBYRÅ

Ombesörjer allt för såväl jordbegravning som
eldbegångelse. Begravningsbil tillhandahålles

Telefon 700 61 - 757 47

Bost. 710 12 - Sommarbost. 0582/401 34

Vid bemärkelsedagar använd Eder av

KUMLA KÖPMANNAFÖRENING

Presentkort

Kumla i bild

— en ståtlig, färggrann JULKLAPPSBOK
från KB Kumla Tryckeri

Hos bokhandlarna i Kumla och Hallsberg

Bokverket KUMLABYGDEN — nu 3 band — är utfört av KB KUMLA TRYCKERI

VÄRME- och SANITÄRA INSTALLATIONER

inom såväl nybyggnader som gamla byggnader, servisledning, vattenmätareanläggningar samt
inställning och justering av element och radiatorer för bränsleekonomi. Packning av kranar,
rensning av avlopp samt alla förekommande reparationer utföres.

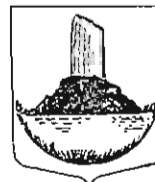
Kumla Rörinstallationer

Kontor och lager IDROTTSGATAN 4, KUMLA — Tel. 711 80

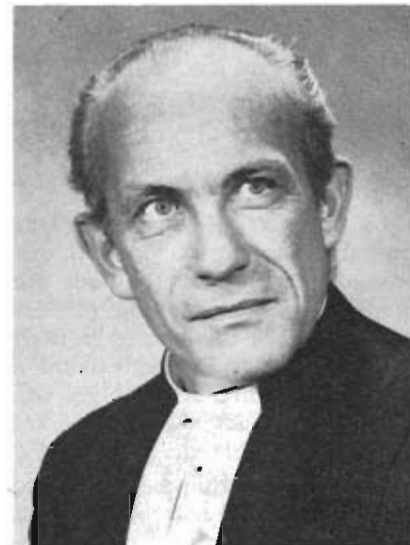
Av Kumla stad auktoriserad rörledningsentreprenör

Rådfråga oss innan Ni låter utföra installationer och reparationer

En annorlunda jul

"Och Ordet vart kött och tog sin boning ibland oss . . ."
Joh. 1: 14.

Det hände den första julnatten i Betlehem i Judéen. Vi är väl förtrogna med scenen. Där var det unga paret som inte kunde få något hotellrum. Överallt var det fullt den kvällen de kom till Betlehem. Kvinnan kände att stunden då hon skulle föda sitt barn närmade sig hastigt. Sannerligen hon behövde en fristad så fort som möjligt. Mannen var djupt orolig och kände ansvaret för kvinna och barn. Vad skulle hända och hur skulle de klara upp detta?

Bakom de korta och kärva orden i skriften att det inte fanns plats för dem i härbärgets måste det ha legat mycket oro och förtvivlan. Men den heliga skrift är helt osentimental i sin skildring av den första julnatten och konstaterar att de till slut ändå lyckades finna ett stall, där de åtminstone kunde vila ut i en spilta. Där födde hon också sitt barn, som hon lindade och lade i en krubba.

Egentligen var det hela en ganska enkel och kanske alldaglig händelse. Inget märkvärdigt över det hela i den tidens Palestina. Många mödrar har både förr och senare tvingats föda sina barn under lika ogynnsamma förhållanden eller ändå värre.

Men just denna scen har blivit bekant och kär för oss. Den unga kvinnan har som ingen annan kvinna i historien kommit i blickpunkten och blivit föremål för intresse, kärlek och dyrkan över hela världen. Madonnan återkommer över hela jorden i olika mer eller mindre konstnärliga former. Det är nog ganska få hem också här i Sverige, som är helt i avsaknad av någonting som kan föra tankarna till madonnan. Hur kan nu allt detta komma sig? Hon var ingen "kändis" av något slag utan mer anonym än någon av oss. Är det en tillfällighet att hon blivit dyrkad och avbildad m. m. Kan något sådant ske av en slump?

Naturligtvis kan man försöka sig på olika rationella förklaringar till detta och till att slumpen skulle kunna fungera så. Men allt sådant låter konstlat och föga trovärdigt eller övertygande. Vanligt mänskligt förnuft och erfarenhet säger att den mycket enkla och anonyma födelsen i Betlehem skulle ha förblivit okänd om det inte varit något alldeles särskilt förknippat med den.

Och det är något alldeles särskilt — ja något helt enastående som inträffade. "Ordet vart kött och tog sin boning ibland oss." Gud blev människa för att människan skulle komma tillbaka till Gud.

För att bereda en fallen mänsklighet frälsningens möjlighet så var det som Gud lät Sonen födas den natten i Betlehem. Vi få som kristna tro detta och vet att det är

den enda riktiga och godtagbara förklaringen till vad som skedde. Det märkvärdiga med kvinnan och med barnet där i stallet den första julnatten är just detta att huvudpersonerna är Guds Son och hans moder.

Mycket har hänt sedan dess. Jesu liv, död och uppståndelse samt Kristi kyrkas födelse, tillväxt och utbredande över jorden. Kulturer har uppstått och försvunnit liksom mäktiga jordiska riken.

Upptäckter och uppfinningar har förändrat världsbilden och levnadsomständigheterna för många människor. Andra lever i stort sett på samma sätt idag som man gjorde för några tusen år sedan. Befolkningstillväxten har varit väldig. Skillnaden är trots allt ganska stor.

Det är också skillnad på julen då och nu. Alla firar vi jul. Kanske det innersta i budskapet idag ofta är helt bortskymt. Glitter och överflöd är kännetecknet på vår jul. Sannerligen vi har gjort julen annorlunda mot den natten i Betlehem, när Gud ingrep direkt i världshistorien.

Gud identifierade sig med världen och dess nöd. Kristi kyrka på jorden är Guds fortsatta identifikation med människans nödsituation. Ty trots att mycket har hänt sedan den första julnatten och mycket är sig olikt, så är människans nödsituation densamma. Andligt överallt och materiellt kanske ändå värre nu — därför att det idag är så många människor på vår jord att det är fler som lida hård nöd nu än för tvåusen år sedan.

Detta ställer krav på oss alla vilka som kristna är att betrakta som lemmar i Kristi kropp, vilket är Kristi kyrka. Kanske det är fråga om ett krav på oss att liksom Gud själv identifiera oss med människor i nöd? Kanske en annorlunda jul?

Amen.

Torsten Ellwyn

TVÅ RESOR

för att studera kyrkor

Den ödesdigra branden i Kumla kyrka den 10 februari 1968 förändrade i ett slag frågan om kyrkans restaurering. Denna fråga hade varit aktuell en tid och förberedande undersökningar hade gjorts då branden inträffade. Någon restaurering var det nu inte längre tal om utan man fick inrikta sig på att bygga upp kyrkan eller att bygga en ny kyrka. Vilketdera det skulle bli var till en början oklart. Efter några månader kom teknikernas utlåtande om att murresterna var i sådant skick att det gick att använda dem i en återuppbyggd kyrka.

En liturgiskt fungerande kyrka är ett mer komplicerat problem än vad man i första hand anar. Kring de tre punkterna Altaret—Dopfunten—Predikstolen rör sig kulthandlingarna och förkunnelsen. Hur dessa tre punkter placeras inbördes i kyrkorummet blir av avgörande betydelse. Ett kyrkobygge innebär kort sagt en mycket känslig och komplicerad planering, som inte kan jämföras med någon form av profan projektering.

Ett förslag hade väckts om att man borde ut och se hur andra församlingar löst restaurerings- och återuppbyggnadsproblem främst då efter bränder. I september månad 1968 genomfördes en längre studieresa till ett antal kyrkor belägna söderut i landet. Resan gick ner genom Linköpings stift, över till Öland och ner till norra Skåne, upp genom Halland och Västergötland. Efter resan summerades att man mer eller mindre ingående hade besett 21 kyrkor.

Vi besåg såväl nybyggda kyrkor som restaurerade kyrkor. Graden av restaureringen i de senare varierade från ren konservering till väl så radikala omdispositioner av hela kyrkobyggnaderna.

Vists kyrka i Östergötland hade försetts med ett nytt tornparti i betong. Vid första ögonkastet påminde det kanske mycket om en spannmålssilo. Men vid närmare studium visade det sig att man fått fram vackra och väl fungerande biutrymmen till kyrkorummet. I kyrkans västparti hade man skapat något så unikt som en invändig "kyrkbacke" som gav ett mycket tilltalande intryck.

Östra Eds kyrka hade restaurerats efter brand. Här hade man kunnat bibehålla de gamla murarna, men kortat av kyrkan hela sju meter i östra delen och uppfört en ny korvägg.

Stora Tuna kyrka

Kastlösa kyrka på Öland hade löst problemet med sitt allt för stora kyrkorum på så sätt att man gjort om kyrkan till en basilika — alltså delat upp kyrkorummet i ett långskepp med ett sidoskepp på var sida och skilt skeppen med två pelarrader samt murade valvbågar mellan pelarna och taket. Tyvärr hade man ej kunnat bemästra de akustiska problemen vid denna förändring. Kyrkans korvägg var prydd med freskomålning av Waldemar Lorentzen, ett nutida konstverk av allra högsta klass.

I Växjö domkyrka beundrades främst den konstnärliga utsmyckningen. Glasmålningarna av Jan Brazda var synnerligen effektfulla. På altaret var ett stort kors i kopplacert som kraftigt markerade att altaronen parrelief är kyrkans centralpunkt.

Ett av resans huvudmål var Klippans kyrka i Norra Skåne. Den är skapad av Sigurd Lewerentz. Kyrkan ingår i en anläggning som även omfattar församlingsutrymmen. Hela anläggningen är konsekvent genomförd. Materialvalet är strängt begränsat. Mörkt tegel, sten och trä. Färgsättningen är djärv och antalet färger är få. Kyrkorummet gör ett mörkt intryck men ger en sällsamt ro. Liturgiskt fungerar denna kyrka mycket väl. Församlingsborna är med rätta stolta över sin kyrka. Bland resenärerna lämnade upplevelsen av denna kyrka kanske något blandade intryck.

Efter resan samlades deltagarna efter någon tid och diskuterade de samlade intrycken. Det visade sig att alla fått nya idéer och uppslag. Det man förut med bestämdhet hade trott vara rätt och riktigt hade man nu fått en delvis annan uppfattning om. Inför de avgörande ställningstagandena hemma i Kumla hade man nu samlat många betydelsefulla erfarenheter, som kommer den blivande kyrkan till godo.

DEN BÄSTA JULKLAPPEN — ett armbandsur från stjärnurmakaren

Presentartiklar i guld och silver

Väggur, köksur i stor sortering

Reparationer utföres omsorgsfullt
med garanti

BRINKS UR & GULD

Innehavare B. Augustsson

Telefon 702 62

säljer kvalitet — känner ansvar — lämnar garanti

På sommaren 1969 väcktes ånyo frågan om att företa en studieresa liknande den föregående. Man ville se ytterligare kyrkor som uppförts efter bränder, studera konstnärliga utsmyckningar och samtidigt passa på att se några nyanlagda kyrkogårdar.

Denna resa kom till stånd sista dagarna i augusti och kom att gå upp genom Värmland—Dalarna—Gästrikland ner över Uppsala—Stockholm och Södermanland.

Norra Finnskoga församling i Värmland hade råkat ut för kyrkobränd någon vecka efter Kumla och hade nu sin nya kyrka färdig och i bruk. Man hade byggt en ny träkyrka på den gamlas plats. Den var vacker och intressant. Vad man här hade åstadkommit i fråga om att pressa fram ett kyrkohyggnadsförslag genom alla bestämmande och granskande instanser på rekordtid var helt beundransvärt. Men det allmänna intrycket var nog att det tyvärr gått lite för fort. Hade man verkligen fått en fungerande kyrka?

Aspeboda kyrka i Dalarna var uppbyggd efter en brand. En helt ny kyrka hade utformats i den gamlas stil och en del äldre delar som exempelvis innertaket i trä med målningar hade komponerats in i den nya kyrkan, som för övrigt var helt modern.

Stora Tuna mäktiga kyrka var nog en av de som slog mest an på resenärerna. Den var rymlig, ljus och varm med en fin sammansmältning av gammalt och nyare med underbara färgsättningar och kunde därutöver visa en mycket förnämlig orgel.

De nyare kyrkorna i Uppsala och Stockholm som besöktes var nog något ojämna, några direkt övertygande intryck gjorde de knappast men det var synnerligen intressant och värdefullt att få bese dem.

Av kostnärilig utsmyckning fann man flera goda exempel. I Forsbacka lilla kyrka väckte altartavlan av målade träreliefer stor beundran. Inför de fantastiska mosaikerna i Kila kyrka i Sörmland skapade av Bengt Olof Källde med korabsiden helt i guldmosaik förbleknade det mesta av vad sinnena tidigare fångat upp och minnena lagrat.

Av kyrkogårdarna som besöktes var det kanske Karlskoga nya kyrkogård med krematorium och Räcksta kyrkogård med krematorium i Stockholm som imponerade mest. Karlskoga vackra och välplanerade kyrkogård gav intryck av rymd och ro. Den var mycket omväxlande och man hade lyckats få en intim prägel inom gravkvarteren. Detta berodde till stor del på att området var måttligt hårt belagt med gravplatser. Gravarna låg i små grupper med fria ytor och avskärmade vegetation emellan. Samma huvudprincip hade följts på Räcksta begravningsplats, där just avskärmningarna mellan de olika delarna var mycket skickligt och mjukt genomförda. Intresset var att hela området skildas från den omgivande bostadsbebyggelsen med jordvallar som var beväxna med buskvegetation.

För att söka hålla reda på de intryck som samlades under dessa båda resor hade man vidtagit vissa åtgärder. Före resorna hade man gjort i ordning orienterande kar-

Karlstads domkyrka

tor över resrutterna och korta orienterande beskrivningar med fakta om de olika studieobjekten. Under resorna fotograferades flitigt både för diabilder och i svart-vitt. Detta bildmaterial har sedan sammanställts och ingår i det arbetsmaterial, som står till förfogande i det fortsatta kyrkohyggnadsarbetet.

Att det ingalunda var någon sinekur att delta i dessa resor kan deltagarna intyga. Efter frukost var det start vid 8-tiden på morgonen och sedan följde besöken undan för undan och efter det sista besöket på dagen så samlades deltagarna på kvällen, där man fortsatte att diskutera så att arbetsdagen slutade i regel knappast förrän vid 22—23-tiden på kvällarna. Allt under det att deltagarna ständigt matades med nya intryck under emellanåt rätt långa bussresor.

Det är nu så med en studieresa att man får se både positiva och negativa saker. Båda slagen är lika värdefulla. Det gäller i lika stor utsträckning att ta del av andras lyckade lösningar som att akta sig för att upprepa deras misstag.

Vad har sedan gjorts? Jo det kan nämnas att under alla dessa resonemang och överläggningar har det upprättats regelrätta önskelistor på vad vi vill ha i den nya kyrkan i Kumla. Sen gäller det som med julklappslistorna att ur allt det man vill ha sortera fram det som går att förverkliga, och den gallringen kommer att bli både svår och hård, ty trots allt har vi dock fyra bestående väggar från vår gamla kyrka, som är ramen på gott och ont till det som skall resa sig ur den nuvarande ruinen.

KUMLA I BILD

En mycket vacker bok, som innehåller ett stort antal bilder från staden och bygden med förklarande texter.
Pris 18 kronor.

KUMLA MUSIKAFFÄR

Hagendalsvägen 14 - Telefon 710 08 - Postgiro 36 71 61

Bankgiro 60-6231

Etablerad 1945

Specialavdelning för grammofonskivor

Allt inom branschen

STORT NOTSORTIMENT

REPARATIONER

PIANON (Pröva först musikintresser genom att hyra, all inbet. hyra tillgodo vid ev. köp.)

SVEN ELISSON

KUMLA REAL- SKOLA

1947–1969

Första realskoleklassen med skolans rektor under alla åren Holger Eketun

Onslagen den 14 maj 1969 hölls realexamen för sista gången i Kumla. 39 elever i de båda återstående avgångsklasserna 4^a och 4^b kunde denna dag efter de muntliga förhören rusa ut till väntande anförvanter och vänner. Det mesta var sig likt, blommorna, plakaten, de utstyrda ekipagen men framför allt glädjen över den avlagda examen, den nyvunna grå mössan. Till det yttre skilde sig examensdagen från de föregående endast genom att Vialundskolan för första och sista gången var platsen för händelsen.

I och med denna examensdag sattes punkt för en epok i stadens skolväsende. En ny hade redan hunnit ta vid då grundskolan samma läsår helt genomförts och för första gången omfattade alla nio årskurserna. Realskole-epoken hann inte bli lång i Kumla. Den kom att omfatta 22 läsår åren 1947–1969. Realskolan har överhuvud taget ingen längre tradition i Sverige. Den inrättades genom 1905 års läroverksstadga för att i en skolför- m till upp trivialsolor, pedagogier och övriga lägre läroverk. Den var ursprungligen sexårig men kom via fyra- och femåriga realsolor att i slutfasen bestå av tre- och fyra-åriga linjer. Dessutom har praktiska realsolor inrättats på en del platser.

Upprinnelsen till realskolan i Kumla var en motion i stadsfullmäktige den 13 april 1942 med överläraren Erik Ekdahl och folkskolläraren Lena Renström som under-tecknare. Motionärerna begärde en utredning om "in-rättande i Kumla av sådan överbyggnad över folkskolan att realexamen där kan avläggas". Utredningen gjordes av en kommitté tillsatt av folkskolestyrelsen, men pla- nerna på skolan fick skrinläggas då Kungl. Skolöversty- relsen inte kunde ge tillstånd till inrättande av högre folksolor under rådande förhållanden. Andra världs-

kriget pågick och statens resurser var hårt ansträngda på annat håll.

Efter kriget tog Lena Renström upp frågan på nytt och en ny utredningskommitté med ledamöter även från dåvarande Kumla landskommun tillsattes. Kommittén bestod av kommunalborgmästare Axel Axelman, ordförande, överlärare Erik Ekdahl, sekreterare, samt ledamöterna prost C. G. Willén, fabrikschef Carl Sjödin, utsedda av Kumla kyrkofullmäktige, överlärare Josef Svensson, utsedd av Kumla sockens folkskolestyrelse, samt bokhandlare Algot Dohlwitz, boktryckare Nils Helander och folkskollärare Lena Renström vilka tillsammans med ordföranden och sekreteraren representerade staden. Utredningen resulterade i ett förslag till stadsfullmäktige om att söka tillstånd att inrätta en högre folkskola. Skolan skulle starta höstterminen 1947 och ägas av staden men som upptagningsområde även ha landskommunen.

Stadsfullmäktige godkände utredningens förslag och ingav framställning till Kungl. Maj:t i enlighet därmed. I skrivelsen till Konungen framskyntar oro för ett avslag på grund av Kumlas närhet till Hallsberg respektive Örebro, som båda hade realsolor. Man tryckte därför på olägenheten av att eleverna får vänta på tågen, av tågförseningar, kraftödande tågresor och besvärliga håltimmar. Den redovisade elevtillgången var emellertid tillräcklig och angränsande kommuner hade inget att invända och i april 1947 erhöll staden bifall från Kungl. Maj:t på framställningen.

Från utredningsarbetet bör några icke oväsentliga detaljer nämnas. Kommittén tillskrev åtskilliga kommuner som hade inrättat högre folksolor eller liknande med anhållan om att få ta del av deras utredningsmaterial, tillvägagångssätt och erfarenheter. Svar kom välvilligt

OLSONS

FOTOGRAFISKA

Hagendalsvägen 7 KUMLA
Tel. 708 44

Moderna ramar och album

Vi rekommendera vår populära PORTRATTSERIE

BRUDPAR-
PORTRATT-
GRUPP-
SERIE-
FÖDELSEDAGS-
BARN- KÖRKORT- OCH PASSFOTO

FOTO

Axel Axelman
skolans förste ordf.

Erik Ekdahl
skolans förste sekr.

Holger Eketun
rektor från starten

från många håll. Det var mestadels rektorerna vid skolorna som svarade. En rektor vid en mellanskola långt i norr hade bl. a. följande råd att ge: "Vid val av rektor bör styrelsen om möjligt söka få en person, som kan vara en andlig riktrote för ungdomen. Kontorschefrektor av den typ som huvudsakligast intresserar sig för expeditjonsarbete och för fostran och undervisning i andra hand bör sorgfälligt undvikas." Några rader längre ned erbjuder samma man Kumla stad sina tjänster som lärare och rektor.

Från rektorn vid en annan skola i Norrland inflöt också svar, det utförligaste och mest välskrivna av alla. Denna skrivelse avslutas anspråkslöst och tjänstvilligt med: "Kan jag för framtiden eventuellt vara till någon hjälp, står jag med nöje till tjänst." Det kom att ligga avsevärt mycket mer i dessa ord än vad vare sig avsändare eller mottagare då tänkte sig. Skrivelsen var undertecknad Holger Eketun, rektor vid högre folkskolan i Norsjö. Holger Eketun kom som rektor att leda realskolan i Kumla från starten med den högre folkskolan 1947 över Kumla kommunala mellanskola till Kumla kommunala realskola, som den hette från läsåret 1952/53, och vara skolans enda ordinarie rektor. (Skolans olika namn betecknar skolformer med samma examensrätt).

Det var vid ett sammanträde med interimsstyrelsen för högre folkskolan den 16 juni 1947 som Holger Eketun erhöll förord som rektor. Att man då gjorde bästa tänkbara val kan säkert alla elever som gått i realskolan och de lärare som arbetat under Holger Eketuns ledning vitsorda.

Skolan kom alltså att starta höstterminen 1947. Elevantalet var vid starten 29, varav 20 var hemmahörande i staden. Det hade varit med en viss spänning man emotsett anmälningarna till skolan, men det visade sig ju bli fullt tillräckligt antal. Skolan inhystes i Fylsta skola, där den sedan dess haft huvuddelen av undervisningen. Trångboddheten var emellertid tidvis stor och man fick ta andra lokaler i staden i anspråk. Undervisning har bedrivits i Hagaskolan, Folkets hus, Metodistkyrkan, Ebeneserkyrkan, Vegalokalen och Sveasalen. Läsåret

1949/50 tvingades skolan låna lärosal t. o. m. i Hallsberg för att kunna ge undervisning i kemi. Detta ämne kräver ju en speciellt utrustad undervisningslokal, som då inte fanns i Kumla. Eleverna kördes i buss till och från kemilektionerna och laborationerna. Sedan utrustades ett naturkunnighetsrum i Hagaskolan, som användes några år till dess institutionsbaracken blev klar i Fylsta, då all undervisning i fysik, kemi och biologi förlades dit.

Under vintern 1955/56 uppfördes undervisningsbaracker på Fylstaskolans gård, vilket medförde stor lättnad i lokalfrågan. Realskolan kom under senare tid att få ta allt fler salar i anspråk i huvudbyggnaden i Fylsta. När Vialundskolan togs i bruk i februari 1968, överfördes högstadiet och de återstående realskoleklasserna till denna. Det ämne som tveklöst drabbades hårdast av bristen på ändamålsenliga lokaler var gymnastiken. Man hade begränsad tillgång till gymnastiksalen i Hagaskolan. Det var först när Kumlahallen stod klar, som skolan fick ypperliga lokaler för ämnet. Då återstod av realskolan 39 elever, som hade en knapp termin kvar av sin tid i skolan.

Frågan om helt ny skolbyggnad för högre folkskolan togs upp redan av interimsstyrelsen i april 1947, då man beslöt ta kontakt med arkitekt Tore Moxness i Stockholm, den man som senare kom att svara för arkitektarbetet både vad gäller Malmens skola och Vialundskolan. Moxness ritade sedan en ny skola, som tänktes placerad i den s. k. skolträdgården vid Skolvägen. Flera ändringsförslag gjordes, utredningar tillsattes men frågan kom så småningom i ett nytt läge, när grundskolans föregångare enhetsskolan diskuterades. Man avvaktade utvecklingen och löste lokalproblemet provisoriskt med skolbaracker.

Goda lokaler och tidsenliga pedagogiska hjälpmedel är givetvis viktiga förutsättningar för en skolas verksamhet men det är dock människorna i och kring skolan som betyder mest, som ger skolan dess liv och innehåll. Här har nämnts eldsjälarna bakom skolans tillkomst. De startade en skola som gav ökade möjligheter för Kumlafamiljer med begränsad inkomst att låta barnen få skol-

Helanders Conditori (stans äldsta)

Hagendalsvägen 30 Tel. 700 08

Choklad i trevliga
PRESENT-kartonger

Gott saffransbröd — Karlsbaderbröd och Småbröd
Smaka våra härliga tårter t. ex.
OPERA, NOISETTE OCH CARAVELLE!

utbildning utöver folkskolans. Under rektor Holger Eketuns ledning kom skolan att få ett gott namn om sig, inte minst i de gymnasier och yrkesutbildande skolor, som tog hand om de elever som efter realexamen sökte sig vidare utbildning.

Av de lärare som var med från början har gymnastikdirektören fru Margit Dohlwitz varit knuten till skolan under hela dess existens. Lång och framgångsrik lärartjänst vid realskolan har även adjunkten fru Hildegard Axelman samt ämnesläraren fru Karin Häggström. Till de framträdande personligheterna inom skolan hör också den av alla, elever och lärare, omtyckta skolvaktmästaren Gerhard Ståhlberg.

Skolans styrelse utgjordes till en början av en interimstyrelse, som följdes av styrelsen för högre folkskolan, senare Kumla kommunala mellanskola, under ordförandeskap av borgmästare Axel Axelman. Efter borgmästare Axelmans bortgång sommaren 1952 leddes nu styrelsen för kommunala realskolan av dess vice ordförande bokhandlare Algot Dohlwitz till dess att överlärare Elof Turegård övertog ordförandesklubban 1953. 1958 sammanslogs realskolans styrelse och folkskolestyrelsen till skolstyrelsen, vars ordförande blev folkskolestyrelsens tidigare ordförande, redaktör Nils Nyström, som behöll sin post till utgången av år 1968, då fru Svea Johansson övertog ordförandeskapet.

Till inspektor för skolan förordnades 1947 prosten Gottfrid Willén. Han kom att inneha detta uppdrag ända fram till inspektorsinstitutionens avskaffande 1 juli 1958. Han visade ett mycket stort intresse för skolan och övervar ofta lektioner samt deltog i sammanträden.

Som skolläkare tjänstgjorde dr Erland Franklin t. o. m. läsåret 1959/60 och därefter dr Börje Lindgren.

I skolan intogs under årens lopp sammanlagt 1 579 elever och av dessa lämnade 1 132 elever den efter avlagd realexamen. Av de övriga var det många som flyttade från staden och fortsatte sin skolgång på annat håll. Av dessa siffror framgår att realskolan kom att betyda mycket för att ge stadens studieriktade ungdom en plattform för fortsatta studier och yrkesutbildning. Realskolan som skolform hade dock eller rättare har, då den alljämt finns kvar på åtskilliga platser i Sverige, sin begränsning. Den är en urvalsskola, vilket lett till att alla som önskat fortsätta sina studier efter folkskolan inte kunnat beredas plats. De som inte haft tillräckligt goda betyg från folkskolan har fått söka sig utbildning på annat håll eller ge sig direkt ut i förvärvslivet. Grundskolan har ju upphävt denna uppenbara orättvisa gentemot de elever som är mindre teoretiskt inriktade än övriga. Detta faktum förringar dock på intet sätt värdet av den insats som gjorts genom realskolan i Kumla. Utan denna hade säkert många Kumlaungdomar haft en svårare väg att gå innan de nått de mål de strävat efter.

I protokollet vid styrelsens sammanträde den 28 maj 1951 står att läsa: "Sedan Kumla stads drätselkammare givit styrelsen i uppdrag att å stadens vägnar anordna en enkel högtidlighet i samband med skolans första realexamen, beslöt styrelsen att såsom stadens gäster inbjuda

realisterna och deras föräldrar, inspektor, styrelse och lärare". Förtäringen skulle bestå av kaffe. Fredagen den 6 juni 1969 samlades de sista realisterna tillsammans med föräldrar, lärare och ledamöter från nuvarande och tidigare skolstyrelser till en liknande enkel avslutningshögtid och efterföljande kaffesamkväm. Cirkeln var sluten. Realskolan i Kumla hade upphört.

40 ÅR

KUMLA JULBLAD kan i år fira 40-årsjubileum. När jag 1930 utgav det första numret var det ingalunda min avsikt att tidskriften skulle utkomma regelbundet. Så blev det emellertid och i år utkommer alltså det fyrtionde numret. Att så kunnat ske beror främst på följande orsaker: 1) Redan från början tillgång till eget tryckeri och därmed förmånliga framställningskostnader, 2) intresserade, högst villiga medarbetare inom och utom Kumla, flertalet med kulturell inriktning, 3) allmänhetens stegrade uppskattning och välvilliga, trogna annonsörer, 4) ett hobbyarbete utan sikte på vinst.

Julbladet startade som en hembygdspublikation och har så förblivit under de många åren. Tack vare stöd av flera forskare och minnesgoda herättare har ett imponerande material motsvarande drygt 6 000 boksidor samlats och genom Kumla Julblad blivit bevarat.

En komplett samling av årgångarna torde nu vara omöjlig att få tag i. Ett fåtal ortsbor har lyckats därmed. Under året har jag lyckats tillföra Örebro läns museums samling de nummer som saknats, så att numera är den samlingen komplett. En sådan finns också på Kumla bibliotek, medan biblioteket i Hallsberg saknar ett antal svåråtkomliga årgångar.

Julbladet har som bekant under de senaste åren vunnit en allt större spridning i Hallsberg som resultat av att ett relativt stort utrymme ägnats Hallsbergsbygden i gången tid.

Jag ber att till Julbladets alla medarbetare och sympatisörer få rikta ett varmt tack för de gångna åren.

Kumla i november 1969

Nils Helander

Pianon, elorglar, gitarrer och övriga musikinstrument

för hem och skola köper Ni förmånligast i

HF:s Nya Bok- & Musikaffär

Stationsgatan 18, KUMLA Tel. 019/709 41

BANKERNA I KUMLA

I detta lilla oansenliga hus på Stationsgatan 14 bodde Kumla sparbanks kassör Erik Larsson från år 1874. Här upplät han ett rum åt sparbanken och här drevs på 1880-talet Hallsbergs folkebanks filial och 1897—1900 Örebro enskilda banks Kumlafilial. Huset som skymtar i bakgrunden är det gamla sparbankshuset.

Vilket är Kumlas äldsta ännu existerande företag? Det är en fråga värdig en frågesporttävling bland hembygdsvännerna i Kumla. Svaret är *Kumla sparbank*, grundad 1848.

Denna bank är alltså äldst i Kumla och även störst. Och detta i mer än ett avseende. Den är störst om man ser på insättarbehållningen, om man ser på omsättningen, om man ser på antalet kunder, om man ser på lokalytan och på antalet anställda. Det är därför naturligt om man först ägnar denna bank några ord.

Kumla sparbank

På sockenstämma den 24 oktober 1847 föreslog baron Gerard de Geer, arrendator på Säbylund, att man skulle grunda en sparbank i Kumla. Stämman biföll förslaget och den 20 december 1847 hade sparbankens direktion sitt första sammanträde. Kumla och Hallsberg var då alltfört ett gemensamt pastorat och banken ansågs ha båda socknarna till sitt verksamhetsområde. Verksamheten började i januari 1848 och lokal var skolprästen Carl Johan Hofbergs bostad på nuvarande Kyrkskolans tomt.

I Klockargården kvarstannade banken till 1861 då den flyttade till Sännersta, till riksdagsman Eric Olssons gård. År 1867 flyttade den till Södra Sanna, till häradsdomaren Lars Larssons gård. Denne blev nu kassör och han var dessutom kommunalnämndens ordförande och tillhörde den första landstingsuppsättningen i länet. Lars

Larsson avled emellertid samma år och sonen Eric Larsson blev i stället kassör, ett uppdrag som han innehade i många år.

Till Kumla stationssamhälle flyttade sparbanken 1874 då Eric Larsson inköpte ett markområde, Skogglunda 1, avstyckat från Flinkagården i Kumla by. Han köpte också Skogglunda nr 2 straxt norr därom avstyckat från Oppegården i Kumla by. Här uppförde Larsson en byggnad som bostad vari ett rum uppläts till bankkontor. Från och med 1896 hade banken tillgång till två rum. Tomten finns fortfarande kvar, och i det nuvarande huset — Stationsgatan 14 — flyttade Kumla sparbank in den 12 september 1930 och hade där sina lokaler ända till 1961.

Den 10 mars 1961 hade som sagt detta hus tjänat ut som banklokal och Kumla sparbank flyttade då till Kumla torg — Hagendalsvägen 7 — och om några månader är banken redo att flytta in i nya lokaler vid samma torg — Hagendalsvägen 8—10 — hälftenägt genom ett fastighetsaktiebolag. Här torde bankens lokalproblem äntligen ha lösts för lång tid framåt, då goda utvidgningmöjligheter ges. Banken har under sina 122 verksamhetsår uppnått en insättarbehållning om cirka 70 000 000 kronor.

Här bör också något om Kumla sparbanks filialer nämnas.

Som sagts ansågs bankens verksamhetsområde omfatta hela det dåvarande pastoratet, alltså både Kumla och

God jul och Gott nytt år!

ÖSTERMALMS LIVSMEDEL

S:a Kungsvägen 17, Kumla telefon 700 80

Huset Hagendalsvägen 5 har förändrat sig en del sedan detta fotografi togs i seklets början. Huset uppfördes vid sekelskiftet av grosshandlare P. J. Carlsson och har — utom Skandinaviska banken — även inrymt postkontor och numera färghandel och radioaffär.

Hallsberg. När Örebro sparbank 1864 ansökte om tillstånd hos kommunalstämman i Hallsberg att få öppna en filial där, svarade stämman "att en sådan inrättning ej vore för Hallsbergs församling behöflig emedan Kumla och Hallsbergs församlingar hafva en sådan bankinrättning gemensam."

Den 22 januari 1869 — för hundra år sedan alltså — fick Kumla sparbank en skrivelse från postexpeditör B. J. Geijer i Hallsberg (Postsparbanken var inte uppfunnen då) där man begärde att få veta intresset och villkoren för en filial i Hallsberg. Denna framställning föranledde ingen sparbankens åtgärd (vilket man säkert mångfaldiga gånger ångrat) och i stället startades en bank i Hallsberg som senare öppnade filial i Kumla. Mera därom nedan.

Det dröjde ända till 1948 innan Kumla sparbank öppnade någon filial och då blev det Hällabrottet som lyckliggjordes. Lokaler förhyrdes till en början i en byggnad i östra delen av tätbebyggelsen och 1965 flyttade man in i moderna lokaler i det nya affärscentrum som då färdigställdes i västra delen av samhället.

Filialen i Äbytorp inrättades 1957 i den gamla Konsumfastigheten, där den ännu finns kvar.

Hallsbergs folkbank

Under 1800-talet startades ett antal folkbanker. Det var s. k. solidariska bankbolag. I de solidariska bankbolagen skulle det vara minst 30 huvudlottägare, som solidariskt svarade för bankens förbindelser. Om grundfonden uppgick till minst en million kronor kallades de *enskilda banker* (ex. Stockholms enskilda bank) och om det understeg detta belopp vid grundandet kallades de *folkbanker*. Den enda bank som ännu idag kallas folkbank är Jämtlands folkbank som dock ombildats till aktiebolag och därmed blivit vanlig affärsbank.

När Hallsbergarna misslyckades med att få en filial av Kumla sparbank till sitt efter järnvägens framdragande växande samhälle, bildade man i stället 1871 en folkbank, — Hallsbergs folkbank.

Dess verksamhetsområde fastställdes till Kumla, Harremo, Lerbäcks, Viby och Hallsbergs socknar. Styrelse valdes i november 1870 och den 1 januari 1871 började banken sin verksamhet.

Ledande i Hallsbergs folkbank var — förutom Hallsbergspampar som Adolf Bergöö — även män som var engagerade i Kumla sparbank som styrelseledamöter eller revisorer.

Det var starka krafter i rörelse för en sammanslagning av Hallsbergs folkbank med Kumla sparbank, men derta avsågs av kommunalstämman i Kumla.

I stället öppnade Hallsbergs folkbank filial i Kumla på 1880-talet. Och var? Jo, i Kumla sparbanks lokaler och folkbankens filialföreståndare var Eric Larsson, sparbankens kassör. Denna filial fortlevde dock bara några år och bankens verksamhet koncentrerades sedan till Hallsberg. Den uppgick 1906 i Örebro enskilda bank, som 1918 slogs samman med Skandinaviska kreditaktiebolaget (numera Skandinaviska banken) och den 1 juli 1968 upphörde även dess verksamhet i Hallsberg.

Man var tydligen inte överens om tagen, ty 1906 — samma år som Örebro enskilda bank övertog den "gamla" folkbanken grundades en ny Hallsbergs folkbank som dock 1917 övertogs av Mälarsbanken, som 1926 övertogs av Svenska Handelsbanken. Och den finns kvar i Hallsberg.

Skandinaviska banken

Den 15 september 1897 öppnade Örebro enskilda bank kontor i Kumla. Denna bank grundades redan 1837 under namnet Örebro privatbank och övertog 1867 Örebro läns filialbank (grundad 1859) och Hallsbergs folkbank 1906.

En interiör från Örebro Enskilda banks kontor (sedermera Skandinaviska banken). Mannen till höger är kamrer Arvid Olsson — Bank-Olle —, damen i bakgrunden fröken Maria Engvall — i tjänst hos banken många år samt t. v. bankkassör August Almblad.

GAMMAL AFFÄR i ny miljö . . .

Grundad 1898
Telefon 700 64

VALKOMMEN TILL *Hagendalsvägen 20*
och se vad vi har att erbjuda i
MÖBLER OCH MATTOR

Zarelius MÖBLER

En interiör från Mälarsparbankens kontor (sedermera Svenska Handelsbankens) i fastigheten Haga på Sveavägen 2, en lokal som varit lokal för folkbiblioteket, Kumla landskommuns kommunalkontor och Kumla jordbrukskassa. Mannen t. h. kamrer Vilhelm Söderlind.

Var fanns då dess första kontor. Jo i Kumla sparbanks lokaler vid Stationsgatan och dess första kassör blev också sparbankens dåvarande kassör Erik Samzelius. Vid årsskiftet 1900—1901 flyttades kontoret till Hagendalsvägen i grosshandlare P. J. Carlssons då nyuppförda hus (Hagendalsvägen 5, där Eklöfs radioaffär nu är). Samzelius fortsatte som kassör fram till 1908. Då sparbanken och Örebro enskilda bank inte hade öppet samma veckodagar kunde de båda befattningarna förenas.

Kamrer i denna bank var under många år den i Kumla hart när legendariska "Bank-Olle", som Arvid Olsson allmänt kallades. Om honom går många historier, men vi inskränker oss till att återge vad som berättas i den av Skandinaviska banken till 100-årsjubileet 1963 utgivna minnesskriften *Vers på växel*, redigerad av författaren *Fritiof Nilsson Piraten*, där förre direktören Frithiof Ahrén berättar följande:

"Den som sysslar med avdelningskontorens verksamhet får — eller i varje fall bör — företaga en hel del resor. Att resa har sina sidor. Som en av de ljusa betraktar jag förmånen att komma i kontakt med en mängd olika människor. Som en motvikt mot den torra redogörelsen för kontorens utveckling, skulle jag här vilja ge några hastiga glimtar av ett par typer som på ett eller annat sätt skilt sig från mängden.

— — — — —
Gamle kamrer O. i K. var en trogen tjänare som få. Hans solidaritet med banken tog sig ett nästan rörande uttryck år 1932, när det blev en liten "run" även på hans kontor. Det hände ofta, att han tog med sig kunden ner i valvet där han öppnade sitt eget kassafack och visade en bunt med bankens förlagsbevis. "När jag inte sålt de här, så förstår du, att du inte behöver ta ut dina pengar." Alldeles särskilt slog han vakt om sitt eget kontor. När ett annat kontor en gång förfrågade sig om några K-bor, som förekommo på en för diskontering inlämnad växel,

utspann sig följande samtal: "Är dom bra dom?" "Ja". "De' va' fint de', då kan vi ta växeln." "Nej." "Men jag tyckte du sa', att dom va' bra?" "Ja." "Då måtte vi väl kunna ta växeln." "Nej." "Men varför det då?" "De' ä' mina kunder."

Det fanns nog inte en människa i hans lilla stad, som han inte kände utan och innan. En upplysning till centralkontoret avslutade han på följande sätt: "Enligt prästbetyget är hon ogift, men hon torde vara mer gift än de flesta."

Det var svårt för honom att lämna sin kära bank, när pensionsåldern var inne. I många år därefter infann han sig i vanlig tid varje dag och övervakade arbetet från en plats utanför disken. Nu sitter han vid ett fönster i sin villa och håller noggrann räkning över alla, som passerar tunneln under järnvägsstationen. "I går regnade det och då trodde jag, att i dag blir det nog inte mer än 500, men kan du tänka dig, det blev 723." "Nåja, det finns underligare hobbies."

Detta skrevs första gången för många år sedan i en annan minnesskrift — som ej trycktes — till en avgående chef i Skandinaviska banken, Ernst C:son Herslow. Varje minnesgod Kumlabo förstår att det är kamrer Arvid Olsson som avses. Villan han satt i var Almnäs, det nu rivna huset Hagendalsvägen 2.

Banken hade sina lokaler i huset vid Hagendalsvägen 5 under många år. Grosshandlare Joel Andersson uppförde vid Hagendalsvägen ett affärs- och bostadshus, som blev färdigt sommaren 1930. Banken blev ej hyresgäst där från början, utan först år 1932. Under 1960-talet inköpte banken huset och gjorde en tillbyggnad som invigdes den 25 juni 1962. Envisa rykten talar om att banken även skall flytta från denna byggnad inom de närmaste åren.

Låt oss återgå till bankens historia. Örebro enskilda bank sammanslogs med Skandinaviska kreditaktiebolaget 1918 och det nuvarande namnet — Skandinaviska banken — härstammar från 1939. Genom ett clearingavtal med Svenska Handelsbanken upphörde denna banks kontor i Kumla den 1 juli 1968 medan Skandinaviska banken lade ned sitt kontor i Hallsberg. Skandinaviska banken blev därefter ensam affärsbank i Kumla.

Svenska Handelsbanken

Redan 1847 bildades i Västerås Mälareprovinsernas enskilda bank (1903 ändrat till Mälareprovinsernas bank) som så småningom fick en stor utbredning i mellansverige med många filialer. Banken kallades från början allmänt för Mälarsparbanken — ett namn som den från 1922 antog. Det torde vara en av de få bankerna — kanske den enda — som går till litteraturhistorien som omnämnd i en känd diktares verk, nämligen *Gunnar Wennerbergs Gluntarne*.

I sång nr 8 Huruledes månen intresserar sig för Glunten och Magistern skriver han (troligen redan 1848):

Slå i den sista skvätten nu
och skål för Mälarsparbanken,
som hjälper tu och stjälpes sju — — —
Se så, nu slocknar danken.

Sveas BAGERI & KONDITORI

Kvarngatan 22

Tel. 701 11

Rekommenderar sina tillverkningar av

Tårtor, kaffebröd m. m. Specialité: **Skorpor**

Erkänt gott kaffe. Alltid färskt bröd

Att studenterna redan då hade bankförbindelser synes alltså klart. Inte för inte kunde man parodiskt sjunga "När växlarna stunda och skrida — —".

Alltnog, Mälarseparbanken öppnade 1916 avdelningskontor i Kumla. Lokal under många år var fastigheten Haga på Sveavägen 2, till vilken vi återkommer. Den 1 juli 1931 flyttade banken in i Helmer Anderssons (Age) nya byggnad vid Kumla torg, Köpmangatan 10, där den kvarblev till dess den 1968 lade ner sitt Kumlakontor.

Mälarseparbanken uppgick 1926 i Svenska Handelsbanken, som leder sitt ursprung från den 1871 grundade Stockholms Handelsbank. Handelsbanken är inte bara Sveriges största affärsbank, det är också Sveriges största företag med aktiekapital på över en milliard kronor.

Allmänna sparbanken

Allmänna sparbanken — till skillnad från de enskilda sparbanker, som fanns runt om i landet — skulle vara en bank för hela landet. Den bildades i Stockholm 1916 och fick snart nog avläggare runt om i landet, bl. a. i Örebro. Företagen — det var formellt ett 20-tal — drevs näppeligen efter sunda principer och drev i vissa fall t. o. m. sin verksamhet mot då gällande lag. Affärsbankerna var underkastade bankinspektionen, men för sparbankerna fanns ingen liknande övervakning. Att sparbanksinspektionen tillkom 1929, torde nog inte helt sakna samband med att Allmänna sparbanken detta år gick överstyr.

Denna krasch är utan tvekan den allvarligaste i vår bankhistoria och även de lokala sparbankerna hade under några år efter kraschen att kämpa med det dåliga rykte som Allmänna sparbankens fallisemang orsakade. Mer än hälften av Allmänna sparbankens insättningar hade förbrukats och insättningarna gottgjordes till en del med statsmedel.

I Kumla hade Allmänna sparbanken kontor under ett par år, fram till sammanbrottet 1929. Kontoret låg vid Kumla torg i det hus där Nerikes Allehanda nu har sina lokaler. Den hade öppet bara ett par kvällar i veckan och kamrer var Adolf Larsson i Folketorp, på vars namn det i detta avseende ej bör komma någon fläck. Banken hade givetvis en stor stab anställda, vars hederlighet inte kan ifrågasättas och som saknade all skuld till bankens fall.

Kumla jordbrukskassa

Jordbrukskasserörelsen är från början en tysk föreelse, där den introducerades 1877. I Sverige var det ett riksdagsbeslut 1915 som blev grunden till verksamheten. Den drevs då med statsstöd och syftet var att förmedla driftskredit till små jordbrukare. En genomgripande förändring skedde 1930 och från den tiden härrör många lokalkassor i landet.

Rörelsen är uppbyggd på tre led, dels lokalkassorna, dels centralkassorna (för vår del Mellersta Sveriges centralkassa för jordbrukskredit) och så centralorganet i Stockholm och till dem anslutande institutioner t. ex. Jordbrukets bank.

Kumla jordbrukskassa bildades 1932 och fick då lokaler i Centralföreningens kontor vid Odengatan. Bör-

KUMLABYGDEN

Forntid - Nutid - Framtid

Redigerad av Jonas L:son Samzelius

Band I: BERG, JORD OCH SKOGAR

Av Josef Eklund, Arvid Bergdahl och Sten Florin

☆

Band II: FORNTIDSLIV

Av Sune Lindqvist

☆

Band III: ORTNAMN OCH BEBYGGELSE-HISTORIA

Av Lars Hellberg

☆

Pris: Halvklotband 40 kr; Helklotband 45 kr

DISTRIBUTION:

DOHLWITZ BOKHANDEL AB

En lämplig julklapp!

jan var blygsam och lokalerna var enligt uppgift inrymda i ett ombyggt stall, vilket föranledde någon spjuver att döpa inrättningen till "Stallbanken". I början av 1949 flyttade kassan in i egna lokaler i Sveavägen 2, alltså de lokaler som 33 år tidigare tagits i bruk av Mälarseparbanken. Dessemellan hade lokalen varit folkbibliotek och från 1943 kommunalkontor åt Kumla landskommun. Vid detta tillfälle sammanslogs Kumlakassan med Hardemokassan också bildad 1932 och verksamheten sköt fart. År 1962 flyttade kassan in i sina nuvarande lokaler på Sveavägen 8 där man har ett modernt kontor. Här har man också ett samarbete med Kumla bygdegårdsförening — bildat med kapital från Kumla brandstodsbolag upplöst 1949 — som hyr en sammanträdeslokal, vilken upplåtes till vissa föreningar i Kumla.

Jordbrukskassan bygger på medlemsskap och är alltså uppbyggd på andra grunder än både sparbanker och affärsbanker. Det är väl ställt utom allt tvivel att jordbrukskassorna i Sverige kunnat bygga sin framgång på en solidaritetskänsla inom böndernas egna led.

Ja, detta var en genomgång av de olika bankinstitutioner, som finns och funnits i Kumla i den ordning de etablerat sin verksamhet i bygden. En god bankservice är av vikt — i synnerhet i en ort som Kumla där småföretagsamheten och egnahemsrörelsen haft så stor dominans. I det avseendet har Kumla också varit lyckligt lottat.

Ost till vardags som fest från

OSTBUTIKEN

Trädgårdsgatan 6 — Telefon 700 33

God sortering i såväl svensk som utländsk dessertost

Några bortgångna donatorer i Hallsberg

II

I förra numret av Kumla Julblad berättade jag om en bortgången syskonkrets från Falla i Hallsberg. I grannbyn Samsala bodde samtidigt en syskonskara, August, Hanna och Emil Larsson, som alla hela livet var ogifta. En broder till dem, Per Kasper, avled i unga år.

Syskonen Larsson tillhörde den gamla från Samsala härstammande släkten Samzelius. De blev, liksom syskonkretsen från Falla, de sista av sin släktgren. Samsala-släktens ursprung har kunnat följas till början av 1600-talet. I 1631 års jordebok omnämnes en "pipesmed" (gevärs- och faktorismed) Lars Olufsson, boende på tredje gården i Samsala. Lars Olufsson var gift (före 1639) med Brita Carlsdotter i Samsala, dotter till frälsebonden och "pipesmeden" Carl i Samsala och hans hustru, hemmahörande från Boda (Tisarboda). Brita Carlsdotters broder, "Erich C-n i Boa", även han "pipesmed", var fader till kyrkoherden och prosten Carolus Erici Tiselius, stamfader för släkterna Tiselius och Tisell. Den förste Samzelius och den förste Tiselius var således kusiner.

Lars Olufsson hade fyra barn: Karl Larsson i Samsala, död 1716, Per Larsson i Samsala, död 1707, vars släktgren August Larsson och hans syskon tillhörde, Lars Larsson Samzelius, adjunkt i Kumla och Hallsberg 1671, senare kyrkoherde i Knista och Hidinge församlingar, död 1714, samt Erik Larsson, bonde i Marka. Den senare var 1689 kyrkovärd i församlingen och dog före 1702.

Bland de fyra släktgrenar, åt vilka Lars Olufssons söner givit upphov, har under de gångna seklen många blivit akademiker. En del fortsatte med gevärssmidet. I en i riksarkivet förvarad handskriften rulla "Mantals Längd oppå dhe Smedher och Embetzmen Under Närlichies Faktoret som haffua samtycht att Inflyttia till Örebro 1639" nämnes bl. a. "Bencht Jönsson Pijpesmedh". Bengt Jönsson var svåger till Lars Olufsson i Samsala och blev stamfader för en släktgren, inom vilken namnet Samzelius kom i bruk redan i slutet av 1600-talet. Han bodde, sedan han flyttat från Hallsberg, i Samsalagården, Norra Smedjebacken, Örebro.

Inom Per Larssons släktgren, där August Larsson och hans syskon var den åttonde generationen, stannade flertalet kvar inom modernäringen och i hembygden. Ännu i dag innehar Lars Olufssons ättlingar den gård, som den gamle pipesmeden och skattebonden Lars brukade vid sidan av gevärssmidet på 1600-talet.

Liksom så många andra gårdar i bygden synes också Nästvästergården, den tredje gården i Samsala, på 1600-talet varit s. k. skattevrak, dvs. till kronan indraget skattehemman, vars ägare under tre år ej elagt gården åvillande grundskatt.

August Larsson
1867—1952

Hanna Larsson
1869—1955

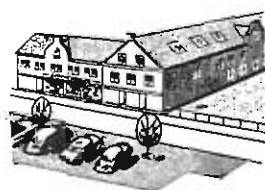
Emil Larsson
1865—1948

I 1636 års jordebok omnämnes att gården "haffuer varit eet heelt skatte hemmann och efter 1/2 gårdenn hafuer stået utij många åhr öödhe, varföre kennes 1/2 gårdenn under crono, och fins ibland Crono post". Halva denna gård innehades, brukades och räntades av skattebonden "Under factorj" pipesmed Lars Olufsson, medan den andra hälften, ödegården, som blivit skattevrak, tillades major Jakob Lenck, "frijdt" på lönen. År 1646 den 29/3 erhöi dåvarande majoren Jakob Hamilton gården under Norrköpings besluts villkor. Den 25/5 samma år erhöi han gården fritt under frälse. Härmed torde sannolikt åsyftas den gårdshalva, som blivit skattevrak och gått till kronan, icke den av Lars Olufsson brukade skattehemmanshalvan.

Släktens stamgård är sålunda Nästvästergården, icke Backagården. Emellertid har Backagården redan på 1600-talet tillhört släkten, enligt vad som framgår av Kumla härads Dombok för 1695. Den 31 oktober det året skattlades för 16 öre silvermynt en skvaltkvarn på Backagården. Den gamla skvaltkvarnen har för länge sedan tystnat, men både Backagården, Nästvästergården och Östergården äges och brukas än i dag av Lars Olufssons ättlingar.

"Larslars August", som min far — också han som nionde generationen härstammade från Lars Olufsson — brukade kalla August Larsson, var liksom brodern Emil Larsson på Hammarbacken (Västergården) en driftig jordbrukare. Fastän i grunden konservativa var båda bröderna vakna och lyhörda för vad som hände i tiden. Båda tillhörde som unga den i Samsala 1901 bildade föreningen "Varia", en studiecirkel eller ideell förening, veterligen den första ideella verksamhet som förekommit i socknen. IOGT-rörelsen hade ännu ej kommit till bygden.

Vet Ni
var Kumla torg är

DÄR ligger

MÖBELHUSET!

Tel. 700 35, 701 49

MÖBLER   MATTOR   ARMATUR   SÄNGKLÄDER

Manngårdsbyggnad på Backagården
Foto Ove Haglund

Verksamheten inom Varia utgjordes mest av diskussionsaftnar. Medlemmarna turades om att vara ordförande och sekreterare, vilket gav en skolning så god som någon för blivande kommunalordförande och riksdagsmän. Protokollen från deras sammanträden finnas ännu bevarade på biblioteket i Hallsberg. Bland medlemmarna — samtliga manliga — återfanns Gunnar (sedermera riksdagsman), Ivar och Gustav i Falla. Föreningen synes ha upphört i slutet av första världskriget.

Bland föreningens många diskussionsämnen förekom enligt protokollen vid något tillfälle bl. a. ett: "Hur får man en äkta hälft?". Med tanke på den tankeskärpa och logik, som en del av debattörerna senare gjorde sig kända för, borde diskussionen varit givande. Men — nästan alla Varia-medlemmarna förblev ogifta. Att så blev fallet förvånar kanske mindre när man i protokollet ser den försiktighet i äktenskapsfrågor som bl. a. Ivar i Falla visade. Han ansåg att två "provår" borde föregå ett äktenskap. Som sagt, Ivar gifte sig aldrig.

För August och Emil fick de ideella intressena efterhand stå tillbaka för de praktiska, jordbruksinriktade problemen. Sedan de övertagit var sin av de gamla släktgårdarna i Samsala ägnade de sig med stort intresse och framgång åt jordbruket. Speciellt nötkreaturs- och hästaveln inom intresserade dem. De ståtliga prissamlingarna, som ses på bilden, vittnar på sitt sätt om de förnämliga resultat dessa odalmän som pionjärer inom häst- och nötkreatursaveln nådde i början av seklet. Samsalahingstarna var kända långt utanför länets gränser. När hästaveln stod i sitt flor hade August 14 hästar på Backagården. Den sista samsalahingsten, "Brigad", syns å tavlan på bilden.

I Samsala by lever ännu en gammal tradition kvar från äldre tider. Byamännen utser en byfogde. Numera är väl byfogdens funktioner inte så omfattande. Den nya tiden har fört med sig ändrade organisationsformer på

alla områden. Men den gemensamma bykassan i Samsala är ännu intakt. August Larsson var byfogde tills han år 1951 gav Backagården till sin mångårige medhjälpare Åke Persson. Även han är på Per Larssons släktlinje ättling till Lars Olufsson. Samtidigt med övertagandet av Backagården blev Åke Persson av byamännen utsedd till byfogde, vilket uppdrag han ännu innehar.

August och Emil Larsson var stiligare representanter för sin yrkesgrupp liksom för den gamla Samsala-släkten. Det ibland lite kärva sättet, de lite tvärhuggna orden dolde kanske något av det varma hjärtat, den beredvillighet att hjälpa andra, som ofta kom till uttryck i syskonkretsens handlande. Några episoder från August Larssons aktiva år på Backagården är nog så betecknande. En på sin tid känd Samsalabo, V., vars ekonomi ej alltid var den bästa, ville låna pengar av August och framförde sitt ärende till honom inne i köket. Ordknapp som vanligt sa' August inget utan gick till lagårn, ivrigt följd av V., som hela tiden klarlade sitt lånebehov. Vid lagårdsdörren sa' August: "Det förstår du fälle att du får låna". V:s ivriga utläggningar var för Augusts del helt ovidkommande och onödiga. August visste att grannen behövde hjälp. Det var nog.

V., som själv saknade skog, skaffade sig regelmässigt erforderligt bränsle på samsalaböndernas skogslotter, i första hand på Backagårdens. V. kände ju August och August kände V. En gång när August skulle köra hem kastved, som gårdens folk huggit upp, då hade V. redan kört hem veden till sig — med Augusts häst och åkdon. Nästa gång V. kom till Backagården sa' August, att hans kastved var borta. "Kära du, ha' di stule' ve'n för dej", var V:s kommentar. August själv gjorde ingen. V:s avvärvande kommentar blev ett ordstäv, som man än i dag ibland får höra i bygden.

Augusts resonnemang var ofta lite' korthuggna men beskeden alltid klara. Under de sista levnadsåren var hörseln något nedsatt. En av grannarna beklagade detta.

Flygfoto över Backagården

VERKLIGT VÄRDEFULLA JULGÅVOR finner Ni i vår rikhaltiga sortering av BÖCKER, BIBLAR, PSALM- och SÅNGBÖCKER, SKRIVMATERIEL, PRESENTARTIKLAR och GRAMMOFONSKIVOR m. m.

Tel. 702 65

HF:s BOKHANDEL - KUMLA

Köpmangatan 20

Bröderna Larssons prissamlingar, erhållna vid olika utställningar

”Det är mycke’ skit en slipper höra”, var Augusts svar. Några beklaganden uppskattade han inte.

Syskonkretsen från Samsala var barn av en tid med annan livsföring, andra normer och värderingar än våra dagars. För dem var ansvars känsla, pliktuppfyllelse och hjälpsamhet något väsentligt i livet. De affischerade ogärna den hjälp de lämnade i olika sammanhang. Men nedskrivaren av dessa rader hjälpte ofta August och hans syskon med deklARATIONER och dylikt och då röjde korsade, ej betalda reverser, inlösta och makulerade växlar, som ej klarats av sina utställare, en del av den hjälp syskonen i livstiden lämnade till personer i ekonomiska svårigheter.

Deras medkänsla med dem som genom sjukdom eller på sin ålderdom råkat i svårigheter kom också till uttryck i deras efterlämnade testamenten, vari de grundade Stiftelsen för gamla och vårdbehövande inom Hallsbergs socknen, vars syfte är att komma gamla och sjuka inom kommunen till hjälp. Under januari—augusti 1969 har från stiftelsen utbetalats c:a 11 000 kronor, huvudsakligen till sådana sjukvårdskostnader som ej ersätts av allmänna sjukförsäkringen, hemhjälp, smärre bostadsförbättringar etc. Stiftelsens tillgångar per 31/12 1968 utgjorde kronor 265 043:96.

Enligt stiftelseurkunden skall stiftelsen förvaltas av en styrelse på tre personer, första gången utsedda av stiftarna, syskonen August och Hanna Larsson. Den första

styrelsen bestod av riksdagsman Gunnar Falla, direktör Hugo Andersson och lantbrukare John Persson. Förslaget till styrelse kom från August, och jag minns ännu Hannas svar: ”En har fälle inga lickre karlar å ta te.” Därmed var stiftelsens första styrelse tillsatt.

För efterföljande mandattid utses två av ledamöterna av Hallsbergs köpings fullmäktige och en av Hallsbergs Hushållningssgille. Den nuvarande styrelsen består av John Persson, Högsäter, Thorsten Lundvall, Solberga, och Karl Persson, Ålsta.

Det kanske kan tyckas att den hjälpverksamhet syskonen från Samsala avsåg numera tillgodoses av samhället. Men då testatorerna levde fanns inga pensionärs-hem inom Hallsbergs landskommun, ingen kommunal hemhjälpverksamhet och knappt några änkepensioner. Man kan nog säga att syskonen från Samsala tidigare än samhället såg en del, tidigare ej tillgodosedda, hjälpbehov till gamla och sjuka. Och även om samhället ”hunnit ifatt”, så kommer det säkerligen alltid att finnas aktuella behov av hjälp och uppmuntran till sjuka och gamla.

BERCEUSE

*Jätten på slätten sover så snäll,
hälare, stjälar, gycklar.
Väktaren vandrar från cell till cell,
läser med tusen nycklar.*

*Alla som tvivla
och alla som tro
sova i ro, sova i ro,
vakten har tusen nycklar.*

*Månen ritar på grå fasad
hemliga luckor i muren.
Drömmen kommer med bågfilblad,
väcker små hopp om returen.*

*Alla som tvivla
och alla som tro
sova i ro, sova i ro,
drömma om luckor i muren.*

*Natten nynnalar en grå berceuse,
tröstar vid ensamma kinden,
Koskenkorva och grön Chartreause
väntar utanför grinden.*

*Alla som tvivla
och alla som tro
sova i ro, sova i ro.
— Friheten väntar vid grinden.*

Karl Wetterholm

JULKLAPPARNA ordnas lättast vid besök i

OP:s Bosättningsaffär

TORGET, KUMLA Telefon 707 61

Specialavdelning för leksaker

Vad en balja kan ställa till

Händelserna i den här historien inträffade någon gång i skiftet mellan tjugo- och trettioalet, den tid då depressionen var svårare än någonsin.

Arbetsstillgången i Kumla, som då helt dominerades av skoindustrin, var sporadisk. Den som hade tur fick möjligen jobba någon timma om dagen eller ett par dar i veckan. Man fick gå till och från, ibland flera gånger samma dag. Löningarna blev därefter.

Vid ett rillfälle visade Sulpelle sin avlöningslapp för mig. Den finns ännu kvar i minnet: 9:72 kr, avgår skatt 4:—. Den där skartan var landsfiskalens tolkning av "nödtorfrig bärgning". Hur Sulpelle skulle klara maten till sin stora familj den kommande veckan var en olöst gåta. Såvida inte lösningen låg i det enkla faktum, att i alla skomakares svångremmar fanns det ovanligt många hål.

Men nu struntar vi i de hårda tiderna och låter minnet söka upp några strålande vinterdagar i stället. Eller kvällar. Redan på torsdagskvällen bar det av upp till sjön. "Sjön" var då som nu Tisarn, närmare bestämt de trakter som senare slogs samman under det gemensamma namnet Tisarbaden. Ofta gick man till fots ända från Kumla, eljest tog man tåget till Hallsberg och gick därifrån. Egentligen hade man inte råd att åka tåg. En tur- och returbiljett Kumla—Åsbro kostade 90 öre. Oförskämt dyrt, eller hur.

Minimilönen för en skoarbetare var 80 öre/tim. Man fick alltså jobba i nästan 68 minuter för att få ihop till en Åsbro-biljett. I dag klarar inan samma färd på 50 minuters arbete. Då var det således 18 minuter dyrare än i dag. Huvulöst!

Den här kvällen var det hårdfruset upp genom skogen och bortemot 15 grader kallt. Därför blev det några dryga timmar, innan lyan var så uppvärmd att man kunde komma till kojs.

Fredagen ingick med strålande sol. Vi hade gjort oss ett litet skridskosegel och vid lämplig vind var det ljuvligt att svepa fram över isvidden. Så också denna fredag. Isen var helt enkelt fantastisk. Några veckor tidigare hade ett ordentligt blidväder smält bort all snön, varpå en rejäl köldknäpp, som fortfarande stod på, lagat till en slät och klar is. Närmast intill stranden fanns en del skrovligheter, men sedan man passerat dessa var isen enastående fin och tjock.

Därför var det inte så underligt, att det redan började skymma på när jag startade mot Åsbro för en del nödvändiga inköp. Vinden hade ökat något och stod stadigt på från sydväst. Det blev att skeva på ordentligt för att hinna in i boden före stängning.

Den breda råken mellan Kråkön och Nyckelön, som jag redan hoppat över flera gånger under dagens övningar, vållade inte heller nu några besvär. Förvånande, att den kunde vara så bred, när isen var halvmetertjock och kölden så långvarig. Jag gick i land på Åsaböndernas marker, vandrade över ängarna, över Åsen till Åsbro

Handel och kom in minuterna före stängning. Inhandlade socker, salt, kaffe, Hallsbergsbröd, piprensare, såpa oeh balja.

Såpa och balja! Jodå, det skulle bli srorstädning, och vi hade länge saknat en balja. Visserligen grävde den ett djupt hål i den magra kassan, men det kunde inte hjälpas. Så var den onödigt stor, men det fanns ingen annan på lager.

Nu bar det av hemåt. Överst på Åsen stannade jag upp för ett ögonblick och såg ut över ängarna och sjön. Det finns ett talesätt om "svart som en sotare i röven". En sådan skulle lyst som en måne i det kompakta mörker som nu rådde. Men vad göra åt sånt.

Jag släntrade utför Åsen, försökte hålla ängsvägen, var nere i några diken, innan fötterna började slingra åt alla håll. Lät dem slingra. Visste det skulle upphöra när skrovlerna tog slut. Vinden hade ökat och skaffat sig innehåll: snödrev. På gott och ont. Gott: mörkrer en nyans lärtare. Ont: strandkonturen helt utsuddad. Fick på skridskorna. Försökte med baljan som vindfång, men så stor var den inte att farren blev tillräcklig. Och nu ställde den till med förargelse. Hur jag än höll den kom den till hinders.

Jag gick iland på kajen. Funderade på att ställa baljan där och hämta den med spark. När jag satt där och rådgjorde och tummade på baljan upptäckte jag ett litet hål i varr handtag. Det avgjorde baljans öde.

Där kom en piprensare genom ena hålet och genom svångremssöljan och snoddes ihop. En utmärkt draglina. Fraktrad så över den härligt släta isen slutade baljan att förarga. Nu kunde jag hålla god fart, och med vinden rakt i ryggen borde kursen bli hyfsad. Äntligen på väg. Kaffetarmen knorrade högt. Undrade vad kompisarna skulle säga, när de kom på lördagseftermiddagen och fann stugan nyskurad och pyntad. Och vilket mottagande skulle baljan få. Vi hade länge talat om en sådan, och nu fanns den med här.

Då, plötsligt och utan förvarning, bröt mitt bättre jag tankarna och hojtade: Stopp, Hugo, stopp! Jag stannade och frågade: Va ä då nu då?

Råken, har du glömt råken?

Fick fatt på baljan och vände botten upp. Benen kändes märkligt svaga. Måste sitta en stund. Måste få en pipa rök. Och fundera. Där ute i mörkret någonstades fanns det en halvmeterbred råk, men var?

Att fortsätta innebar en lek med döden, och vem har lust med sånt, i onödan. Kanske bäst ta in mot stranden och följa den. Men skrovelisen då? Omöjligt att åka där och lika omöjligt att gå. Vänd om till Åsbro då, och gå järnvägen. Vilda protester.

Varför inte ta Uddabornas utfartsväg plus järnvägen. Det förslaget verkade förnuftigt. Jag knackade ur pipan. Kom på benen, som nu var stadiga igen. Äkte in mot stranden. Mötte skrovel. Mötte vass. Hamnade i småskog. Ännu inte framme vid Udden. Tänkte vända om bort från snärjet, när en idé dök upp i hjärnan.

Började treva i skogen efter ett lämpligt träd. Fann ett så småningom. Kände att det var en björk. Rystade på den. Hörde de hårdfrusna grenarna klirra. Drog eld på en tändsticka för att under bråkdelen av en sekund, innan vinden släckte stickan, få en uppfattning om höjden. Borde räcka. Fick fram slidkniven oeh började skära i den hårdfrusna stammen. Det tog en rundlig tid innan det gick att knäcka till och få ned björken. Så gällde det att kvista av den. Lämnade kvar några decimeter av varje gren, där låg det fina i idén.

Under hela den tid arbetet pågätt hade vänstra handen varit bar. Jag hade nämligen haft lika stor användning av känseln som av synen. Men handen var mjuk och smidig och utan köldkänslor.

SKO-ekipera

Eder till jul hos

Trädgårdsgatan 9
KUMLA
Tel. 718 93
Bost. 753 64

När Buréns villa Svea byggdes 1916

På balkongen från vänster: Gottfrid Larsson, Oskar Blomqvist, A. Kämpe och Karl Blomqvist. På stegen: Karl Karlsson, Örsta. Vid vagnen: Gustaf Johansson, Johan Bladh och Oskar Pettersson. På trappan: K. Gustafsson, Herman Rosmark, Erik Olsson, "Murare-Olle", Lasse Burén och troligen Carl Lind, som svarade för byggnadsarbetet.

Temperaturen hade tydligen stigit många grader sedan jag for hemifrån.

Så bar det ut på isen igen. Ja, nu förstår ni nog hur jag tänkt mig det här. Jag skulle använda björken som tentakel. Genom att föra den framför mig på isen skulle väl någon av kvistarna fånga in råken och slå larm. Men stopp nu! Varför kunde inte baljan få bli larmanordning?

Ytterligare en piprensare offerades. Den trädde jag genom det lämpligaste hålet i den fria ändan av livremmen och genom det andra hålet på baljan. Så balanserade jag av baljan och gjorde med slidkniven ett snitt genom livremmen just på den punkten. Förde så in björken med rotändan före under remmen fram till en lämplig kvist, som trädde in i snittet på remmen. Genom att så hålla björken med den kvisten uppåt fick baljan en bekväm placering.

Nu var allt klart för ny start. Skulle bli spännande se hur det här skulle fungera.

Jag vände åter så att jag fick vinden i ryggen, måste lita på att den inte svängt för mycket, och började räkna skären. Uppskattade avståndet till råken någonstans kring tre hundra skär. Onödigt jobb, jag tappade räkningen långt före hundra.

Många gånger efteråt har jag undrat om inre den där räkningen var ett bedrägligt försök att avleda tankarna på vad som kunde hända, om jag hamnade i råken. Men när det pågick kände jag det inte så. Då var det uppmärksamheten på björken och baljan som var mest intensiv. Höll jag björken i höfthöjd hördes just vid ansättningen av ett nytt skär för ett ögonblick liksom en lätt andning, när kvistarna smekte isen. Eljest förtog vindsuset alla ljud. Sänkte jag björken en aning skrapade baljan i isen, och det ljudet kunde man vara utan.

Nu borde vi närma oss råken. Saktade farten. Måste kunna stan-
na på någon meter. Vickade sakta framåt. Fick god hjälp av vinden.

Onödigt god hjälp. Då, björktoppen sjönk ned i råken och med en ljudlig skräll slog baljan i isen. Antligen framme. Fastän jag nu stod på bara några decimeters avstånd från råken, kunde jag inte uppfatta någon skillnad mellan isen och det öppna vattnet, allt var lika mörkt.

Nu gjorde jag baljan fri och slängde över den på andra sidan. Överlagt och med för stor kraft. Hörde hur den rutschade bort över isen. Ingen tröst att vinden var medbrottsling.

Svärord.

Så skulle jag över själv med ryggsäck och björk. Tog säkert tag med högra skridskospetsen och vräkte mig iväg. Behövde bara kraft för en halv meter men slog förmodligen världsrekord. Tratta på rumpen och for iväg över isen så det svor kring ekipager. Snurrade runt flera gånger men hade ändå otur att inte kollidera med baljan.

Så småningom blev det stopp. Satr kvar på isen en stund och funderade över vem som farit längst, jag eller baljan. Och om det över huvud taget fanns någon chans att återfinna den i natt. Men jag skulle skura lyan i morgon och måste ha fatt på baljan. Kom på benen och började söka. Med björktoppen i spetsen.

Flera gånger var jag beredd att ge upp och lämna baljan åt sitt öde, men den skulle användas i morgon, och så fortsattes sökandet. Och äntligen återfann min goda kamrat björktoppen den försvunna dyrgripen.

Nu är det inte så mycket mer att berätta om den här händelsen. Jag litade fortfarande på vinden, behöll den i ryggen och svepte med god fart fram över isen mot hemstranden. Bommade något hundratal meter.

Klockan visade elva, när jag fått ljus i lyan.

På den tiden stängde affärerna klockan sju.

Tror du att jag glömmer den baljan?

Välkommen till oss NÄR DET GALLER

LIVSMEDEL

Köpmangatan 30

Välsorterad butik med många sparpriser

Hardnos
LIVSMEDEL
Tel. 70364 - 79602, KUMLA

LITHELLS

– från charkuteri till storindustri

När Kumla 1900 avancerade från stations- till municipalsamhälle var både befolkningsantalet och arealen ringa. Föga mer än 500 personer var då municipalare. 1920 låg ännu Fylsta skola och C. A. Jonssons skofabrik utanför samhällsgränsen.

Affärerna var dock jämförelsevis många och hade sina flesta kunder bland sockenborna. En av de första 1900-talsbutikerna var Oskar Lithells slakteri- och charkuteriaffär, som livsmedelsbutikerna kallades förr. Han hade sin butik i ett numera rivet litet hus vid Hagendalsvägen. Förutom Kumla hade han försäljning på torget i Örebro. Med tiden startade företaget en hel butikskedja med affärer i Fylsta, Gartzvägen och Mossbanegatan i Kumla samt i Hallsberg.

Tillverkningen av charkuterivaror var från början ganska primitiv. Den första köttkvarnen var handdriven. Det första steget mot en rationaliserad tillverkning var en hästvandring till köttkvarnen. År 1932 installerades den första kylmaskinen, och i samband därmed mekaniserades tillverkningen undan för undan.

Efter slutad skolgång kom Lithells två äldsta söner, Samuel och Daniel, med i firman 1928. Knappast kunde de då drömma om att de med tiden skulle bli ledare för ett av norra Europas största specialföretag för korv med en kapacitet av 3 000 000 korvar i veckan och med ca 300 anställda.

I början av 1930-talet rådde stor arbetslöshet, orsakad av en internationell kris. Den blev lyckligtvis liksom borta med vinden 1934 och goda tider följde. Det var det året som Lithells började tillverkningen av s. k. varmkorv.

Oskar Lithell vid den första butiken vid Hagendalsvägen i början av seklet

Oskar Lithell
(1885–1969)
firmans grundare

En enorm efterfrågan på varmkorven blev det efter krigets slut 1945. Två år därefter uppförde företaget en större charkuterifabrik på tomten av den första butiken vid Hagendalsvägen. Efterfrågan steg fortfarande snabbt, och i mitten av 1950-talet blev det allt mer oundvikligt med ett nytt fabriksbygge. Underhandlingar upptogs med Kumla stad om förvärv av ett större markområde väster om staden. På grund av då rådande marknadsläge ledde inte detta till något resultat.

Ingen kunde vara gladare åt utgången än Sköllersta, som härigenom snabbt fick en efterträd storindustri. Det låg nämligen till så att mejeriet där slog igen, och fastigheten med det stora markområdet i kyrkbyn blev till salu. Därmed blev det också ganska fort avgjort, om det Lithellska företags flyttning till Sköllersta.

Utvecklingen har gått mycket raskt sedan. Lithells började att bygga sin fabrik i Sköllersta 1956. Det är en fabrik som likt Lunds domkyrka aldrig tycks bli färdig, beroende på att marknaden för varmkorv ständigt växer snabbare än fabriken.

När landshövding Valter Åman invigde den nya fabrikstillbyggnaden var det inte bara den modernaste utan också en av de största specialfabrikerna för korv i Europa, som rullade vidare. En högt automatiserad anläggning på ca 15 000 kvm, sedan denna den tredje utbyggnadsetappen på tio år kommit till, nämligen åren 1961, 1964 och 1968.

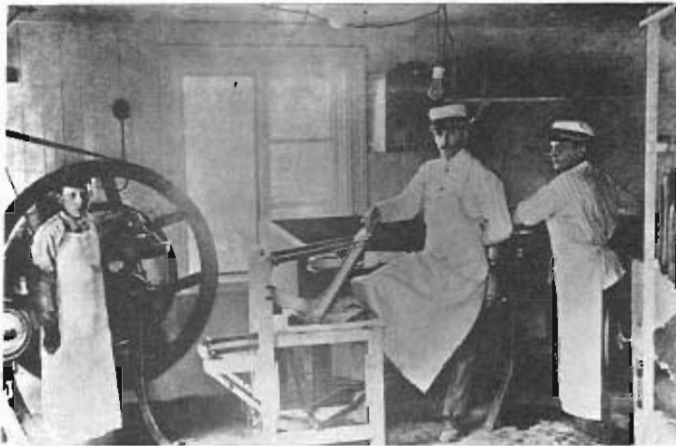
Lithells har sysslat med tillverkning av korv i mer än 60 år. Företaget hör alltså till banbrytarna för varmkorven här i landet och kan sägas ha lett utvecklingen i samverkan med den progressiva kioskhandeln.

För allmänheten blev lanseringen av *Sibylla* varmkorv det första mera påtagliga resultatet av en begynnande stordrift. Därmed fick gamla tiders nattkorv lämna plats för en produkt som kunde göra anspråk på benämningen modern varmkorv. Ytterligare ett viktigt steg togs 1949,

**Kumla GUMMI-
VERKSTAD AB**

BIL- OCH TRAKTORDÄCK AV OLIKA FABRIKAT
GUMMIREPARATIONER
REGUMMERINGAR
HJULBALANSERINGAR

Telefon 703 50, 711 55

Interiör från den första fabriken omkring 1910

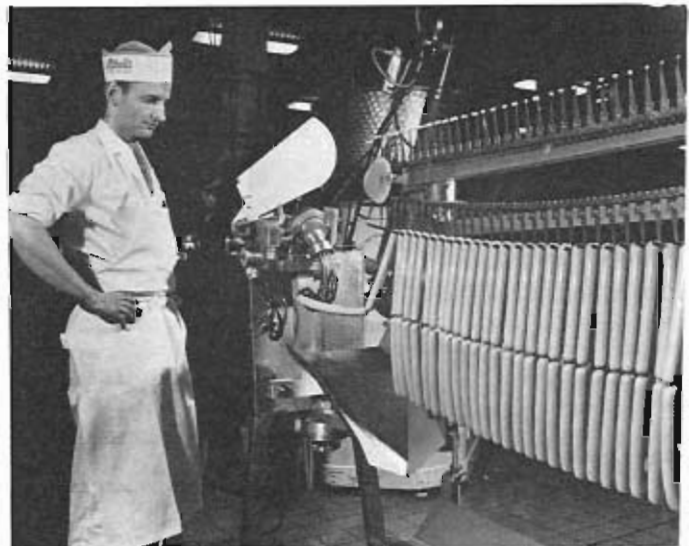
då firman lancerade den skinnfria grillkorven. Mer än hälften av landets korvhandlare har valt att servera Sibyllaprodukten. Parallellt med företagets egen konsumentverksamhet, vilken vuxit kraftigt under senare år, svarar 22 försäljnings- och distributionscentraler för detta arbete över hela landet, från Malmö i söder till Kiruna i norr. Den målmedvetna kvalitetssträvan i förening med modern marknadsföring har gjort Sibylla till landets mest kända korvmärke. Ett ytterligare steg i företagets utveckling är den i höst startade Sibylla-skolan i företagets trivsamma samlingsal i fabriken i Sköllersta. Kioskägare och försäljningspersonal får tillfälle att under tre dagars information om kioskutvecklingen, nya produkter, reklam m. m. och samtidigt få tillfälle till vidareutbildning inom t. ex. tillagnings- och försäljningsteknik. Initiativet har hälsats med glädje och entusiasm av kioskägare landet runt.

För något mer än ett år sedan kom Lithells med *Dinette* — den näringsriktiga korven med vegetabiliskt fett och med väsentligt ökad proteinhalt. I *Dinette* har det konventionella fläsket ersatts av soyaolja. Färre kalorier men oförändrad smak och konsistens är argument för den näringsriktiga korven, som verkligen har blivit populär. Skolbespisningar, sjukhuskök och andra storkök med höga krav på födans sammansättning har visat vägen genom att i stor omfattning byta ut den traditionella korven mot den näringsriktiga *Dinette*. Det är nu meningen att det vegetabiliska fettet undan för undan skall ingå som en viktig ingrediens i ytterligare ett antal av korvprodukterna.

I den nya fabriksanläggningen har givetvis de senaste produktionstekniska rönen tillvaratagits. Stränga kvalitetsnormer känneteckna fabrikationen. En avancerad förädlingsteknik kan understryka och förhöja en god köttarom. Men ingen teknik i världen kan göra något åt en undermålig råvara. Det är en princip som det Lithellska företaget håller benhårt på. Det är samspelet mellan förstklassiga råvaror och avancerad bearbetningsteknik, som ger resultat. För att tillvarata köttets allra bästa egenskaper stryckas och bearbetas en del av råvarorna inom tre timmar efter slakt. Köttet blandas och

Maskinell skalning och packning av korven före konserveringen

Den här moderna frank-a-matic-maskinen tar med hjälp av vacuum bort luften ur korvmassan, portionerar varje korv till exakt vikt, tvinnar av och hänger upp 300 korvar per minut.

Ett hörn av det betydelsefulla laboratoriet

BENGTSONS HERRKONFEKTION

Herrkläder - Herrekipering - Fritidskläder - Gosskläder - Arbetskläder

TELEFON 701 82

Ny teknik och produktionsutveckling har betytt mycket för Lithells ledarposition inom varmkorvhandeln. Detta arbete pågår oförtrutet. Här är en del av produktionsutvecklingsrådet samlat för överläggning. Fr. v. fabrikörerna Daniel och Samuel Lithell samt disponent Gösta Brennerfors.

finfördelas i moderna blandningsmaskiner, där rakblads-
vassa rostfria knivar roterar med en hastighet av 3 000
varv i minuten. Den färdigblandade massan går så vidare
till automatisk stoppnig. Det är nu den blir korv på
riktigt. I den formen vandrar den vidare till mogning,
rökbehandling och efterkokning i den stora varmrök-
ningshallen. Rökningen sker i 9 ugnar, var och en med
en kapacitet av 7 200 korvar. Efter duschning och chock-
kylning är korven klar för maskinell skalning, innan den
går vidare till paketering eller burkförpackning och kon-
servering.

Just på konserveringsidén ligger den mest intressanta
nyheten hos Lithells. Konserveringen sker här i tre tyska
rotomater och enligt en ny metod, som ger en vara som
i fråga om smak och konsistens ligger färskvaran ganska
nära. Den nya färskkonserveringen innebär nämligen en
intensivare och samtidigt mera kortvarig steriliserings-
process. Korvbarkarna roterar mycket snabbt i sin höjd-
riktning i 140° vatten. Den kraftiga vattencirkulationen
jagar en snabb värmeväg genom produkten.

Genom att konserveringstiden på det här sättet kan
nedbringas till några få minuter undviker man de kon-
serveringsskador som tidigare ansetts ofrånkomliga. Den
färskkonserverade korven skiljer sig påtagligt från den

traditionellt konserverade i smak och konsistens. Efter-
som den konserverade varan har betydande fördelar ur
lagerhållningssynpunkt såväl i hushållet som i butiken
har man anledning att räkna med att den nya färsk-
konserveringen skall erövra ny marknad.

Det är inte bara korv — även om den dominerar —,
som tillverkas hos Lithells i Sköllersta. Hamburgare,
köttbullar, grillspett m. m. står också på programmet.
Kioskhandelns sortiment har utökats genom de ökade
möjligheter som elektrougnar och andra tekniska finesser
erbjuder.

Lithells fabriker i Sköllersta har alltmer blivit ett ut-
flyktsmål hos såväl enskilda som grupper. Omkring 2 500
personer har under det gångna året begagnat tillfället att
studera vårt lands största anläggning inom branschen.

När jag efter en timmas rond i de många lokalerna
och bl. a. imponerats av råvarans färd genom de sinnrika
maskinerna fram till de färdiga korven och andra fabri-
kens produkter, frågar jag fabrikören Daniel Lithell:

— Vad är det som gett Lithells dess dominerande
ställning på varmkorvmarknaden?

— Bra varor förstås. Och kundernas förtroende. Man
vet att vi här på Lithells inte prutar på kvalitén hos

(Forts. på sid. 35)

Julbordets läckerheter

KÖPER NI MED FÖRDEL HOS OSS
Förstklassiga charkuterivaror —
— stor sortering av delikatesser

HANDLA RÄTT   PARKERA LÄTT

Götes

SKOLVÄGEN   TEL. 784 00
MOSSBANEGATAN   TEL. 784 01

Sveriges äldsta kvinn- liga lant- brukare finns i Hardemo

Hulda Larsson i 30-årsåldern

95-åriga Hulda Larsson, Östergården, Julsta, är troligen Sveriges äldsta kvinnliga lantbrukare. Hon är född 26 augusti 1875 på den gård hon ännu innehar. Mangårdsbyggnaden är upptimrad i Byrsta, varefter stockarna plockades ner och kördes till Julsta. Det var Hulda Larssons farfar, Olof Olsson, som byggde stugan. Han ägde också Linde och gården, där Julsta handel ännu fanns för ett par år sedan. I alla tre gårdarna var det kalkstenshällar i förstugorna. I Östergården finns hällarna kvar, en 145×120 och en 175×120 cm. Tidigare var en del av köksgolvet belagd med kalksten, som kördes med oxar från Yxhult.

Olof Olssons son, Nils Johan, fick överta Linde och en farbror till Hulda Larsson gården med handelsboden. Hulda Larssons far, Lars Viktor Olsson, som blev ägare till Östergården, var född på gården Linde och modern i Stene, båda 1850. Olof Olssons hade undantag av sina söner och bodde i västra delen av affärshuset.

Ovannämnde farbror till Hulda Larsson, Olof Adolf Olsson, innehade Julsta handelsbod och efter honom sonen Hilmer.

Hulda Larsson berättar om självhushållstiden. Det var rejäl husmanskost: ärter och fläsk, korngryn och fläsk, korngrynspudding med fläsk eller lingonmos, ärt- och korngrynspannkaka, potatis och fläsk eller sill och potatis. Någon i byn tog hem en silltunna, som delades av grannarna. Sillen var förr tjock i ryggen och fet som fläsk. Sådan sill finns inte nuförtiden. Det äts mycket s. k. spikefläsk.

Strax före jul skulle det slaktas och bryggas. Vanligtvis för Huldans far till Edsbergs-Sanna och köpte ett "ungskritter". Slaktarn kom redan vid 3-tiden på morgonen. När nötslakten var färdig vid dagningen skulle grisarna slaktas. Byslaktare var Erik Persson från Julsta. En del av nötköttet användes till spickekorv, som först saltades och sedan hängdes upp till torkning. Det gjordes också hackkorv, som hängdes upp i kökstaket. På vårsidan tog man upp fläsket, som skulle bli spickefläsk, tog bort saltet och hängde det i ett s. k. fläsktak. Det slaktades också får. En del av köttet torkades.

Till brygget mältades råg. Och så skulle det vara potatis och humle. Potatisen skulle vara litet ömkyld, frostigt. Den hackades sönder. I bryggkaret lade man alstickor i botten och på dem flätade halmkransar av råghalm. Malten kokades och hällades på och sedan potatisen, varefter kokhett vatten späddes på undan för undan tills det blev smak på brygden. Sist tillsatte man humle. En kittel ställdes under brygden i vilken drickat sakta rann ner. När drickat svalnat tillsattes jäst. Följande morgon skummades jästfradgan bort. Det var vanligt att man bryggde även till höbärgningen.

Bakning förekom inte så ofta, ty man bakade stora kvantiteter på en gång. Brödet torkades på spett i kökstaket. I bakugnen fick det plats 19 kakor. Efter det man bryggt bakades vörtlimpor. Den stora bakugnen finns ännu kvar på Östergården.

Hulda Larssons far var rusthållare. Han svarade för halva rusthållet och tre andra bönder i byn för andra hälften. När husaren skulle till Sannahed och tjänstgöra var det vanligt att rusthållaren följde med och skjutsade munderingen. I allmänhet skickade bönderna med matsäck till sin husar. Hulda var själv med till lägret flera gånger och minns att husaren i regel fick risgrynspudding från hennes hem.

Vid en fältmanöver var prins Eugén och greve Bonde inkvarterade i hennes hem jämte några officerare. De bodde på andra våningen i stugan. Kockarna, som skötte maten åt prinsen och officerarna, låg i kökssoffan. Manskapet låg i tält och hästarna var placerade i ladorna. Hulda och övrigt gårdsfolk fick flytta upp på vinden.

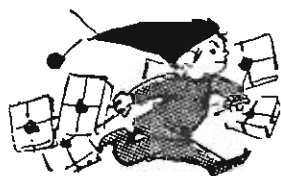
Hulda Larsson minns den stora fältmanövern 1900, då Oscar II var med och 20 000 man deltog.

I stugorna hölls söndagsskola i hennes ungdom, ävenså bönemöten till vilka man kallade någon predikant i närheten. Söndagsskollärare var då J. E. Ahlin i Lanna, Erik Eriksson i Skyberga och Per August Eriksson i Julsta. Betel i Julsta har varit Hulda Larssons andliga hem i många år.

Hulda Larsson har lejt bort körslorna och har hjälpt av en dräng, som troget tjänat henne i många år.

Östergården, Julsta. Hulda Larsson närmast fönstret

Värdefulla julgävor

UR — KIKARE — KAMEROR — LÄDERVAROR
EL. ARTIKLAR — HUSGERÅD — KORTVAROR
URREPARATIONER — FRAMKALLNING —
KOPIERING — FÖRSTORINGAR

UR — KIKARE — KAMEROR — LÄDERVAROR

Vänd Eder till

Cesar

Köpmang. 30 - Tel. 711 86

När Kumla Nöjesklubb och Kumla Radiostation var populära attraktioner

Av NILS HELANDER

Nedanstående är en bandupptagning vid ett par sammanträffanden i våras i Greta och Sigurd Johanssons hem vid Hagendalsvägen. Inte kunde jag då ana, att min till synes så vitale och minnesrike vän endast hade ett par månader kvar att leva.

Köpmän Sigurd Johansson och skofabriksarbetare Bernhard Sohlman har haft mycket gemensamt under många levnadsår. Under firma Larsson & Johansson drev den förstnämnde i flera årtionden skofabrik och där var Sohlman anställd i mer än 30 år.

En vårkväll 1917 satt de båda vännerna på "gamla Björkmans" kafé vid Johannes kyrkogata och pratade om hur illa ställt det var med förströelserna i samhället. Innan de skildes hade de emellertid kommit överens om att göra något annat än att klaga. Tillsammans bildade de Kumla Nöjesklubb. De handlade snabbt och redan inom någon vecka hade ett 25-tal ungdomar anmält sig för inträde i den föreslagna klubben. Ordförande blev Sigurd Johansson, sekreterare Bernhard Sohlman och kassör Thure Pettersson (senare känd sjukkassemän). Härom berättar Sohlman under det att han bläddrar i den första protokollsboken, som nog borde förvaras i biblioteket eller muséet i stället för i hans byrålåda.

— Vi köpte mark av en fastighetsägare Svensson i hörnet av Gartzvägen—Mossbanan och betalade för den 600 kronor. På området fanns en del buskar samt några björkar och tallar. Vi hade ju ont om pengar, men medlemmarna satsade 25 kronor var till en dansbana. Redan från början hade vi bra med folk både vid danskvällarna och vid teaterföreställningarna och andra uppträdanden. Vi hade mycket omväxlande musik. I början spelade Klas Lundström, som fortfarande är Kumlabo. En annan dragspelare var Hilding Larsson, men också Örebro Dragspelsklubb gästspelade. Själv startade jag en musikår, som hjälpte till, och det gjorde även "Eros" med Axel Andersson i Tallbo som ledare. Redan då bodde det mycket folk runt omkring dansbanan, och det var kanske därför som det ytterst sällan förekom något bråk. Men landsfiskal Hugo Strandberg sa till oss, att vi måste ha polisvakt i alla fall.

Sigurd Johansson och Bernhard Sohlman, två nöjessugna skomakare, träffades en vårkväll 1917 på "gamla Björkmans" kafé och smidde planer på att jaga bort tråkigheten i samhället. Sigurd, den förste radiomannen i Kumla, blev skofabrikör och tobakshandlare. Bernhard, känd musiker i flera orkestrar, arbetade på Sigurds fabrik i över 30 år.

Det var mycket arbete för styrelsen att hålla parken i gång, och det var även då svårt att få någon som ville ta ansvaret. Helgdagsaftnar och söndagar, då andra hade som ledigast, då hade vi som jobbigast. När Folkets husföreningen 1921 för 8 000 kronor övertog parken var jag inte med längre, och jag tror att det var ungefär vid den tiden du Sigurd också slutade.

— Ja, det stämmer, säger Sigurd. Jag blev trött på att vara så mycket upptagen, och man hade ju också annat att sköta.

— Jag minns, att du och Ernst Larsson startade vändmakeri vid Norra Kungsvägen i slutet på 1910-talet och jag var hos er och fick beställning av trycksaker. Ernst Larsson var ju son till L. J. Pettersson, Dalagatan, som på 1890-talet drev handskomakeri. Han fick vara med om den svåra krisen strax före sekelskiftet, då många skomakare förlorade sina stugor och en och annan nödgades vila en månad på Örebrofängelset för att de hade så dåligt reda på hur växlarna skulle skrivas och skötas.

— Jag hade haft plats hos A. G. Andersson, säger Sigurd Johansson. När exercisen var slut hade jag inget arbete. Jag började då på Tallbofabriken. Axel Andersson hade köpt en ny durksymaskin, och jag frågade om jag fick köpa den gamla maskinen, och det fick jag. Jag pratade med ett par vänner och föreslog, att vi skulle sätta igång med ett vändmakeri. En av dessa var Ernst Larsson. Det var 1919. Vi gjorde s. k. smärtingsskor. En kontorist på Ströms skofabrik hade flyttat till Uppsala och blivit skogrossist. Han köpte alla skor som vi kunde få fram och sände oss order på löpande band, så vi fick jobba både dag och natt. Vi ökade tillverkningen undan för undan och byggde en fabrik, som efterhand blev till-

Centrum-LIVS

VID TORGET - KUMLA

Telefoner 700 55, 700 98

VÄLSORTERAD **ICA** AFFÄR

Se och utnyttja våra låga veckopriser

byggd tre gånger. Ernst Larsson erhöll plats som montör hos United Shoe i Örebro och lämnade företaget. I hans ställe inträdde min bror Uno.

— Din bror var ju känd för att vara mycket fotbollsintresserad och det påstods att på er fabrik pratades det fotboll inte bara på fritiden utan även under arbetets gång.

— Man hade knappast något annat att prata om. Min bror Uno var fotbollsfantast. På fabriken arbetade Levi Sjöborg, Fägersten och Söder, som alla var kända spelare.

— Du sålde din fabrik i behaglig tid, innan man hade hört talas om skokris och dumpning av utländska skor?

— Det var på sommaren 1950. Vi skulle ha semester på fabriken och hade mycket jäktigt för att få alla ordena klara. När jag en kväll kom hem, ringde Fridolf Petterssons och frågade om jag ville sälja fabriken. ”Ja, föralldel!”, svarade jag. Dagen därpå var fabriken såld.

— Och sedan blev du tobakshandlare!

— Jag firade några år först, och min hustru och jag bilade omkring och roade oss. Men det var hemskt långsamt att ingenting göra.

— Sigurd var då inte mer än sexti år och var för ung att koppla av, säger fru Johansson. När vi en kväll talade om detta, föreslog jag, att vi skulle köpa en cigarraffär. Och det gjorde vi och hjälptes åt, och affären gick bra. Men Sigurd kom ju upp i åren och började känna sig trött, och det gjorde jag med. Så vi sålde affären och se'n har vi haft det så lugnt och skönt.

— Men tobaksaffären trivdes jag med, säger Sigurd. Man träffade många kamrater och vänner, så det var många gånger riktigt trevligt.

När det gäller radio, så är Sigurd Johansson och Karl Eriksson de verkliga pionjärerna i Kumla. Sigurd var den förste som skaffade sig radio, och licensen var från 1921. Samma år sattes den första kristallmottagaren upp, som ett par år senare skulle nå ut ordentligt i etern med lystringsorden: ”Det här är Kumla radio!”

Kumla Nöjespark 1917

För 600 kronor köpte Kumla Nöjesklubb ett med björkar och tallar beväxt område vid nordvästra hörnan av Mossbanan—Gartzvägen. Där uppfördes dansbana och scen för teater m. m. Efter några år upplöstes klubben och överlät parken till Föreningen Folkets hus.

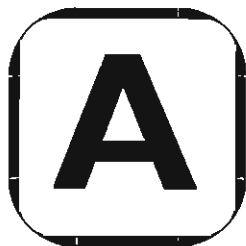
Kumla Skoarbetarfackförening hade förr egen musikkår. Det var i slutet av 1910-talet, som den bildades och anlätades i olika sammanhang, först och främst vid första majdemonstrationerna, då det fanns många skomakare och då man var pigg på att hoppa in i läget och inte kantade trottoarerna.

Från vänster: Erik Persson, Axel Karlsson, Kasper Svärd, Bernhard Sohlman, Sigurd Johansson, Karl Persson och Axel Persson. I förgrunden Valter Sohlman, mångårig ledare för Kumla-Hallsbergs musikkår.

— Erik Kjellin, skofabrikören som alla kände till, skulle fylla femti år och firade det hemma hos sej. På morronen var vi i fabriken Adolf Erikssons hem och ordnade en sändare. Sedan kom vi överens med Uno Jonsson — Kjellins kompanjon —, att när han var och uppvaktade skulle han sätta igång radioapparaten. Bland gästerna var även Adolf Eriksson. När Adolf plötsligt fick höra Jerrings röst, fick han stora ögon och utbrast: ”Va f-n är det här?” Det var Gustaf Eriksson (Gösta), som imiterade Jerring. När jag gick hem på kvällen mötte jag frisör Karl Arbin på Stationsgatan. ”Det här gjorde ni bra!” sa han. — ”Vilket då?” undrade jag. — ”Jo, ut-sändningen, som hördes så klart, det var riktigt roligt att höra”. Vi hade inte en aning om, att sändningen gått ut i stan, men det var roligt, och vi var glada för det. Den lilla sändaren hade vi mycket roligt med.

— Under mina första kumlaår minns jag, att det fanns en radiostation på läkargården, sedermera hotellgården.

— Det är riktigt. Det var Georg Nyman, Fredrik Emberg, Elis Nylén, Elis Åkerblom och jag, som startat den lilla radiostationen i ett gårdshus. Där hade tidigare en handlare Bergdal haft en liten speceributik. Det kostade mycket pengar att finansiera stationen. Ett sändarrör kostade 250 kronor. Vid ett missöde genom överhettning brände vi upp röret. Men ”pamparna” i stan var intresserade och villiga att hjälpa oss. Jag minns att kyrkovård Arvid Eriksson i Kumlaby skänkte antenntolparna. De offentliga radioprogrammen hölls i Vegalokalen. Det fanns en handlare som hette Carl Bergvall, som hade sin butik mitt emot Vega. Han var förfärligt intresserad, men hörde dåligt och såg nog också dåligt. Han bad att få sitta på första plats och njöt i fulla drag av den märkliga uppfinningen. Vi hade en bekant urmakare i Örebro, som en kväll hade med sig en högtalare, som vi monte-

-HANDLARE

Allt i branschen under ansvar

garanterar Eder alltid högsta kvalitet till lägsta möjliga pris

Marknadens förnämsta fabrikat demonstreras och försäljas på förmånliga villkor

Fullständig service hos

KUMLA RADIO & TV

KÖPMANGATAN 1 - TEL. 705 91, 753 47

Kumla Nöjesklubbs första medlemmar

Första raden från vänster: Karl Ekberg, Kasper Svärd och Bernhard Sohlman. Andra raden: Erik Persson, Knut Sjöborg, Karl Persson, Sigurd Johansson och John Gevert. Tredje raden: Josef Johansson, David Lundberg, Paul Svärd, Edvin Landerholm, Gösta Jansson, Thure Pettersson, Karl Dahlberg och Leander Jansson.

rade upp i lokalen. Vi visste inte alls om den skulle fungera och var mycket spända inför hur det skulle gå. Men genast vid påkopplingen fick vi in en engelsk station med väldig effekt. Sedan skulle vi upprepa samma program i ordenshuset i Yxhult. Där misslyckades vi, men jag hade tagit med en mängd hörlurar, så kvällen blev räddad.

Från sin tid som radioman har Sigurd sparat en affisch med följande innehåll:

R a d i o - A f t o n
 anordnas i Vegalokalen, Kumla,
 måndagen den 14 januari 1924 kl. 8.15 em.
 Kort redogörelse för radio av Herr Ivar
 Brodén, Örebro. Experiment och ev. konsert
 från olika europeiska radiostationer av
 Sigurd Johansson.
 Förbehåll göres för atmosfäriska störningar.
 Inträde en krona + nöjesskatt. Förköp mot
 10 öres förhöjning.
 Fotografiska magasinet i Örebro har levererat
 jättehögtalaren. Arrangörerna.

Vid radioaftnarna medverkade kassör Almer Larsson med pianomusik och åtminstone vid ett tillfälle hade man engagerat en kyrkosångerska.

— Var det inte du Sigurd, som tog initiativ till hantverksorkestern?

— Det var så att verkmästare Allan Lind och jag brukade komma tillsammans och spela fiol och gitarr. Några av våra musikintresserade vänner fick veta detta och ville vara med. Snart nog hade vi blivit en kvintett: målare Sven Persson, frisör Bert Arnred, köpman Kjell Ericsson, Lind och jag. Det var inte alls vår mening att framträda offentligt utan avsikten var att vi skulle komma samman och ha trevligt, spela och dricka kaffe. Vi har alla instrumenten kvar, men mina kamrater har fått allt mindre om tid. Med mej är det tvärtom.

Bernhard Sohlmans namn har man mest mött i musiksammanhang.

— Du har ju varit med i regementsmusiken i Sanna-hed och varit egen orkesterledare. Dessutom har du varit med i "Tallbo-Eos" och i fackföreningsmusiken. Berätta något om hur du haft det!

— Som pojke började jag hos J. A. Gartz' vändma-keri. Han hade sin verkstad på andra våningen i syd-östra hörnet av nedgången till Kumlasjön. 1905 tog jag värvning vid regementsmusiken. När jag lämnade den fick jag plats på ännu ett vändmakeri, nämligen Berg-man & Sartz vid Fridhemsgatan. Sedan kom jag till en fabrik, som hette Larsson & Johansson, och där stannade jag i mer än 30 år. Min sista anställning var vid Brö-derna Perssons skofabrik. 1911 kom jag med i "Tallbo-Anderssons" kapell eller "Eos", som det kallades, och var med där i 20 år. Vi var mycket engagerade. Det fanns inga bilar utan "Åkar-Gustaf" och hans häst skötte om, att vi kom till de beställda platserna. Jag var också med i skoarbetarfackföreningens musikkår från 1917 och så länge den existerade. Vi anlätades givetvis vid första-majdemonstrationerna. Då fanns det gott om skomakare i Kumla, mycken ungdom som gärna hoppade med i tå-get istället för att kanta trottoarkanterna.

Radiostationen i hotellgårdshuset. I det för längesedan rivna huset hade handl. Bergdahl specerihandel

Att hyra

Ni äger fler värdesaker än Ni tror. Bankvalvet ger Er säker förvaring. För en låg avgift kan Ni hyra ett bankfack hos oss, där Ni kan förvara Edra värdesaker brand- och inbrottskyddade bakom tjocka valvsdörrar.

För säkrare förvaring

— **BANKFACK I SKANDINAVISKA BANKEN**

Tel.: Direktör 700 50, växlar och lån 752 90, kassa 705 20

När själavården i Hallsberg sköttes av adjunkter

I ett Hallsbergsnummer av ÖD 1913 medverkade kyrkoherde E. J. Andersson med en kyrkokronika, ur vilken julbladet återger följande, som även torde intressera våra dagars ordsbor.

Kraftfulla och nitiska prästmän.

I den gamla tiden, då det kommunala livet ännu ej hade växt fram och skilts från det kyrkliga, var församlingens kyrkoherdar de ledande och styrande männen både i andliga och världsliga angelägenheter. Församlingens historia blev på visst sätt dess pastorers historia. I Kumla och Hallsbergs pastorat var kyrkoherdarna i allmänhet kraftfulla och nitiska prästmän, och detta nästan i stigande grad ju längre tillbaka man går.

Av pastoratets tvenne prästmän, som båda bodde i Kumla, tjänstgjorde kaplanen eller komministern mest i Hallsberg. Kyrkoherde hade predikotur i Hallsberg endast var tredje sönd- eller helgdag. Men då kyrkoherdarna icke sällan hade adjunkter, som skötte deras predikoskyldighet, kom somliga av dem sannolikt icke till Hallsbergs kyrka mer än några gånger om året, såsom vid större högtider och då sockenstämmor skulle hållas. Mellan de söndagliga predikoturer besökte prästerna säkerligen icke så ofta Hallsberg, varför den enskilda själavården här nog fick stå tillbaka.

Utom vid husförhören, som 2—3 gånger årligen hölls i byarna och gårdarna samt vid påkallade besök hos sjuka, synes prästerskapets beröring med Hallsbergs menighet varit ringa. Kallelse till de sjuka, s. k. sockenbud, förekom dock i den äldre tiden ganska ofta.

Att komministern, såsom boende i Vesta på Hallsbergsgränsen, för övrigt hade sina ärenden till Hallsberg oftare än kyrkoherden, kan man taga för givet. Men i de handlingar, som finns bevarade, nämnas komministrarnas namn sparsamt, vilket inte hindrar att flera av dem kunnat vara dugande och nitiska män.

Av kamraterna i "Eos" finns förutom jag endast Alvar Andersson kvar i livet. Han är bror till Axel Andersson och är ännu aktiv i Kumla-Hallsbergs musikkår.

— Jag minns, att vi var kamrater i kyrkofullmäktige ett par perioder. Var du inte också med och hjälpte Magnusson i kyrkliga scoutkåren?

— Magnusson hade lätt för att sätta folk i arbete. Själv var han en människa med en ovanlig arbetsförmåga och sparade sig inte utan arbetade både dag och natt. Jag tyckte bäst om honom för hans initiativ till scoutmusikkåren. Det var Magnusson som intresserade Tallbo-Andersson att öva upp ett 20-tal pojkar till mycket duktiga musikanter. Flera av dessa är ännu i dag aktiva musiker. När scoutkåren upplöstes ändrades namnet på musikkåren till "Kumla-pojkarna". De blev allt populärare och anlätades flitigt i olika sammanhang.

Hallsbergs församlingskyrka

Vid prästerskapets sida stod kyrkvårdarna och sexmännen såsom församlingens förtroendemän vid övervakandet av livet och sederna, uppbärandet av böter och kollektmedel m. m. En ganska framskjuten plats i församlingen intog även klockaren. Utom sina åligganden vid gudstjänsten i kyrkan förde han kyrkans räkenskaper och biträdde även prästerskapet i den ministeriella föringen.

Hallsbergs kyrkogård

var fordom mycket mindre än nu. Den utvidgades både åt norr, öster och väster kort efter kyrkans ombyggnad. Det är förvånansvärt, vilket litet utrymme både kyrkan och kyrkogården ursprungligen upptog. De formligen tävlade med varandra om att behärska högsta krönet av den oansenliga kullen.

De döda begrovs alldeles in på kyrkmurarna. Många begrovs även innanför murarna. Här, liksom annorstädes rådde av gammalt seden att begrava döda under kyrkgolvet. Enligt vad ett protokoll från 1753 upplyser, förekom icke några adliga familjegravar i kyrkan, men "några officerare hade efter vanlig praxis köpt sig lägerstad i kyrkan, vilkas insignier där hängde". Flertalet av de i kyrkan begravna måste alltså ha tillhört allmogen. Ännu på 1700-talet köptes stundom gravplatser i kyrkan.

Kyrkogården omgavs av de s. k. kyrkbalkarna, en hög vitmenad mur av sten med torvtak över, som byggdes och underhölls av socknens hemman. Var och en av de mot de fyra väderstrecken vettande delarna benämndes en balk, därav pluralen kyrkbalkar.

Till kyrkogården ledde tre portar, en på västra, en på södra och en på norra sidan.

Några skuggande träd fanns antagligen inte på kyrkogården i den äldre tiden. Sådana fick knappast rum där. Frånvaron av träd gjorde att den oansenliga kyrkan och de omgivande balkarna så mycket tydligare avtecknade sig mot den kringliggande slätten. Bruket av trädplantering på kyrkogårdarna var sannolikt icke vanligt fordom, då kyrkogården inom sin höga omhägnad och med sin nära anslutning till kyrkan betraktades som en del av själva kyrkorummet.

Har Ni julklappsbekymmer?

Järnhandeln med JULKLAPPAR
FÖR HELA FAMILJEN!

VERKTYG, HOBBYARTIKLAR
HUSHALLS- och PRESENTARTIKLAR

Telefon 700 67, 714 33
Köpmangatan 26

Fråga

SVÄRDS

Järnhandel

först

MIN BARNDOMS GATA

XVII Parkgatan

Parkgatan är med sina 19 tomtnummer en av våra kortaste gator. Den börjar vid Västra Drottninggatan och slutar vid Skolvägen.

Nr 1, Karlsberg, var ett av gatans äldsta hus, som under mer än ett halvt sekel tillhörde skomakare Carl Larsson. Han hade sin verkstad i gårdshuset. Efter Larssons frånfälle sålde sterbhuset Karlsberg till Kumla stad, som i saneringssyfte rev de eftersatta husen. En son till Larsson, Einar, var i tonåren anställd i Kumla Bok- & Pappershandel men övergick sedan till faderns yrke och hade även vändskottillverkning i föräldragården.

Nr 2, Forshaga, byggdes 1911 av August Johansson från Pålsboda. Han startade en speceri- och diversehandel, som 1914 övertogs av Ivan Fryxell. Tidigare hade Fryxell varit handlare i Vanneboda. Som biträde hade han då Eric Ericsson, välbekant köpman vid Stenevägen. 1918 tillhörde Forshaga Elov Johansson från Ekeby socken. Redan året därpå överlät han såväl affärsrörelsen som fastigheten till Konsum, som efter någon tid lät bygga till huset. 1961 sålde Konsum Forshaga till bilförsäljare Bengt Ericsson, som har bilutställning i större delen av huset. En lokal är uthyrd till Iréhn Salong, en annan till en pälsateljé.

Nr 3 uppfördes 1924 av skomakare Konrad Gustafsson, som under flera årtionden hade kafé i bottenvåningen. Efter makarna Gustafssons död 1952 upphörde denna verksamhet. Ägare till fastigheten är sedan 1956 tillsynare Sigfrid Andersson.

Nr 4, Johanneslund, är byggt 1912 av skomakare Johan Palm, som efter några år sålde fastigheten till snickare G. A. Pettersson. Nästa ägare var stationskarl Karl Eriksson från Hallsberg. Ägare är numera fr. Susanna Eriksson.

Nr 5, Solvik, tillhörde i slutet av 1910-talet trädgårdsmästare G. W. Blücher, som hade frö-, frukt- och grönsaksaffär i huset. I ett av rummen hade systemen Beda samtidigt kafé. Jag har henne i tacksam hågkomst. Under

Parkgatan i vår tid. Meningen var att gatan skulle fortsätta med anslutning till Stenevägen. Till vänster Folkets hus och till höger Konditori Kvarnparken.

mina första kumlaår drack jag mitt eftermiddagskaffe på Solvik. Det var under de sista åren av första världskriget, då det rådde brist på alla livsmedel. Trots detta hade fröken Blücher alltid både gott bröd och kaffe, även om det inte var kokt på äkta mocca. Hon var rar och trivsam, och det kunde ibland bli långa kafferaster, då hon informerade nykomlingen om ett och annat i skomakarsamhället. Fröken Blücher blev med tiden örebroare och är alltså vid god vitalitet. Under några år hade Johan Moberg skoaffär i Solvik, som nu tillhör taxiägare Torsten Wallin.

Nr 6, Edsvik, uppfördes 1911 av skohandlare P. J. Bäckman, som byggde ett flertal hus väster om järnvägen. Han behöll i regel inte sina fastigheter länge utan byggde mest på spekulation. Edsvik överlät han till skomakare Mauritz Skeppner, som 1915 sålde fastigheten till modellören och brandchefen Alex Andersson. Efter hans frånfälle 1965 tillhör Edsvik sterbhuset.

Nr 7 och 9, Josefsdal, tillhörde under 1920-talet och något längre direktör G. A. Persson, som vid sin avflyttning till Linköping sålde fastigheten till skofabrikör Adolf Eriksson. Josefsdal tillhör sedan ca 25 år systarna Valborg Andersson och Ebba Kasparsson.

G. A. Persson lärde skomakeriet hos sin bror på föräldragården i Sörby och startade egen skomakarverkstad vid Vattugatan och senare skohandel vid Hagendalsvägen. Tillsammans med grosshandlare Joel Andersson etablerade han partifirman G. A. Perssons AB.

Nr 8, Lilla Vissberga, har fått namnet efter nämndeman A. P. Anderssons hemby Vissberga. Sedan han frånträtt sitt lantbruk flyttade Andersson med maka till municipalsamhället och förvärvade en fastighet, som byggts 1908 av snickare Emil Nystedt. Nuvarande ägare av fastigheten är järnvägstjänsteman Eskil Larsson.

OPTIKER R. SUNDBERG AB

HALLSBERG

Ö:a Storgatan 2

0582/118 37

KUMLA

Vattugatan 1

019/795 90

MALMO

Stadiongatan 3

Mobilia

040/96 92 90

ÖREBRO

Drottninggatan 7

019/13 93 03

Södra delen av Parkgatan.

Nr 10 är bebyggd med två stora bostadshus. På den stora tomten uppförde på 1910-talet folkskollärare Hjalmar Olsson ett 3-våningshus helt av trä. Han hade sin lärartjänst vid Mossby skola och byggde själv det stora huset på, som det sades, "lediga stunder". Grannarna beundrade den flitige magistern, som sannerligen inte sparade sig. Olsson ivrade för ett naturligt levnadssätt och gymnastiserade flitigt, inte minst på sin balkong på tredje våningen. Efter pensioneringen flyttade han till Huddinge och en annan Olsson blev ägare, nämligen lantbrukare Gustaf Olsson. Efter hans död köpte byggmästare Elias Pettersson stans största trähus, som revs och ersattes av de båda ovannämnda byggnaderna. Huset utefter Parkgatan tillhör fru Ester Gustafsson.

Nr 11 är det lilla hörnhuset med ingång från Nygatan. Det tillhörde någon tid rörledningsentreprenör Artur Ahlstrand och efter honom elmontör Elmer Palm. Nuvarande ägare är fabrikör Edvin Karlsson.

Nr 12 (vaktmästarbostad) är byggt 1911 av skomakare Emil Persson samtidigt med den intilliggande skofabriken. Han överlät huset till skofabrikör Adolf Eriksson. När bröderna August och Axel Lundholm förvärvade skofabriken följde även vaktmästarbostaden med i köpet. Förste vaktmästare var Erikssons kusin Einar Eriksson och efter honom — åren 1928—1956 — Ivar Nyström. Ägare är numera disponent Ivar Fransson, Mariestad och vaktmästare är Roland Karlsson.

Nr 13, Bro, är liksom föregående — nr 12 — uppfört av skomakare Emil Persson. På 1910-talet fram till 1922 bodde i huset Fridolf Pettersson, far till skofabrikörerna Olov och Sven Pettersson. Ägare av Bro har sedan varit lantbrukare Anders Vilhelm Johansson från Konsta, Sköllersta, och numera tillhör fastigheten dennes son lantbrukare Hjalmar Andersson.

Bro har också gräns mot Nygatan. Denna gata är ingalunda gammal. Annu i början av 1920-talet fanns det blott en smal gångstig, som ledde över "AG:s gärde" fram till Järnvägsgatan. "AG:s gärde" användes under många år som tältplats för frikyrkorna. Marken tillhörde under flera årtionden C. A. Jonssons AB, men nuvarande ägare är H. Ståhl Byggnads AB.

Nr 14, Marielund, var det näst äldsta huset vid Parkgatan, byggt av skomakaremästare Emil Johansson. Under mer än ett halvt århundrade tillhörde stället Andreas Andersson, "Bikungen" kallad, bördig från Fellingsbro. Han var en binäringens pionjär och intog länge en ledande ställning bland länets biodlare. Sedan Folkets Hushållsstyrelsen inköpt Marielund har den ganska eftersatta byggnaden jämnats med marken.

Nr 15, Råberga, var länge predikantbostad och tillhörde Kumla Ebeneserförsamling. Under något tiotal år var åkare Arvid Karlsson ägare. Råberga har också varit pensionärshem och kallades då för Ebeneserhemmet. Någon tid var det inrett till vårdhem och tillhörde då syster Aina Edin, dåvarande föreståndarinnan på Solbacka. Råberga har flera gånger restaurerats och även tillbyggt. Från 1967 tillhör fastigheten Kumla stad och användes till barndaghem.

En liten nyanlagd gata öster om Råberga har fått namnet Råbergagatan. Den är hittills endast bebyggd med tre fastigheter, nr 4 televerket, nr 5 Cirele och nr 6 tillhörig hovslagare Bernt Axelsson. Cirele är ursprungligen en mycket gammal byggnad, uppförd redan 1905 av skomakaremästare F. E. Svensson. Hans hustru hade under ett par årtionden matservering och efter hennes frånfalle fortsatte dottern Theresia Jansson, som jämte maken Gösta äger fastigheten, att driva rörelsen. Namnet Cirele låter utländskt, och det är det också. När namnet på huset 1905 blev aktuellt, var Svensson inte

Parkgatan 3. Under 1940-talet hade Konrad Gustafsson kaféerörelse i huset.

Album, Skrivunderlägg, Reservoarpenor, Gästböcker, Brevpapper, Almanackor, Jultidningar, Närkeslitteratur, Julkort med Kumlamotiv

Dohlwitz BOKHANDEL

Telefon 700 56

BOKEN
— bästa gåvan

Ännu i början av 1950-talet var ett större markområde söder om Pingstkyrkan obebyggt. Ägare var under ett par årtionden bankdirektör Erik Samzelius. Innan det blev bögbebyggelse utnyttjades området under många år som en uppskattad skridskobana.

alls hågad att liksom andra egnahemsbyggare i grannskapet använda de vanliga namnen Marielund, Josefsdal 1 och 2 etc. utan ville ha ett mera ovanligt namn. Han hade läst om den franska orten Cirele, och det tyckte han kunde vara ett nog så passande namn på en skomakarstuga i det lilla stationssamhället Kumla.

Svensson tillhörde under flera år municipalfullmäktige och var en av stiftarna av Kumla Fabriks- och Hantverksförening 1925. Han var även verksam inom IOGT-logen Kämpen.

Nr 16, Pettersburg, var det äldsta huset på den stora tomten mellan Kvarngatan och Parkgatan. Det uppfördes redan 1894 av skomakaremästare Peter Jansson. Hans son Hugo övertog fastigheten och sålde den 1944 till föreningen Folkets Hus. Samtliga byggnader är numera rivna.

Nr 17, Hammarsborg, byggdes 1907 av skraddare Hjalmar Rydh. En tid tillhörde huset Mauritz Skeppner, som längre fram köpte nr 6 Edsvik vid samma gata. I Hammarsborg har t. o. m. varit inrymd en hattaffär. Det var en från Amerika återvändande fröken Brandt, som i seklets början försåg det kvinnliga Kumla med hattar. 1916 förvärvades fastigheten av skomakare Axel Holmqvist, som tillsammans med Ernst Eriksson hade bilstation på tomten åren 1920—23. Ernst Eriksson var mångårig föreståndare för IC-macken, när den var förlagd till Odengatan.

Holmqvists dotter Maria ärvde 1953 Hammarsborg. Från 1963 är staden ägare av huset.

Nr 18, Folkets Hus östra del gränsar till Parkgatan. Tobaksaffären här innehades ett 20-tal år av David Östlund. Nuvarande innehavare är Sören Magnusson. Se vidare om Folkets Hus i "Min barndoms gata" årgång 1962, sidan 40.

Nr 19, Annedal, var tidigare en byggnad från omkring 1910 och uppförd av snickare A. W. Svensson. Det äldre huset användes till olika ändamål. Svensson hade en tid karamellbutik och kafé, där det fanns något så ovanligt som ett självspelande piano. Fru Anna Forsberg drev garn- och sybehörsaffär på första och syateljé på andra våningen. I Annedal har såväl Filadelfiaförsamlingen som Helgelseförbundet haft möteslokal. 1921 inköptes fastigheten av fru Julia Håkansson, som byggde affärs- och bostadshus. Fru Håkansson drev en konditori- och bagerirörelse som senare övergick till döttrarna Karin Runefors och Signe Karlsson. 1966 överläts rörelsen till Börje Ingeson, firma Konditori Kvarnparken.

Samtliga fastigheter på Parkgatans västra sida är mycket djupa och sträcker sig mellan Parkgatan och Kvarngatan.

Bort ur stadsbilden 1969

"Järnhandelshuset" vid torget i slutet av 1910-talet

Bokhandeln på 1910-talet. Till vänster G. A. Perssons skoaffär.

TEXT & TON-REKLAM
KUMLA SKRIVBYRÅ

RUNO SUNDQVIST • SVEAVÄGEN 23 • TEL. 019 716 00 - 799 39

OFFSET - REPRO

ELECTRO-STENCILERING

FOTOSTATKOPIERING

TECKNINGAR - TEXTNINGAR

LJUDANLÄGGNINGAR, UTHYRNING

ALBIN ANDERSSON

— bilman med 42 ”prickfria” år

Albin Andersson är det måhända inte så många som känner till men ”Bil-Anders” känner väl de flesta ortsbor. När jag träffade honom under en söndagsvandring vid jultiden förra året kom vi överens om att åter träffas för att åt eftervärlden bevara en del upplevelser från bilismens första årtionden i vår bygd.

— Vilket år kom du till Kumla och varifrån?

— Jag blev kumlabo 1920 och kom då från Vingåker men jag är född i Medåker.

— Om jag inte minns fel, så hade du en kompanjon i början. Nog kommer jag ihåg namnet ”Nya Bilstationen, Andersson & Larsson”. Stämmer det?

— Du har gott minne. Min kompanjon hette Albin Larsson och han hjälpte till att köra när han inte skötte fabrikör Gartz’ gård i Södra Mos. Albin Larsson hade tidigare varit lantbrukare.

— Vill du berätta om de första bilköpen?

— Första bilen, en Ford av 1919 års modell, köpte jag 1920 av reparatör K. O. Andersson. Samma år köpte jag en Horch av 1912 års modell, som gått 30 000 mil i Stockholm i drosktrafik. Det var en bra bil, som du förstår eftersom jag sedan under 5 år körde den ytterligare 20 000 mil. Jag gav 8 000 kronor för den, vilket var bra mycket för en så gammal bil. Forden gav jag 6 500 kronor för.

— Du körde mycket med lastbil till badplatser och folkparker?

— 1922 köpte jag en begagnad lastbil av Oskar Lithell. På den placerade vi bänkar och skydd och körde ungdomar till Tisaren, Hultsjön, Hällebosjön och badplatser vid Hjälmaren. Under många år var det vanligt att ungdomarna på lördagskvällar och söndagar skulle på dans till Herrfallsäng eller till folkparkerna i Östansjö, Skyllberg, Mosås med flera platser. Till parkerna körde vi också ”Bröderna Petterssons populära musikkapell”, innan de själva köpte bil.

— Var det svår konkurrens då?

— Jo, den kunde vara hård. Nästan vem som helst kunde få tillstånd att köra personbil i trafik. Det var också vanligt att lastbilarna konkurrerade om gruppresor. Någon svårighet att förse lastflaket med bänkar och regn- och vindskydd var det inte. Bilarna hade inte transporter på söndagarna. Både chaufför och bil var då lediga.

— Du har förstås en hel del minnen från resorna med I. F. Kamraternas fotbollslag?

— Varannan söndag under fotbollssäsongen och även någon vardagskväll skjutsade jag pojkar. När laget var med i division II var vi så långt upp som i Sandviken och Gävle.

— Då pratades det fotboll och taktik?

— Ja, nog fick jag höra om fotboll så det räckte till. Stämningen var givetvis mycket olika efter matcherna. Blev det seger, då rädde det idel glädje, medan en förlust för laget ibland skapade riktig olust. En del av spelarna kunde komma ur balans och ge på den ”synda-bock”, som mer eller mindre varit anledning till att det gått dåligt. Men visst var det roligt att lyssna till kommentarerna om de egna och motspelarnas insatser. Så nog kom jag att känna namnet på åtskilliga spelare och vad de gick för. Hade laget vunnit, så firades segern i allmänhet med ett restaurangbesök under hemfärden.

— Det var väl omöjligt att bestämma tiden, när du åter skulle vara hemma igen?

— Ja, det gick inte alls. Särskilt minns jag en gång då vi efter en match i Arvika skulle rasta i Karlstad. Som vanligt hade vi bestämt starttiden. Men när vi skulle säga farväl till Karlstad saknades fyra av spelarna. Det dröjde och dröjde, men ingen av de saknade syntes till. Det blev skallgång på olika platser i stan, innan de påträffades på en dansbana.

— När blev du bussägare?

FÖRLOVNINGS- och VIGSELRINGAR

JULKLAPPAR i Guld, Silver och Nysilver, rikt urval. Matsilver i flertal modeller
Köksur, Fickur och Armbandsur. Gamla smycken och ringar omarbetas.

AB ELIAS ENGLUNDS Guldsmedsaffär

KUMLA - Tel. 703 01

Denna bil, en Horch 1912 års modell, köpte Andersson i Stockholm 1920. Den hade gått 30 000 mil i drosktrafik i Stockholm och var så bra att den under fem år i Kumla klarade ytterligare 20 000 mil.

— Jag köpte först en liten buss men 1929 bytte jag till en större och modern, som rymde 35 personer. Då hade jag blivit ensam ägare. Bussen kom till allt större användning, när det blev populärt med skolutflykter. En sommar körde vi Siljan runt 12 gånger med skolklasser från Kumla. Med varje klass följde en lärare och en lärarinna.

— Hur hade du det under den svåra arbetslösheten i början på 1930-talet? Då var det väl inte ofta beställningar på bil?

— Då var det inte roligt. Arbetarna hade ju inga pengar till några resor. Fick jag någon beställning så hette det: "Jag har inga slantar nu, men du får betalt på fredag." Men portmonnän var lika tom då som de andra dagarna. 1934 blev det åter normala tider och då blev det också fart på bilarna!

— Jag känner till att du gjorde åtskilliga bussresor utomlands.

— De flesta har jag gjort till Norge. De längsta resor jag gjort var 1948 med en ny buss till Belgien och Holland under tulpantiden. Det var två resor med Reso som arrangör. Medan jag kommer ihåg det vill jag nämna, att vi gjorde många bussresor med Frälsningsarméns hornmusikkår och Kumla-kvartetten. Musikkåren ansågs länge vara en av landets främsta armémusikkåren och var mycket efterfrågad. Efter juldagarna ett år medverkade kåren på flera platser i Västergötland. Turnén skulle avslutas i Falköping. Där hade man tydligen gjort bra reklam. Den stora lokalen faktiskt stormades av publiken. Soldaterna bar oupphörligen in bänkar och stolar från andra salar, men sittplatserna räckte ändå inte till. Musikanterna var givetvis trötta efter en ansträngande turné, men den stora publiken och jublet frestade till extranummer, så det blev sent innan programmet var genomgången och lokalen utrymd. Efteråt bjöd kåren sina gäster på mat, vilket drog ut på tiden. Först när en ny dag randats nådde vi Kumla efter en färd på

mycket usla vägar. Ett annat minne har jag från en resa med musikkåren. Efter framträdanden på några platser i Östergötland, skulle turnén avslutas i Linköping. Det var trettondagen och det var snöstorm hela dagen. Någon hemresa på kvällen var inte tänkbar. Vi var glada att vi kunde komma hem ett dygn försenade. Det rädde verkligen kaos på vägarna denna trettondagshelg. Den populäre Sven Olof Sandberg nödgades inställa ett besök i Jönköping. Ledare för hornmusikkåren var John Ljungberg, som var erkänd som en skicklig och begåvad musiker och synnerligen populär både inom och utom armékretsar. Populär var också Kumla-kvartetten, vars medlemmar tillhörde hornmusikkåren.

— Vi får inte glömma Norgeresorna!

— Första resan till Norge gjorde jag 1926. För att komma in i landet fordrades att jag i kontanter deponerade en tredjedel av bussens värde. Pengarna fick jag tillbaka vid återfärden. En annan gång hade man infört en förordning att ingen, varken förare eller passagerare, fick ha så stora sedlar som hundralappar med sig in i landet, men eljest hur många sedlar som helst av lägre valör. Jag fick gå omkring i bussen och samla ihop de hundralappar som fanns och överlämna dem till tullpersonalen. Han i sin tur sände pengarna till Handelsbanken i Kumla. En tredagarsresa i Norge med kost och logi kostade 150 kronor per person.

— Att ha bilstation under gengastiden var väl inte så lätt?

— Det gick bra. I början innan man blivit van, var det förstas besvärligt. Vi hade då tre personbilar och bussen och till alla använde vi såväl ved som träkol.

— Jag minns mycket bra när du blev kumlabo och hade din bilstation på hotellgården, som hade så gott om lagerhus och garage.

— Före mej hade Sterner häståkeri och han hade en kort tid även bilstation. Över garaget hade jag och chaufförerna bostad. Hyresvärd var direktör J. W. Johanson, som lät göra om garagen till fiskaffär och bokhandel.

— Det var väl besvärligt med de många ringfelen. Jag kan tala om en upplevelse från sommaren 1921. En av mina vänner hade lånat en hil av "Andersson på hotellet", som var mäklare. Vi skulle med våra flickor till Hjo för att hälsa på släktingar och startade vid femtiden en lördag från Kumla med beräknad ankomst i Hjo vid niotiden. Det dröjde emellertid till kl. 2 på natten, innan den vackra staden var i synfältet. Men så hade vi under kvälls- och nattimmarna klarat drygt 30-talet ringlagningar. Återfärden gick bättre med endast ett dussin lagningar. Har du haft någon liknande upplevelse?

— Mer än elva lagningar under en och samma resa har jag inte haft. Att inte lagningarna höll, berodde på att solutionen var för dålig, den fäste inte ordentligt. Det gick åt mycket tid att laga ringar och kostsamt var det också. Ringarna var fruktansvärt dyra. Vid ett tillfälle hade jag köpt två nya däck för 900 kr. stycket. De höll inte mer än en knapp mil.

Alltid färska

TOBAKSVAROR

BRILON-pipan

av BRILAR, NYLON och RATOS

Ombud för AB Tipstjänst

TEKNISKA ARTIKLAR - PAPPERSVAROR - TIDNINGAR
TIDSKRIFTER - BÖCKER - PRESENTARTIKLAR

Bergqvist & C:o, Cigaraffär

Köpmangatan 26, Kumla - Tel. 701 07

När bensinen tog slut under andra världskriget. Samtliga bilar monterade med gengasaggregat. I bakgrunden garage och på andra våningen bostäder.

— Du hade förstås ofta körningar nattetid?

— Ja, det förekom ofta. Jag har sedan jag "lagt upp" undrat över att jag orkade med att jäkta som jag fick göra. Men man var många gånger alldeles slut. Som t. ex. efter en värmlandsresa en sommar. Jag hade lämnat av siste passageraren i Vallersta och skulle sedan fortsätta hem till garaget. Men hur jag kom dit, vet jag inte. Jag har inte en aning om hur jag kunde klara den etappen. Två timmar lär det ha gått åt. En annan gång kom jag tidigt en morgon från Stockholm. Utan rast fick jag omedelbart hämta apotekarfamiljen Lind för körning till deras sommarstuga i Grisslehamn, känt genom Albert Engström. Det gick emellertid bra.

— Var det svårt att få chaufförer och extra hjälp?

— Det har aldrig varit något problem för mej. Inte heller var det svårt att få extrahjälp. Lastbilarna hade inga transporter på söndagarna, och därför var många chaufförer lediga för att ta "extra knäck" på lördagskvällar och söndagar.

— Har du råkat ut för någon olycka eller olyckstillbud under de många åren?

— Nej, jag har verkligen haft turen att slippa uppleva någondera.

— Mycket berodde det nog på, att du alltid iakttog försiktighet. Och i sju år har du fått njuta en väl unnad fritid, som jag förstår att du trivs med.

— Ja, det gör jag verkligen. Bussen överlät jag till Tage Svedin och de tre bilarna fick mina chaufförer ta hand om.

— Du har inte haft tid för föreningslivet?

— Nej, det har jag inte. I min ungdom var jag godtemplare. Jag har tillhört droskägärföreningen och Frälsningsarméns hjälptrupp, det är allt. Länkarna har jag alltid tyckt om. Flera alkoholister, som vi hade mycket besvär med på taxi, tog Länkarna hand om och lyckades få dem skötsamma. Under mina många Kumlaår har jag lärt känna mycket folk. Jag tycker om Kumlaborna och har alltid trivts med dem.

HADE "CHANGERAT"

"Professorn" var ett av de sista originalen i Kumla. Hans namn var Axel Johansson och han kom någon gång på 1880-talet "på luffen" till Kumla och fick plats hos Lars Welin, Barkenlund. Till "professor" utnämndes han av kamraterna vid en middagsrast, då man diskuterade astronomi. Kamraterna var litet oense om jorden var rund eller ej. Johansson hävdade med bestämdhet: "Jorden är inte rund utan platt som en pannkaka". Det var detta påstående, som gav honom den fina titeln.

På äldre dagar kunde han leva ett mera ombonat liv, tack vare att hans två förmögna systrar flyttade till municipalsamhället och köpte Barkenlund. (Huset låg intill Götgatan och revs 1967.) När systrarna gick bort fick han arva dem men ställdes också under förmyndare. Detta besvärliga uppdrag hade föreståndare Birger Lönnvik. "Professorn" köpte en grammfon och den hade han igång närapå dygnet runt och drog på för fullt, så det hördes vida omkring. Vid ett tillfälle väckte han särskild uppmärksamhet. En av hans grannar hade dött och det var samling i sorgehuset. "Professorn" flyttade då ut grammfonen på verandan och spelade de mest olämpliga stycken. Förmyndaren varskoddes och det dröjde inte länge förrän "konserten" avbröts.

Man såg dagligen "Professorn" i upprymt tillstånd ströva omkring på gator och torg där han försökte få en pratstund med alla han mötte. I regel försökte man undvika honom men det var inte lätt. Det lyckades inte för den dam, som en dag "stötte ihop" med honom på totget.

— Hur längesen är det sen ho kom till Kumla?

— Femton år.

— Då har ho allt changerat bra.

— Tyst, Johansson, inte ska han stå och prata om sånt här.

— Var ska man säga sanninga om inte på ett torg.

"Professorn", ett av de sista originalen.

LARS EKBLOM bostad 789 10

Då Ni går i BILKÖPSTANKAR

välkommen med en förfrågan till

Thage Ekblom

Stenevägen 39, KUMLA Tel. 713 00, 713 34

Fyra händelserika julaftnar

Första februariveckan 1900 var bister kall. Min mor har berättat, att den dagen jag kom till världen visade termometern 31 minusgrader. Vattnet i hinken i köket var bottenfruset.

Min far var skomakare, en fin yrkesman med egen verkstad.

Vi bodde i närheten av A. G. Anderssons skofabrik. Huset är nu rivet för att lämna plats åt trafiken.

Vi flyttade sedan till Rosenlund på Vattugatan, och det är där mina barndomsminnen börjar.

Julafton 1904

är den första medvetna minnesbilden. Jag var litet klen, hade "fluss" i huvudet, som mor kallade det. Ur mina öron och ögon rann det var. Jag låg och sov när mor väckte mej för att jag skulle få äta lutfisk och risgrönsgröt. Far hade köpt julklappar. Min syster Greta, 8 år, hade fått en docka, min bror Holger, 6 år, en poliskask och ett blått bröstskydd med blanka knappor. Själv kan jag inte minnas att jag fick någonting och jag tjöt därför hejdlöst. Som tröst fick jag sitta på mors arm och tända den sjuarmade ljuskronan. Min äldsta syster Elsa var hos mormor i Vesta.

Julafton 1908

Rosenlund hade bytt ägare, och vi nödgades flytta ut i gårdens tvättstuga. Där fick vi bo under två månader. Stugan var rymlig. Golvet hade vi klätt med flera lager säckar och trasmattor, som utestängde kyla och drag, så det gick nog ingen nöd på oss i det avseendet. Under året 1906 gick far bort.

Min mor köpte en byggnadstomt av Morell för 400 kronor. Han hade stora marker och själv bodde han i en liten röd timmerstuga, "Morellastugan", en av de äldsta i Kumla. Stugan hade två små rum och kök. Ett av rummen användes till skomakarverkstad.

Nere på Fylstagärdet hade man rivit en gammal stuga, varifrån mor köpte dörrar, fönster, bräder och tegel till sitt nybygge. Mor hade en bror som var murare och en annan som var stenhuggare. Tillsammans med en snickare, kallad "timmerkulten" hjälpte de mor med stugan, som blev vårt Rosendal. Stugan var blott på ett rum och kök med veranda. Vedboden var till att börja med sammanbyggd med köket. På julafton flyttade vi in, trots att stugan inte var fullt färdig.

Hilda Rosenström med barnbarnet Märta och döttrarna Greta och Sarah

Mor tillverkade julgranskarameller, som hon lämnade till specerihandlarna men också sålde i hemmen och på torget. Med tiden blev hennes karamelltillverkning ganska omfattande.

Jag hade av mor fått min första "arbetslön", för vilken jag köpte julklappar. Till mor köpte jag två hårkammar, Greta en fickspegel med kam och Holger en fickkniv. Jag minns så tydligt när Holger plötsligt sa: "Tänk, mor, att vi får ligga i egen stuga i jul!" Tårarna rann på våra kinder. På juldagen gick vi alla till julottan, även mor som alltid var så trött efter allt arbete och slit med försäljningen till julen. Men denna jul kände hon ett inre behov att gå med oss barn till kyrkan.

Julafton 1914

Det var strax före midsommar. Mor höll på att koka karameller, som vi skulle sälja på Torpkonferensen, då några arbetare på ett gårde intill fick se att det rök nedtill runt skorstenen på vår stuga. Det brann på vinden. Taket blev förstört och rummen vattendränkta. Tills huset blev iordningställt igen nödgades vi tränga ihop oss i ett litet hyrt rum. Mor hade planerat att bygga ett hus till på tomten efter ritning av byggmästare Carl Lind. Och nu blev det fart på bygget. Själva julaftonen flyttade vi in i den knappt halvfärdiga byggnaden.

Julafton 1921

Kriget var slut, men det följde mycket fattigdom och arbetslöshet i dess spår. Jag kommer ihåg när vattentornet 1914 uppfördes. Under den tiden hade vi många som var helinackorderade hos oss, likaså när dubbelspåret Örebro—Hallsberg byggdes. Då hade vi tjugo matgäster och tio inneboende telefonarbetare, som skulle ha frukost- och middagsmaten med i sina unicaboxar. Med alla dessa ransoneringskort var det många gånger ett mirakel att mätta alla munnar. Vi hade emellertid gott om höns och kaniner, som betydde mycket i kosthållningen. Eftersom mor hade kokat mycket karameller

Sjödins STENHUGGERI

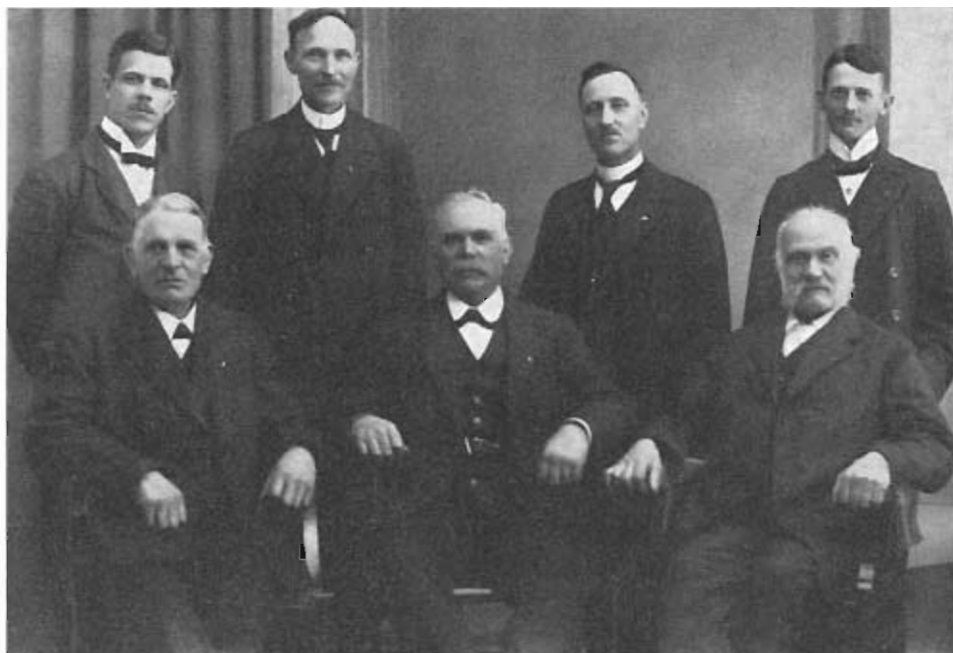
S. Kungsvägen, Kumla, tel. 785 38
Törngatan 12, Örebro, tel. 11 34 80
Bostadstel. 712 98 och 708 25

Tillverkar **GRAVVÅRDAR**

av röd, grå och svart granit.

HUMANA PRISER

FRAMSTÅENDE BLÅBANDISTER på 1910-talet

Sittande: Kyrkovård Lars Andersson, Kumlaby, lantbrukare Erik Jonsson, Ekeby, och urmakare Gustaf Olsson, Kumla. Stående: Folkskollärare Artur Nordqvist, Järsjö, stenh. J. O. Östlund, Hällabrottet, folkskollärare Carl Berger, Åbytorp, och lantbrukare Arnold Johansson, Hällabrottet.

och haft stor safttillverkning, kunde hon för livsmedelskommissionen visa upp motböcker på storförbrukning av socker och fick därför extratilldelning. Med det eftertrådda sockret i väskan cyklade mor ut till bönderna och bytte till sej både mjöl, fläsk, potatis och råg till att utöka kaffet med.

Men det var ju om julen, som jag skulle berätta.

Så småningom slutade vi med matserveringen och nöjde oss med att ha resanderum men serverade kaffe och the och smörgås med hembakat bröd. Varje julafton bjöd vi våra gäster att tillsammans med oss fira jul. Vi samlades vid ett välförsett julbord med bl. a. ett dekorerat grishuvud med äpple i mun och grönkål i öron och runt fatet. Denna jul — 1921 — hade vi sex gäster, däribland ett danskt konstnärspär. Varje jul när jag äter lutfisk erinrar jag mej det danska paret, som lärde mej att blanda senap i såsen. Och så hade de så många lustiga gröt-rim.

När vi satt oss till bords knackade det plötsligt på ytterdörren. Därutån stod en yngling, röd och smutsig. Han hade ett par nätter legat på tegelbruket vid Stenevägen, men på julaftonskvällen tagit mod till sig och gått till polisstationen för att få hjälp. Där uppmanade man honom att gå upp till "Rosenströms resanderum" vid stora landsvägen. "Fru Rosenström är en hygglig människa, och hon ordnar nog så du får både mat och sängplats."

Mor gav honom en kopparflaska med varmt vatten, tvål och en ren skjorta samt strumpor. Det förekom att

någon resande slängde något plagg, och var det helt tvättade vi det med tanke på att det kunde komma till nytta. Det dröjde inte länge förrän en rentvättad och hungrig yngling tagit plats med oss vid bordet. Under juldagarna spelades det schack och femkort, och ingen behövde frysa eller svälta den julen.

Det är förunderligt att när julen kommer då går tankarna tillbaka till svunna jular. Man minns såväl de glada som de sorgsna men mest tänker man på barn-doms hemmet och sina kära. Julen är ju en speciell familjehögtid framför andra helger. Och minnet är ju ett paradiset ur vilket ingen kan driva en ut.

Aldre årgångar

av KUMLA JULBLAD

kan erhållas från

KB Kumla Tryckeri

BENSIN — OLJOR — ESSO-BLÅ — TILLBEHÖR — RESERVDELAR
DÄCK — SLANGAR — BATTERIER av bästa fabrikat
samt TVÄTTNING — SMÖRJNING
UNDERREDSBEHANDLING
LJUSTEST

Stene Servicestation

Inneh. Bertil Andersson Tel. 731 70

Stocksäter

— ett mäktigt
industri-, affärs-
och bostadscentra

Hallsberg vid sekelskiftet. Till vänster stationsområdet, till höger torget och Långängsvägen. Cyklisten är Gottfrid Thermaenius. Han var den förste cyklisten i Hallsberg.

Stocksäters gård i Hallsberg har gamla anor. Den finns ännu kvar som en oas i den snabbt växande bebyggelsen, som gått fram i den forna Kumladelen och helt och hållet utplånat det forna Kårstahult, stora delar av Stocksäter m. m. Vad skulle gamle Per Larsson tänka, om han plötsligt vaknade upp och betraktade sina forna domäner. Han som envist sade nej till alla försök från köpingens sida att förvärva den minsta bit av hans mark.

Det råder väl inte några delade meningar om att köpingen ordnat ett attraktivt bostadsområde, där det byggts många trivsamma villor. Delade meningar torde dock råda om utformningen av höghusen i förgrunden av området. De kanske är praktiska men vackra är de näppeligen.

Nog om detta! Låt mig istället berätta om ett besök en vacker vårdag hos Verner Nilsson i Stocksäter, som troligen blir den siste ägaren av den gamla, vackert belägna gården, som Hallsbergs hembygdsförening har ett gott öga till.

Verners far, Nils Nilsson, var född i Översta, Hallsberg. Till Stocksäter flyttade han vid sitt äktenskap med änkan på Stocksätersgården, som gått i arv inom hennes släkt. Verners mor, Maria Olsson, var född i Samsala och kom som piga till Stocksäter. Inte hade hon då tänkt sig att hon skulle bli mor på gården och få många barn. Nils Nilsson var gift två gånger och hade sammanlagt 15 barn, av vilka endast Verner är kvar i livet. Två av bröderna och system Ellen emigrerade till Amerika. Ellen skötte organisttjänsten i missionshuset under många år. Hon var över till Amerika två gånger men återvände på äldre dagar till Sverige för att få vila i sina fäders jord. Verner har brorsbarn i Amerika, men de har inte lärt sig sina föräldrars språk, "så att det är inte mycken idé att de kommer hit, ty vi förstår inte varandra", säger Verner.

Framlidne örebrogrosshandlaren L. E. Andersson och hans båda syskon är födda på den nilssonska stocksätersgården. Under deras uppväxttid ökades barnskaran med ytterligare två syskonkullar, av vilka den andra inte alls var släkt med den första kullen, ett rätt säreget familjeförhållande.

"På kammarn här", säger Verner, "hade L. E. Andersson en liten affär, som troligen var den första på orten. I Hallsberg fanns inga butiker på den tiden, då lagen förbjöd etablerandet av affärer under den s. k. skråtiden. Min mor talade om att hon gick från Samsala och handlade här." Hennes far, Olle, hade ett fint hantverk. Han gjorde nämligen spinnrockar, bodde i ett soldattorp och levde där tills han gick bort i 96-årsåldern.

Huvudbyggnaden är från 1815 och torde inte ha ändrats så mycket under de många åren. I ett bryggghus, säkert mycket äldre, finns på en mur antecknat namnen på dem som bott på gården.

Verner Nilssons granne i väster är Hallsbergs hembygdsgård. På initiativ av hembygdsföreningens ordförande, Nils Samzelius, är den inhägnad av en gärdesgård av den gamla typen och sammanhållen med störar och hank. Även på den nilssonska gården fanns förr en liknande inhägnad, som var gjord av Sven Johansson i Skogaholm. Störarna gjordes vanligen av långa, smala grangrenar, som basades över eid för att bli böjliga. Hanken gjordes av färska gran- eller enekvistar, och dessa skulle brännas eller svedjas, som det mera allmänt hette.

Det påstås att västgötarna var duktiga att "svedja hank". Under handskomakeriets tid var det vanligt, att bönderna i Kumla och Hallsberg m. fl. socknar anställde västgötar som drängar, medan de själva och sönerna tog plats vid skomakardisken, som de dock övergav under sånings- och skördetiden. Att svedja hank är väl inte så

Köp julblommorna hos

PETTERSSONS

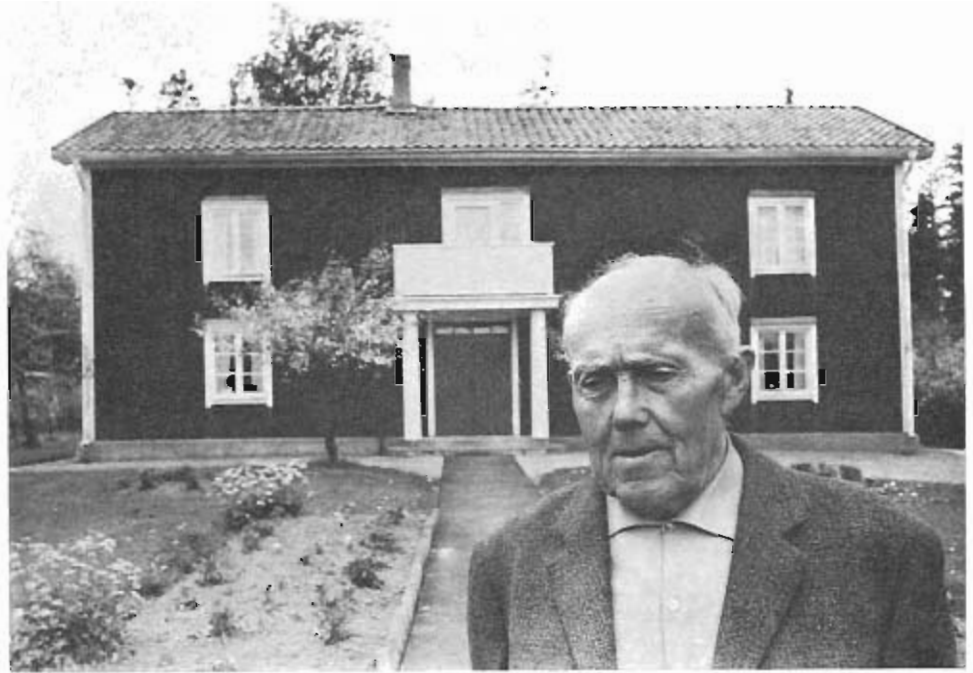
Handelsträdgård, Kumla

Fabriksgatan 45 Tel. 701 38

Kransar och buketter smakfullt och billigt

Blommor i riklig sortering

Verner Nilsson vid sin vackra gård från 1815. Kortet taget sommaren 1969.
Foto Thomas Dahlstedt.

många som kan nu, det är ett hantverk, som länge varit utdött.

”1894 hölls Edvard Thermaenius och provade sin uppfinning hemma hos oss i Stocksäter”, omtalar Verner. ”Jag var då inte mer än 6 år gammal men minns det mycket väl. Thermaenius tröskverk har ju sedan länge varit populära och efterfrågade överallt i världen. En vecka efter provningen gick den begåvade uppfinnaren bort, knappt 53 år gammal.”

Thermaenius köpte mark av Stocksäter. Meningen var att bygga ett flertal egna hem, men byggnationen inskränkte sig till två. I ett av dessa bodde stallförmanen vid SJ P. A. Jansson. Han var under någon period ledamot av Kumla kommunalfullmäktige.

Verner gjorde sin skolplikt i Östra skolan i Hallsberg, som då tillhörde Kumla skoldistrikt. En del av skolan låg i Hallsberg och en del i Kumla. Lärarinna i småskolan var Maria Svensson och lärare i folkskolan var pastor Johannes Dahlstedt, som vid sekelskiftet blev komminister i Vintrosa. Som konfirmationslärare hade Verner pastor Johannes Falk. Undervisningen var förlagd till församlingssalen. Det var lång väg att gå från Stocksäter, det tog tre timmar att komma fram och åter. Hos Verners föräldrar i Stocksäter hölls symöten. Dessa möten lär vara upprinnelsen till Hallsbergs missionsförsamling.

Den första bokhandeln i Hallsberg under Verners uppväxtår innehades av systrarna Thörnqvist. In i den lilla butiken kom man först sedan man tryckt på ringledningen. Det kom inte så ofta kunder, utan systrarna

kunde under långa stunder ägna sig åt annat. Ibland hände det att en liten ”knatte” besvärade dem med att köpa en stålpena för 1 öre. Bergöös var den största handelsboden, där det fanns allting såsom specerier, järnvaror, glas och porslin och spannmål. Och naturligtvis fotogen, som alla måste ha, innan elektriciteten kommit till byn. Lyberg hade också mycket kunder och åtskilliga bade också August Andersson, ”August på trappan”, som man kallade den korpulente affärsmannen. Lyberg tillhörde Hallsbergs baptistförsamling och var konservativ och talför. Under valtider kuskade han omkring i Kumla—Sundbo och agiterade för att brukspatron Ivan Svensson d. ä. skulle bli riksdagsman. Det var under enmansvalkretsarnas tid, då Kumla—Hallsberg—Harremo—Kräcklinge—Lerbäck valde riksdagsman gemensamt. Ena perioden valde man brukspatron Svensson, medan nästa period hemmansägare Gustaf Olofsson i Ävik stod i tur att fara till riksdagen.

Stocksäter var, liksom Kårstahult, en gammal kumlagård och omfattade 60 tunnland åker och 6—7 tunnland skog. Thermaeniusindustrin är uppbyggd på Marka och Stocksäters tidigare jordområden.

Erikdagen 1895 stod den då 7-åriga Verner med händerna i byxfickorna och tittade på när hans bröder Erik och Josef höll på med gruskörning. Plötsligt fick Josef syn på en ovanligt slät och välformad sten. Det befanns vara en stenyxa. Fyndet visar att Stocksäter varit en boplats under lång tid. Yxan förvaras nu i Verner Nilssons hem. Där finns mycket från gamla tider. Ett par chiffonjéer från farfars eller kanske farfarsfars tid fäster man sig särskilt vid, men det finns åtskilligt annat

För Edra transporter anlita

KUMLA-HALLSBERGSORTENS Lastbilcentral

TELEFON: Kontoret, Sveavägen 11, Kumla

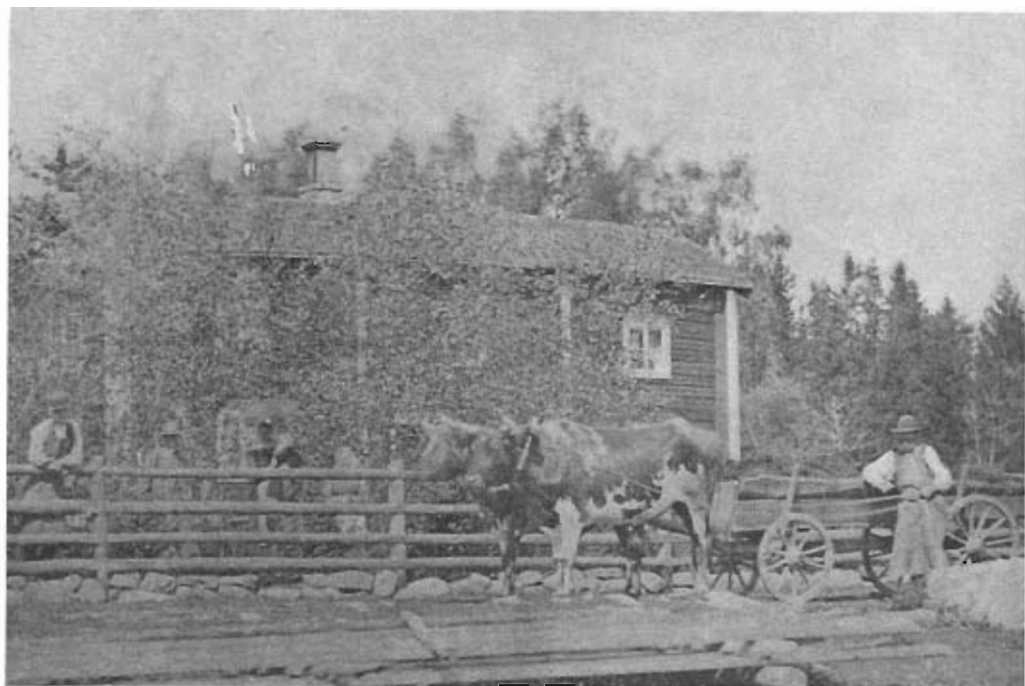
Utför alla slags transporter

Växel 792 40

Lastmaskin och trailer för hyrning

Skifferstybb och krossad stenskärv
till idrottsanläggningar, vägar, husgrunder m. m.

Försäljer: Sand, grus och makadam

Stocksäter på 1880-talet. Till höger Nils Nilsson med hustrun Maria och dottern Ellen (Verners syster) till vänster.

som kommit till i en duktig hantverkares verkstad för mycket länge sedan.

Stocksäter hade soldat tillsammans med Skogaholm, Stabbetorp, Koltorp och Hamra. Två hemman svarade för en soldatlön. Stocksäter fick betala en fjärdedel för sitt 1/4-dels hemman. Verner Nilsson minns när soldat Lindkvist vid regementsmötets slut kom och hämtade sin

lön i Stocksäter. Han hade sitt soldattorp i Hamra på andra sidan Tisaren.

Trots att "Verners backe" flera gånger har varit nära att utjännas är det alltså en populär sportplats. Där samlas ännu det unga Hallsberg i stora skaror för källåkning.

Julotta i kyrkoruin

*Till ljus av tända marschaller
vid sargad kyrkoruin,
rösterna stiger och faller,
En kör sjunger melodin
om stjärnan som tändes i natten
över ett torftigt stall.
En vision av änglaröster
en julottemorgon så kall.*

*Nu finns inte orgelbruset,
ej bänkar att vila på.*

*Vi skymtar gryningsljuset,
när tysta vi samlade stå.
Vårt tempel har inga fönster,
där silar en kylig vind.
Skuggorna bildar mönster
av träden vid kyrkans grind.*

*En morgon så annorlunda,
mer lik den som var en gång,
när herdar och vise män sågs vandra
mot Betlehems stad, med sång.*

Ester Östlund

JULKLAPPEN ska' vara från

Vi ha massor av praktiska och nyttiga julklappar, som med självskrivnenhet hör hemma på allas önskelista!

Hagendalsvägen 26 - Tel. 706 27

Mobergs
KUMLA
Herr- & Gossekipering

KUMLA ÅKERI

Innehavare:
HENRY och HARALD
KARLSSON

Rekommenderas!

UTFÖR
ALLA SLAGS
KÖRNINGAR

Telefoner:
706 58 och 706 59

KUMLA KYRKA

*En skrift om medeltidskyrkan och den brunna aderton-
hundredratalsskyrkan, prästerskapet genom tiderna m. m.
utarbetad av Nils Helander och Tage Tapper*

Utgivare KUMLA FÖRSAMLING

Rikt illustrerad — Pris 5 kronor

Säljes hos Dohlwitz Bokhandel och HF:s bokhandel

John Englund
& C:o K/B

BLECK- & PLÅT- SLAGERI

Ringvägen 18, Kumla
Tel.: 708 22

UTFÖR ALLA SLAGS

*Plåtslageri-
arbeten*

MODERATA PRISER

BEGAR OFFERT

AB B. S. K. MEK. VERKSTAD - KUMLA

(f. d. BRÖDERNA SANDBERG)

Grundad 1898

TELEFONER: Verkstaden 701 13
Einar Sandberg bostad .. 707 72
Harry Sandberg bostad .. 793 49

MEKANISKA ARBETEN AV ALLA SLAG. Plåtrundningsmaski-
nen BSK i 4 typer. Bärningskärran BSK. Järnkonstruktioner efter
ritningar och förslag. Arborning, Svarvning, Fräsning, Svetsning,
Reparationer.

AB AUG. HOLMBERG

Kartongfabrik - Partibokbinderi

ÖREBRO

KB KUMLA TRYCKERI

— när det gäller trycksaker

Välkommen till
KUMLA BIBLIOTEK

Där finns böcker
för avkoppling och förströelse
för studier
för Er som vill lära mer om yrket
för Er som har en hobby

Där finns grammofonskivor med klassisk musik, jazz,
diktarröster och fåglar

Där finns konstverk till hemlån
och ingenting kostar det

Huvudbiblioteket i Kumla folkets hus är öppet vard.
11—20, lörd. 11—17, sönd. 16—20. (Stängt helgdagar
och jul-, nyårs-, påsk-, pingst- och midsommarafton)

Filialen i Hällabrottet månd., onsd., fred. 18—20, torsd.,
lörd. 10—12, i *Åbytorp* månd., tisd., torsd. 18—20, fred.
10—12, i *Sannahed* månd., torsd. 18—20, tisd. 10—12.

Bokbilen besöker varje vecka stadens ytterområden.
Närmare upplysningar om dess tider kan fås per telefon
706 80. Den besöker också efter anmälan per telefon
sjuka och gamla, som har svårt att själva komma till
biblioteket.

AKTIEBOLAGET

Olles MEKANISKA

Stenevägen 35 - Tel. 710 18

SVARVNINGAR
KONSTRUKTIONER
EL- OCH GASSVETSNINGAR M. M.

TV
Färg-TV - Radio
Stereo

Kända märken

LUXOR - CENTRUM
DUX - FERGUSON
GRUNDIG

En sammanslutning av elektriker
ELBOLAGET

TRÄDGÅRDSGATAN 3

Affären för elköksutrustningar
och modern armatur

Telefon **716 37**

ELVAROR med garanti
och service

Två bortgångna medarbetare

Under 1969 har Kumla Julblad förlorat två av sina flitiga och uppskattade medarbetare. I januari avled förra växelföreståndaren Anna Persson, Odensbacken, och i mars förra förbundsordföranden Oscar L. Gillberg. Båda fick leva ett långt liv, Anna Persson i 89 och Gillberg i 86 år.

Anna Persson var född i ett ingenjörshem i Kumla. Fadern Joh. Persson var en skicklig tekniker, som var med och byggde Hjo—Stenstorps järnväg i slutet av 1870-talet. Han blev sedermera en telefonens pionjär och byggde tillsammans med ingenjör Jonas Wennström, senare chef för Asea, den första telefonstationen i Örebro. I Kumla anlade Persson den första telefonledningen. I hemmet satte han upp Kumla telefonstation, som sköttes av maken och dottern Anna, vilka också fick ta hand om ett litet tryckeri, som Persson inköpt.

I slutet av 1910-talet flyttade Anna Persson till Odensbacken, där hon avancerade till växelstationsföreståndare. Härifrån började hon skriva krönikor till Örebro-tidningarna, framförallt från ungdomstidens Kumla. Under åren 1943—1955 medverkade hon i Kumla Julblad. Hon har skrivit om sin far, den begåvade ingenjören, om en Kumlapojke, som blev ingenjör vid det stora Panamakanalbygget, om sin skoltid i 1880-talets kyrkskola, om "Länsmansfrua" Emelie Welin, om "Halta Tilda" på Kumlamalmen, om "Flyttfåglarna" Emma och Rosalie Ekelund m. m. Hon var också initiativtagare till "Min barndoms gata" och skrev själv om Odengatan och Hagendalsvägen, de båda gator hon bott vid under sin uppväxttid.

Anna Persson var en varm hembygdsvän och intresserad av ideell verksamhet, framförallt av Röda Korset och Första majblomman. I sin organisation utförde hon ett hängivet arbete och medverkade flitigt i kårtidningen. Hon efterlämnar minnet av en god och fin människa, som det alltid var en glädje att sammanträffa med.

Oscar L. Gillberg var född i Södra Mos och lärde skomakaryrket av sin far. När det blev allt vanligare att de gamla skomakarverkstäderna upphörde, och mästare och hans gesäller sögs upp av fabriker, blev också Oscar skofabriksarbetare.

Redan tidigt blev han aktiv inom facklig och politisk verksamhet och var med 1907 och bildade den första skoarbetarfackföreningen i Kumla.

1919 valdes Gillberg till kommunalfullmäktig och utsågs efter ett par år till fullmäktiges ordförande. Han vitsordades för sin stora kunnsighet och för den oväld,

Anna Persson

Oscar L. Gillberg

som präglade hans handhavande av klubban. 1928 utsågs han till förbundssekreterare i Sko & Läder och flyttade till Stockholm. 1941 blev han förbundsordförande och kvarstod på den posten till sin pensionering. I Stockholm hade han en del uppdrag, bl. a. som kyrkofullmäktig i Brännkyrka församling.

Gillberg tillhörde godtemplarpionjärerna i Kumla. Han var under många år vaktmästare för Vega-lokalen, som ägdes av logen Kämpen av IOGT. Under åren 1922—1927 drev han biografverksamhet. Som ivrig kooperatör medverkade han vid Örebro-Konsums start i Kumla.

Sitt medarbetarskap i Kumla Julblad inledde Gillberg 1949 med en skildring av "Arbetarrörelsens första framträdande i Kumla". Därpå följde "Nöjen och förströelse i Kumla då seklet var ungt" (1951), "Nåttingsverkstaden som godtemplarlokal" (1953), en serie "Kumlaminnen" med många porträtt av kamrater från kommunalfullmäktige och kyrko- och skolrådet, där han var mångårig ledamot.

Kumla Julblad tackar de hädangångna medarbetarna för mångårigt samarbete. Genom sina skildringar har Anna Persson och Oscar Gillberg åt eftervärlden bevarat mycket minnesvärt från stations- och municipalsamhällets Kumla.

Nils Helander

forts. från sid. 18

råvarorna och att den tekniska apparaten ständigt förbättras med sikte på att kunna erbjuda allt bättre produkter. Vi vågar påstå, att vi gått i spetsen när det gäller råvarukontroll, bakteriologisk driftskontroll, receptutveckling, smaktester, hygienkontroll etc. Ett eget distributionsnät med obrutna kyl- och fryskejdor över hela landet inte att förglömma. Att vi nu bland annat bygger ut vårt provkök och ökar våra resurser för smaktester och kvalitetskontroll mycket väsentligt är väl också ganska talande.

NYVELIUS

Linoleummattor - Fernissa - Tapeter - Sjukvårds- och Förbandsartiklar

Hagendalsvägen 5

Telefon 700 23, 705 00

STENEBACKEN

under min ungdom

Första gången jag såg en tusenlapp och även fick hålla den en stund var 1909. Jag var då 6 år. Men tyvärr låg det tragik bakom händelsen. Min far hade skrivit på låneväxlar till en känd skogsgrossist i Äby, som gjorde konkurs. Med konkurshot från banken — även mot far — måste något göras. Det gällde 3 800 kronor, stora pengar på den tiden. Far ägde en liten tolv-tunnlandsgård i Långgälla, som han tillsammans med skomakeriet försörjde sin stora familj på. För att åstadkomma dessa pengar nödgades far sälja 1 tunnland av sin mark till Äby byalag till grustag för 1 000 kronor och ett tunnland till Järsjö byalag för 800 kronor. För att klara de återstående 2 000 kronor fick far ta ett 10-årigt amorteringslån, som varade till år 1919.

Det var när Henning Andersson — sedermera boende i Källtorp och avliden för ett par år sedan — för Äbyböndernas räkning var hemma och betalade för grustaget, som jag för ett ögonblick fick se och hålla i en så stor sedel.

Vi var åtta syskon och far hade ont om slantar och betydligt värre blev det efter denna stora förlust. Far och mor var mycket arbetsamma och sparsamma. Från regementet i Sannahed köpte far kasserade uniformer, av vilka mor sydde byxor till oss pojkar. Det var starka byxor, även om de kändes lite vassa i sömmarna. Det gällde att spara på alla sätt, och tack vare vår duktiga mor bar vi ungar hela kläder, även om de var lappade ibland. Barnbidragen var inte uppfunna, och fickpengar från far och mor var det ingen som hört talas om. Skulle man få några slantar gällde det att själv försöka förtjäna dem. Möjligheten härtill fanns men det blev aldrig några stora pengar.

På vintern och våren plockade vi frötallkottar, som betalades med 1:50 för 100 liter. Hade man tur att komma till skogen när någon höll på med avverkning, kunde man komma hem med både en och två hl på fyra grab-

bar. Långt upp i skogen fanns en torvmosse, där pojkar-na under sommaren fick arbete med att vända den uppgrävda torven på kant för torkning.

Det fanns också gott om blåbär och lingon i skogen. Jag minns när jag i 10-årsåldern varit med mina äldre bröder och systrar i skogen och plockat 10 liter lingon och sedan fick följa med en lördagsmorgon till Kumla torg för att sälja bären. Jag glömmer aldrig när jag stod på torget bland en massa ungar med sina lingonkorgar, då en fru kom och frågade mej hur mycket jag hade i korgen och vad priset var. Jag svarade raskt: "10 liter och 15 öre litern." "Du kan följa med mej hem med korgen!" När vi kom upp i hennes kök, kontrollmätte frun bären och fann en dryg halvliter över, varför jag fick 10 öre extra. Så jag fick 1:60 och 2 st. hembakade vetebullar.

När jag i 13-årsåldern slutade folkskolan kom min lärare Carl Berger en dag hem till far och ville att jag skulle få fortsätta att läsa med hänsyn till mina hyggliga betyg. Far ansåg emellertid att han ej hade råd att hålla mig i skolan utan jag måste in på verkstan så fort som möjligt och hjälpa till att försörja mej själv.

Den ovannämnde skogsgrossisten, som far förlorade så stora pengar på, hade som störste fordringsägare den kände garvaren Lundberg i Valdemarsvik. Denne skällde på grossisten för att han sålt till så många dåliga kunder och därför gått i konkurs. Den stackars grossisten svarade sin gäldenär: "Ack-ack-ack, skulle man bara sälja till dem som betalar så finge man ju inget sälja!"

Åren 1909—1910 började skofabrikerna med sina sinnerika maskiner att mer och mer ta död på handskomakeriet. Före den tiden fanns i de flesta stugorna i Kumla-trakten en skomakarmästare med 2—3 gesäller och en lärpojke på en kammare, som även var bostad för gesällerna. Det fanns ju knappast något som kallades yrkesval för ungdomen. Antingen skulle man bli bonddräng eller skomakare. Skomakeriet slog mest an på de unga. För flickorna var det värre. De kunde ju inte bli skomakare utan fick välja att bli bondpiga eller komma till stan och bli hembitråde, eller bli gift med en skomakare. Att tänka sig bli gift med en bondpojke från Hardemo var utsiktslöst, därtill var rangskillnaden för stor mellan en hardemobonde och en kumlaskomakare.

BLOMMOR för alla tillfällen

Telefon 600 75
Trädgården 782 22

Westlins Blomsterhandel

Köpmangatan 30

Åkte droska till Stene brunn

Förr fanns det både herrskap och hembiträden i Kumla, men nu finns det ingendera. Jag minns herrskapen, eller societeten som den kallades, åren 1910—1920. Det var stinsen Scholander, postmästare Lindblom, länsman A. Welin, doktor C. A. Florén, prosten Gustaf Pettersson, grosshandlarna P. J. Carlsson och Lasse Burén, handlare C. A. Fosselius och Gustaf Andersson och några till. Alla familjerna hade hembiträden, en del två stycken, både kokerska och husa. Det var något visst att se dessa herrskap åka droska, förspända med två hästar, till Stene brunn för att bada. Brunnen var då en välbesökt badort under juni—augusti, en trivsamt idyll och med den godmodige av alla omtyckte Johan Andersson, Åbytorp, som kamrer. Det var beklagligt att inte landstinget tog hand om Stene brunn — som länge var på tal — och bevarade den som en bad- och vilort. Tyvärr blev det Loka brunn istället. Stene brunn går alltmer mot sitt förfall.

Stenebacken, som jag härstammar ifrån, var förr det verkliga skomakarcentrat. Tillgången på nöjen var under min uppväxttid ringa. På kvällarna samlades ofta ungdomarna vid smedjan eller längre ned vid "Knektalogen" utefter landsvägen Kumla—Hardemo. De var att likna vid vår tids "raggare". Det var inte lätt att på kvällen eller nattkröken färdas oantastad förbi dessa platser. Det berättas om vilda slagsmål, när drängarna från Hardemo i flock drog sej ner till Stene för att "fajtas" med skomakargesällerna. Det rådde alltid en oförklarlig fiendskap mellan dessa grupper. Det hände att de uppspelta gesällerna antastade en ensam bonde, som med sin häst var på hemväg, spände hästen från vagnen och skrämde iväg den, så att bonden fick sitta där i sin vagn utan häst. Många historier har man hört från den tiden.

Konkursmässig men hade ändå tusenlapp

Det fanns en gesäll Lars-Ola-Per, som påstods ha träffat "Staten" på järnvägsstation i Hallsberg. Det skulle ha varit en liten undersättsig person. Enligt min åsikt måste han under åren växt till och blivit stor och stark, så mycket som vi nu för tiden hjälps åt med att belasta honom. Samme gesäll arbetade hos en skomakarmästare på Stenebacken, som var konkursmässig, men han hade ändå kommit åt en tusenlapp, som besällen skickades till handlare Jansson för att växla. Hemkommen sporde mästern vad handlaren sa. "Jo, han frågade: Har mästern tocka där?" — "Vad sa du då?" — "Jo, ja sa att han har flera stycken". — "Sa, du då, då sa du få en sup till."

Fattiga skomakare på gräsauktion i Säbylund

Det var många av gesällerna som i början av 1900-talet tog värvning vid Livgrenadjärerna eller husarerna på Sannahed och fick på det sättet ett torp. Tjänstgöringen omfattade blott en månad om året, eljest satt de vid skomakardisken. De mest kända soldatnamnen från Stenebacken var Sten, Stenell, Stenström, Backman m. fl. Till sin stuga hade de 1—3 tunnland jord och högst ett par kor. Foder till vinterbehovet köptes vid den årligen återkommande gräsauktionen å den torrlagda Säbylunds-

Stenströms husarstuga på Stenebacken, numera ombyggd

G. Stenström med fem av barnen. Från vänster: Edar, Hugo, Berta, Allan och Greta.

sjön. Tillsammans med förvaltaren Emil Mannerfelt och auktionisten Lars Andersson i Kumlabý samlades gräsköparna vid herrgårdsallén och fortsatte utefter ån norr mot Attersta. På en planvagn, förspänd med två av godsens hästar, tog Mannerfelt och Andersson plats. Efter vagnen följde en flock fattiga skomakare och småbönder. Sjögräset var uppdelat i tegar eller stycken, 5—6 famnar breda och upp till 100 famnar långa. Priset per teg varierade men var hilligast längst bort mot Attersta, varifrån man hade den längsta vägen att frakta hem sjögräset. Gräset fick slås med lie. Även om man hade tillgång till slättermaskin, var det svårt att använda den, då det var stora sprickor i marken, som kunde orsaka skador på dragarna. För att få hem sjögräset var det vanligt att skomakarna lånade någon oxe av bönderna. Det tog i allmänhet en hel dag att få hem ett lass sjögräs från Säbylund till Stene. Vid regniga somrar hände det att ån svämmade över och det slagna gräset flöt bort och ej kunde bärgas. Det var inget annat att göra för de fattiga skomakarna än att ändå betala för sin sjöteg.

De som först startade skofabriker i Kumla var A. G. Andersson, C. A. Jonsson, C. G. Stöm och Carl Nilsson, vilka i olika sammanhang nämnts som "Skoindustriens fyra stora". Alla började under synnerligen blygsamma förhållanden. Det berättas om den verkligt förnämlige skofabrikören C. G. Ström, att han som föräldralös pojke på kommunalstämma i Tysslinge socken bortauktionerades till den lägstbjudande. Detta förfaringssätt var inte ovanligt förr i tiden.

Dessa fyra skofabrikörer arbetade upp sina företag och hade vid första världskrigets utbrott 1914 nya fabriker. Exporten av militärstövlar till Tyskland antog fantastiska proportioner. Stövlarna tillverkades av brunt s. k. vaxläder.

Under åren 1918—1930 ökade antalet skofabriker högst väsentligt. 1930 fanns ett 40-tal större och mindre fabriker i Kumla församling. För närvarande är antalet

Rössbergs SNABBKÖP

Å B Y T O R P Tel. 730 72

Platsen för förmånliga inköp
såväl till julen som året runt

— ETT VARUHUS I MINIATYR

SPECERIER, CHARKUTERI, MJÖLK, BRÖD

Kapitalvaror t. ex. TV, Frysboxar, Kylskåp, Tvättmaskiner m. m.

endast omkring 15. Av de "fyra stora" är det endast en kvar, nämligen Kumla Skofabrik.

Skofabrikerna har drabbats av ett flertal bränder. 1913 brann J. A. Gartz fabrik vid Kvarngatan. En än större fabrik uppfördes men även den blev lågornas rov. Det var 1959 och fabriken tillhörde Bröderna Persson. Julaftonen 1922 i fruktansvärd kyla nedbrann Axel Anderssons skofabrik och blev ej återuppbyggd. Den låg vid nuvarande Tallbogatan i närheten av doktor Börje Lindgrens villa. Den största fabriksbranden inträffade en sommarmorgon 1932, då Sturefabriken eldhärjades. Något år tidigare utbröt eld hos skofabriken Oden i gårdsfastigheten Hagendalsvägen 3, som även senare hemsökts av brand i skolager. Senaste fabriksbranden inträffade för ett par år sedan vid Riksvägen, då Stelin & Anderssons skofabrik brann ned.

En originell och högst uppslagsrik skofabrikör var J. A. Gartz. Han var den förste som tillverkade vändsydda barnskor och de oannonserade Diabolosandalerna, som han gjorde reklam för på följande sätt: "Med Gartz Diabolosandaler går vägen till ena pigo dubbelt så lätt." Han köpte under sin storhetstid en gård väster om Riksvägen vid Södra mos, skaffade sig drov och vagnshästar och åkte mellan gården och fabriken vid Kvarngatan. När det en tid var dåligt med ordertillgången på hans fabrik, använde Gartz sina lediga skomakare till att bygga en väg från sin gård fram till Mossbanevägen. Gartzvägen blev nog även efter dåtida förhållanden en dyr väg, då skomakarna mest vilade på spaden eller spelade poker i skogen. Färdig blev den emellertid, och dåvarande municipalsamhället fick vägen till skänks.

Gartzvägen fick sitt namn innan alla våra gatunamn kommit till i Kumla. Ett förslag att den såsom en fortsättning av Hagagatan skulle kallas vid detta namn ledde inte till något resultat.

Midsommarkyssen

Midsommaraftonen 1967 medverkade jag i en underhållning på Västra sjukhemmet i Örebro. I matsalen där var anordnad en kaffefest för patienterna och besökande vänner. Örebro Folkdanslag visade upp sina vackra danser till musik av tre spelmän. När programmet var genomfört och laget avtågat med liar och räfsor ställdes det fram en mikrofon. Jag gick fram och hälsade och neg i min vackra västernärkesdräkt, hyrd av Örebro Läns Hemslojd. Jag talade om Jeremias i Tröstlösa och läste fem av hans dikter.

Levi Rickson vistades som bekant några år på Västra sjukhemmet. Efter mitt framträdande, som radierades till sjuksalarna, gick jag och hälsade på Jeremias. Han uttryckte sin tacksamhet för att jag kom ihåg honom. Jag bad om hans namnteckning i min "Jeremias bok", vilket jag också fick. Men då hans syn var dålig, bad han mej att sätta pennan i hans hand där han skulle skriva. Han skrev: "Min hälsning Jeremias 99 år". Han ville höra någon av de dikter som jag hade läst. Jag läste då för honom "Ja ä så lessen", den första dikt som han hade

Jeremias lagade själv sin mat

publicerat i Nerikes Allehanda och undertecknat med signaturen "Jeremias i Tröstlösa". Det blev också den pseudonym som han behöll.

Jeremias följde med huvudnickningar och handrörelser orden och rytmen i dikten. Jag talade om för honom att jag på midsommardagen skulle uppvakta min moster, som då fyllde 90 år och hade skrivit en hyllningsdikt till henne och undrade om Jeremias ville höra den. Jo, det ville han gärna. När jag läst den sa han: "Den var bra, mycket bra, väldigt bra!" Jag blev glad för omdömet och sa till honom: "Det var snällt sagt, det ska Jeremias få en kyss för!" — "Ja tack", sa han och formade munnen till en kyss. Jag hade tänkt mej en kyss på kinden, men hade inte hjärta att neka den gamle kavaljeren, och så gav jag honom en kyss på hans mustaschprydda mun.

När jag kom ner i matsalen igen och berättade för husmor vad som hänt, skrattade hon gott och sa: "Nu var allt Jeremias bra glad". Ja, så fick jag en midsommarkyss av den 99-åriga diktaren. En midsommarafton att minnas.

Ett par månader före Jeremias bortgång besökte jag honom och hade med blommor och hallonbåtar, som han tyckte mycket om. Han kunde inte se blommorna men kände deras doft. Jeremias ville gärna höra några dikter. Med munnen nära hans öra läste jag ur minnet några strofer av olika författare. Han svarade med att läsa sin dikt "Önskevisa":

Om jag vore vad jag ville vara,
vore jag en liten syrsa bara,
spelande på cittra,
såge daggen glittra
i det gröna gräset.

Dikten med sina sex verser läste han utan att glömma ett enda ord. Men rösten var trött och ansträngd. Jeremias tryckte min hand och sa: "Tack för att du håller mina diktarbröder levande!"

Det tyckte jag var vackra ord av honom. Diktaren och vissångaren Jeremias i Tröstlösa kommer alltid att förbli levande i våra hjärtan.

Sarah Rosenström

KUMLAFRAKT AB

Telefon 701 16, 711 51

Dagliga körningar Kumla—Örebro

När det gäller
FÖRSÄKRINGAR
av alla slag

KONTAKTA
distriktschef
LARS RAGNARSON
Gamla Örebrovägen 6
KUMLA
Tel. 019/793 10

Haglunds

**SKODON EN GROS
SKINN & LÄDER**

EKMAN HAGLUND AB

TELEFON: VAXEL 792 30

De stilfullaste
NYHETERNA i
TYGER, GARDINER
UNDERKLÄDER
STRUMPOR

Hills
Tel. 704 46, 714 47

Gäller det
ARBETSHANDSKAR?

Efterfråga

*Två märkesvaror av god kvalitet
— välkända sedan årtionden*

Tillverkas av
PAUL JOHANSSONS
Handskfabrik, Kumla
Tel. Örebro 730 73

Borgs Motor AB

ELVESTA, KUMLA Tel. 704 81, 754 23

Peugeot service

Reservdelar och tillbehör

Bensinstation

ELVESTA Tel. 754 23

BÄRGNINGSBIL - BOGSERINGAR

Köp julklapparna i

KUMLA JÄRN- & REDSKAPSHANDEL

TRÄDGÅRDSGATAN 1

Tel. 700 25, 703 25

*"Eget bo
jag sätta vill".*

Alla vill ha ett mål... ett hägrande
framtidsmål. Något att se fram mot, att
hoppas på, att längta efter.
Mitt framtidsmål är en egen bostad.
En modern och trivsamt bostad, där jag
kan träffa mina vänner och bekanta
och odla mina intressen.

*Den bostad som jag drömmer om —
blir min genom HSB.*

I god tid har jag lagt upp en
BOSPARA-plan och sparar regelbundet.
Den dagen jag flyttar hemifrån och
behöver en bostad — så har jag pengar
både till insats och bosättning.

Var förutseende gå med i HSB

HSB I KUMLA
bygger 75 lägenheter i kv. Vagnmakaren.
Färdiga för inflyttning under september
1970.

Den som BOSPARAR får förtur.

Expedition:

Hagendalsvägen 20 - Telefon 792 05 växel

Expeditionstider:

Måndag t. o. m. Fredag 10.00—11.30

13.30—15.00

Torsdagar dessutom 16.00—18.00

HSB

Allt för bygget hos

KUMLA BYGGVAROR

Tel. 709 45

BYGGMATERIAL — CEMENT — TRÄVAROR

JÄRNVAROR — GOLV

BRÄNSLE: KOKS — OLJOR — VED

En central för byggmaterial

Ring

ALL-TJÄNST

vid behov av transporter

Sveavägen 24, Kumla

Tel. 718 56, 718 82

Passa på och köp

MEDAN LÄGERELDEN BRINNER

Hugo Ericssons intressanta bok
från fjällvärlden och hembygden.
En bok för både ung och gammal!

NU ENDAST

5 kr.

för bundet ex.

Dohlwitz

BOKHANDEL AB

ÖSTEN JOHANSSON

Vildmarksvandring genom Sarek

III

Här följer tredje och sista avsnittet av mina och mina kamraters upplevelser i Sarek.

Oväntat möte

Vandringens svåraste hinder — vadningen över Rapaälven — ligger bakom oss. Vi befinner oss s. a. s. på den säkra sidan. Detta medför att spänningen inför det ovissa, som hela morgonen besvärat oss, släpper och vi kan helt och fullt njuta av Rapadalens vilda och oförvanskade skönhet — svårgenomträngliga snår av allsköns prunkande växtlighet — öppna och fria områden där marken är jämn och slät och täckt av låga växter, vars starkt färgade blad bilda en ryamatta med ständigt skiftande mönster.

Järven, som plötsligt mötte oss på älvstranden, kunde inte valt ett bättre tillfälle att visa sig för oss än här mitt inne i Sarek. Detta numera så sällsynta djur gav oss ännu en bekräftelse på att vi vandrar i verkliga vildmarker.

Tjänarisjocken blev ett oväntat hinder. Arne och jag hoppade över mellan ett par klippblock, men Ragnar vägrade och satte iväg uppefter jocken och hade väl gått ända till dess begynnelse vid glaciären om vi inte förföljt honom på vår sida med uppmuntrande tillrop. Till sist nödgades vi vada över jocken för att lotsa Ragnar och hans packning över till "rätt sida".

En oväntad sevärdhet

Övre Rapadalen är vad beträffar själva dalbotten jämn som en fotbollsplan, varför vandringen här ter sig lika enkel som att promenera på Kumla torg.

Då spärras vår väg plötsligt av Smailajokken, som strid och brusande störtar fram ur en trång sidodalgång. Vi kände inte minsta lust att här på platsen forcera jocken, så vi följde den motströms klättrande på ena sidan av ravinen som snart trängs ihop till en trång kanjon dvs. en klyfta med tvärbranta sidor som utformats enbart genom vattnets nötning av berggrunden. Klyftans sidor är så branta och hala att vi ej heller kommer åt att använda oss av en stenbro som finns över jocken. Denna bro har tillkommit genom att en del av klippan ej nöts bort av vattnet som istället forsar fram inunder.

På ett ställe störtar vattnet ner i ett hål i klippan (en s. k. jättegryta) och strömmar åter fram — rakt ur berget på en lägre nivå.

Storslagenheten i denna för oss så unika naturbildning, den djupa klyftan och de många olika formationer som vattnet framskapat, gör att vi upplever denna sevärdhet som en av resans höjdpunkter.

Så småningom kommer vi till en stadig stockbro som leder över jocken.

Kumla Bil & Traktor

Stenevägen 28 - KUMLA - Tel. 706 76

**Fullständig
bilverkstad**

Försäljning av **NYA och BEGAGNADE BILAR**

Representant för **VOLVO**

Vi har nu uppnått den s. k. Träffpunkten — den plats i Sarek där flera vandringsleder sammanstrålar. Här träffade vi också de enda människor, som vi kom i beröring med på hela turen. Det var ett par tyskar som med enormt stora packningar, (de hade t. o. m. en yxa med sig) var på väg till Norge.

Nu räcker det för min del

Hemlängran hade nu börjat smyga sig på mina kamrater. Intrycken var redan så många och överväldigande så vi bestämde att nästa dag skulle hemfärden anträdas och den planerade bestigningen av Sarektjåkko skulle slopas.

Men då vi följande morgon rundade Skarjatjåkko och från passhöjden skådade upp mot Mikkoglaciären, omgiven av Sarektjåkks toppar, fick beslutet om hemfärd falla. Vädret var också det bästa tänkbara för bergsbestigning. Så vi valde ut en topp som verkade intressant, slog upp vårt tält, lämnade packningar och startade mot Svarta spetsen, som toppen heter.

Vandringen över glaciären, som var fylld av sprickor och brunnar, var bara den värd en dagsmarsch. I det strålande vädret tedde sig det hela som en vårvinterdag. Strålande sol över den snötäckta glaciären och i skuggpartierna bakom topparna var det minusgrader och där låg nysnö lätt och lös.

Nej, aldrig reser jag mig

Vi hade nu kommit på c:a 1 800 meters höjd och här vidtog själva berget, som i övrigt är omflutet av is och snö. På en barfläck gjorde Arne det bekvämt för sig i solgasset för att invänta Ragnars och min återkomst från toppen. Efter c:a en timmes behaglig klättring uppnådde vi bergets övre del. "Ställ Dig nu på själva toppen, så jag får ta en bild av dej", bad jag Ragnar. "Ja, jag kryper dit och sätter mej men aldrig att jag reser mej upp".

Under de timmar vi dröjde oss kvar på toppen för att njuta av utsikten hann Ragnar med att resa på sig många gånger. Vad han såg från sin höga ståndpunkt är en så omfattande och vidsträckt utsikt att här inte finns utrymme nog för en beskrivning. Jag får väl rekommendera ett eget besök av platsen.

Hemåt det bär

Följande morgon var vi uppe redan vid femtiden och iförda handskar och yllemössor slevade vi i oss frukostgröten. Ett problem i fjällen är att maten hinner kallna innan man hunnit äta upp den.

Avsikten var att innan kvällen hinna fram till Akkostugan som var slutmålet. Efter fem dagars vandring var vi c:a halvvägs och resten tänkte vi försöka klara på en etapp.

Med vinden behagligt i ryggen drogo vi iväg genom Ruotesvagge. Duggregnet, som förstörde utsikten, var liksom beställt för tillfället då vi ändå inte hade tid att ägna så stor uppmärksamhet åt sevärdheter. Mil lades till mil och kl. 3 på em. hade vi nått fram till Kusuriskåta, då vi kostade på oss en längre rast och fick samtidigt njuta av utsikten mot Akkafjällen.

Vi trampade vidare och då vi rundade Akka öppnade sig utsikten över Stora Lulevatten, och där nere vid stranden skulle Akkastugan ligga. Det såg inte ut att vara särdeles långt kvar, en enkel uppgift om högst en timme kanske. Det visade sig, att den sista biten blev den mest krävande på hela turen, trots att vi på slutet kom in på den rösade och uppgångna leden som kommer från Padjelanta. Stigen svängde hit och dit runt tjärnar och bergknallar och ett tag såg det ut att bära tillbaka upp mot Akkafjället. Ragnar ifrågasatte om vi över huvud taget var inne på

Vid Telmavadet — Rapaälven besegrad

rätt led. Arne började tröttna och ville rasta, men jag vågade inte stanna då jag började ana att vi ändå skulle få gå sista biten i mörker. Jag uppmuntrade mina kamrater med "vita lögner" såsom "nu är det bara en kvarts timmes väg kvar fram till stugan — nu kan det bara vara någon kilometer att gå". Samtidigt lovade jag mig själv att aldrig mera gå den här förbaskade stigen som aldrig ville ta slut. Hur kunde någon förresten komma på idén att lägga en stuga på en plats till vilken det verkade hopplöst att nå fram.

Nu står jag inte ut längre

Underbart var det att se stugans tak avteckna sig mot kvällshimlen och fruktansvärt att i skumrasket se den solida järnbommen som låg för dörren. Arne talade senare om att han höll på att få en chock när han uppfattade situationen som att stugan var låst. Hemska tankar om tältning i mörker med dithörande besvärligheter hann passera genom hjärnan, innan man fick uppleva den ljuvliga känslan att järnbommen följde med upp då man lyfte den.

Arne släppte rygsäcken och kastade sig i en av britsarna. Han somnade omedelbart. Jag tror han sov redan då han svävade i luften på väg ner mot filtarna. I varje fall märkte han ingenting då Ragnar och jag drog av honom stövlarna.

På morgonen kom bären, gamla Akka, och hämtade oss. Vi hann inte mer än tvärs över sjön till Ritsemjokk förrän vi mötte civilisationen i form av en stor nybyggd serveringslokal i vilken stressad personal snäste åt en.

Omgivningarna kring den måttligt vackra bygguaden pryddes upp av överbliven byggnadsmaterial, bensindunkar, kartonger med ankommande gods och varor m. m., m. m.

Så går båten vidare ner till Stora Sjöfallet, om vilket man en gång i tiden fick uppfattningen att det var fridlyst. Där träffar man på baracker och grävmaskiner som påminner om människans fruktansvärdade förmåga — och resurser att omdana och förändra naturen. En massa bilar och folk vittnar om hur människans i sitt till synes omätliga begär efter allt högre levnadsstandard inte tycks vilja spara någon liten del av naturen orörd.

Skulle någon vara intresserad av att uppleva verkligt orörd vildmark inom vårt eget lands gränser, så vill jag ge det rådet "vänta inte för länge".

Sarek är fantastisk — ännu —, i varje fall upplevde vi det så under vår vandring.

Anlita F. N. WEIDERMANS BUSS AB

Moderna turistbussar med nackstöd, radio och guidemikrofon.

Res med vår linjetrafik Örebro—Kumla—Hallsberg—Vretstorp. Kumla—Hardemo.
Kumla—Yxhult—Bredsätter—Älsta — Hallsbergs kyrka—Hallsberg—Kårstahult.
Kumla—Yxhult—Kvarntorp.

Tel. 703 65, 713 65

Begär offert!

BOKHANDLARE

– DET NÄST BÄSTA AV ALLA YRKEN

”Tryckare” tycker jag är det bästa av yrken. Alltsedan jag i 12-årsåldern blev ”konstförvant”, har jag stortrivits med mitt arbete.

Åtminstone förr kallades alla som arbetade i mitt yrke för tryckare, även om de inte sysslade med tryckning. När jag anställdes på ett tidnings- och affärstryckeri, var det vanligt att man fick lära sig allt vad som förekom på ”officinen” såsom tryckning, sättning, häftning etc. Så småningom fick man ta hand om ett sorts arbete. För min del blev det sättning. Och detta kom att bli ”min melodi” ett 50-tal år. Det gemensamma namnet för så gott som alla som arbetade på ett tryckeri är typograf. Förr var det ”konstförvant”, och då var typograferna något för mer än andra och syntes i regel iklädda hög hatt, när de gick till och från arbetet.

Om jag inte blivit ”tryckare”, skulle jag valt att bli bokhandlare, om jag fått tillfälle att välja. Att vara bokhandlare är det näst bästa av alla yrken, tycker jag. Sälja böcker och prata litteratur med bokkunder är verkligen stimulerande.

Under 1920-talet var jag en julvecka under åtta år ”julbiträde” i min hustrus bokhandel och kom då att älska denna förnämliga syssla. Under första året hade affären blivit s. k. ”fullständig bokhandel”, dvs. av Svenska Bokförläggareföreningen tilldelad kommissionsrättighet. Att erhålla denna stora förmån var ingen lätt sak. Vid flera tillfällen hade gjorts personliga uppvaktningar för bl. a. bokförläggarna Albert Bonnier, Lars Hökerberg och Conrad Carleson hos Norstedts, men alltid med negativt resultat. Bokförläggareföreningen var ganska restriktiv, när det gällde kommissionsrättigheter. Invånarantalet på orten hade ganska stor betydelse. Som exempel kan nämnas, att Örebro denna tid endast hade tvenne dylika bokaffärer.

Vid en ny ansökan från Kumla-affären 1921 godkändes denna. Det berodde troligen på, att kommissionsbokhandeln i Hallsberg kommit på obestånd och fått rättigheterna indragna. De återgick sedermera, när det blivit ny Hallsbergsbokhandlare.

I våra dagar skiljer man på A- och B-bokhandel. Den senare är av ganska färsk datum och innebär, att tilldelningen av böcker är ganska begränsad. A-bokhandeln får, utan rekvisition, praktiskt taget all utkommen litteratur. Detta är givetvis en stor förmån, men det har också sina negativa sidor. Först och främst fordras stora lagerutrymmen. Fraktkostnaderna är enorma, då dessa helt bekostas av mottagaren. Oftast fordrar förlaget en

eller annan bok i retur, och då får även bokhandeln vidkännas frakten.

Boklagret är förläggarnas egendom och redovisas varje vår. I ganska stor omfattning rekvireras böcker i fast räkning. Det gäller de s. k. succésbanden, som bokhandlaren vet med sig kommer att röna stor efterfrågan. Dessa order är givetvis förlagen intresserade av, men de kan innebära ekonomisk risk för rekvirenten, när, som fallet varit de senare åren, succésböckerna varit så många.

I början av min ”bokhandlarbana” hade julskyltningen börjat att bli mera allmän, sedan flera butiker kommit till och fått vidlyftigare fönster, som mera lämpade sig för exponering. Den stora julskyltningssöndagen var förlagd till en senare datum än nu. Det medförde att personalen i affärerna tröttade ut sig till den stora kommersen skulle sätta in. Liksom nu användes hela affärslokalen jämte fönstren för att visa fram vad man hade. Vid ordnandet av exponeringen deltog samtliga anställda. Hela lördagsnatten gick åt härtill. Ja, det fanns affärer som inte var klara förrän på söndagsförmiddagen. Efter tiotåget på kvällen, då det började bli folktomt på gatorna, mötte personalen och chefskapet på nytt för att ställa i ordning igen. Detta gick betydligt fortare men tog ändå sin tid.

”Kumla Bok- & Pappershandel” hade stort varusortiment, som inte förekommer nu. Det fanns t. o. m. japanskt och kinesiskt porslin. Tänk, vad julgranskrans det var att välja på: ljus och ljusstakar, flaggor i flera storlekar och representerande olika nationer, glitter och karamellmärken m. m.

Affären hade också musikalier. Så många musikinstrument fanns dock inte. En och annan fiol och gitarr, hängande i taket, var allt. Skulle man ha mera att välja på, fick man göra en stadsresa till specialaffärerna. På julafton var noter mycket efterfrågade. Jag minns en lustig historia från en sådan dag. Ett av de manliga biträdena skulle hjälpa en flicka att få fram det häfte, som hon sökte i de stora nothögarna. Hon verkade blyg och ville inte uppge namnet på nothäftet. När biträdet avlägsnade sig för ett ögonblick, avslöjade hon för en av de kvinnliga medhjälparna, namnet på nothäftet: ”Ingen kan kysas som du”. Det var förstående, att hon inte ville anförtro sig åt det 19-åriga biträdet, som först erbjöd sina tjänster.

På den tiden erhöll inte eleverna varken skolmaterial eller läroböcker gratis, utan det blev föräldrarnas sak att

Folkets Hus

TEATER - FILM - LOKALER FÖR MÖTEN

RING 750 79

REKOMMENDERAS för bröllop, middagar
och samkväm i trivsamt miljö

Prins Wilhelm och Algot Dohlwitz diskuterar böcker i bokhandeln i Kumla

både anskaffa och betala vad som erfordrades. ABC-boken blev då många fem- och sexåringars julklapp. Det skulle dröja länge, innan kulpennan kom till byn. Dessförinnan användes "bläckpennan" och blyerts. Även under julveckan såldes många bläckhorn och stålpenor. Av de senare fanns stor variation och även storlekar.

Roligt var det att sälja jultidningar. Vilken flora av sådana fanns det inte på 1920-talet. Just nu erinrar jag mig en lång rad: Julkvällen och Julhälsning, som var stora prakttidningar med konstbilagor, barntidningarna Julklappen, Julklockan, Julbocken, Julkärven, Tummeliten, Snöklockan, Kring granen och brasan, de båda sistnämnda delades ofta ut i söndagsskolan. Ett par trevliga småhäften var Flickornas och Pojkarnas julbok. Veckotidningarna var inte många, men en av dem, den rikt illustrerade Hvar 8 Dag, tilldrog sig stor uppmärksamhet genom sin förnämliga utstyrelse och ett innehåll, som vittnade om hög kultur. Den nödgades ge upp på 1930-talet. En sådan tidskrift är det säkert många som efterlyser.

Jag ångrar att inte ha samlat på jultidningsomslag. Det skulle verkligen vara roligt att se en sådan exposition av 1920-talets alster. Kanske någon av julbladets läsare haft en sådan hobby? Alla i vårt land utgivna jultidningar finns tillgängliga på Kungliga Biblioteket i Stockholm och på universitetsbiblioteken i Uppsala och Lund. Där har man rätt att utan kostnad rekvirera vad som önskas och i lässalen studera dem.

Nu närmar sig åter en ny jul, föregången av en söndag, då ortsborna "går man ur huse" för att beskåda hur våra affärsmän lyckats denna gång att ordna skyltningen. Det är inte gott att hitta på något nytt och attraktivt. I

vår tid, då det reklameras så intensivt och så många hjälpmedel står till buds, är det givetvis lättare att ordna en lyckad varuexposition än det var för exempelvis 1920-talets affärsmän. Efter en dåtida genomliden "skyltvaknatt", då alla gnuggat sina geniknölar för att få fram något tips, var man enig om, att "till nästa år skall man sannerligen vara ute i god tid att göra upp förslag på hur man skulle ha varorna uppställda i fönstren, på diskarna, på hyllorna och på butiksgolvet." Men föresatsen blev aldrig infriad. Ty nästa jul stod man där lika tomhänt som tillförne med idéer. Och så blev det som det blev.

Alltsedan min "bokhandlartid" har jag haft stor lust att läsa recensioner. Så vore man lite yngre, skulle man kunna erbjuda den bokkunnige Dohlwitz sina tjänster under en julvecka. Det vore, om något, stimulerande.

I november 1929 överogs bokhandeln av Algot Dohlwitz, Strängnäs. Han hade lärt yrket i Erikssonska bokhandeln i hemstaden och var — jämte tvenne bröder — känd bland bandyfolket långt utanför Strängnäs. Han blev också en av de mera framträdande inom IFK i Kumla.

Vid Dohlwitz tillträde av Kumla bokhandel var den förlagd till det i år rivna huset vid sydöstra hörnet av torget men flyttades snart nog över till de nuvarande lokalerna.

Som nämnts höll affären ett omfattande sortiment, av vilket mycket inte hörde till en bokhandel. Dohlwitz ändrade tämligen snart på detta.

Dohlwitz stora intresse är böcker och hans kännedom om dem och deras titlar och författare är rent fascinerande. När julböckerna någon gång på höstkanten började komma och fram till julbrådskan läser han bokrecensioner på löpande band och kan därför informera kunderna framgångsrikt.

Under en lång följd av år har Dohlwitz stått som arrangör för "Bokens dag" och haft en enastående tur att till denna få medverkan av en lång rad framstående författare, av vilka framförallt kan nämnas prins Wilhelm, Lapplandsdoktor Wallquist och Irja Brovallius. Det käraste minnet från dessa "bokdagar" är när han fick hälsa prinsen som gäst i sitt hem och med honom tillbringa en oförglömlig kväll.

E. KEMPES *Manufaktur*

Hagendalsvägen
KUMLA

Telefon 701 66

Rekommenderar sitt urval av finare och grövre Arbets skjortor, Arbetsbyxor, Slipsar, Blåkläder, Trikaer m. m.

BENGT NYVELIUS

”kunglig” tennischarmör

Idrottens himmelsrund har, under årens vandring, täckts av ett kompakt och ogenomträngligt molnstoff som hindrat stjärnornas svaga ljus att tindra över vår lilla stad. De dystra molngubbarna har dock släppt fram lite stjärneljus. Men av måttlig styrka. En av de kumlabor, som fått sitt namn bestrålat av den blinkande stjärnan, är Bengt Nyvelius. Hans tennsracket har svingat sej över det röda underlaget och motståndarnas förskräckta uppsyn som meteorens hisnande färd genom rymden.

Bengt Nyvelius har under den vita bollens studsande i Kumla inkarnerat tennissporten som sådan. Smekt de bångstyriga dunbollarna med sådan elegans att man fått leta djupt ner i ordlistan efter de rätta superlativen. Oftast förgäves.

Bengts tennisvaggas stod bland Åsbros höga och susande tallar. Då tiden närmade sej 20-talets slut. En tennishana som bestod av mer kvickrot än lawnitstybb. Men det var inte ofta bollen hamnade inom de vita linjerna utan sökte istället sina vägar rill granarnas skyddande hägn. Men från furornas dova tennismusik i Åsbro var steget inte långt till de större namnens tummelplats, Båstad.

Som 20-årig senior och med en lång rad av junior-titlar insopade med de spända senorna, kom Bengt till idylliska Båstad, tennisens Mecca i Sverige. Här möttes han av den konungliga glans som på den tiden spreds med de varma vindarna kring Laholmsbukten. Gustav V charmerade den kvinnliga publiken med sitt ”duktiga spel”. Men inte tennishandens som gömde sej bakom färgade solglasögon. Ändock var ”fasaden” vänligt sinnad visavi Rikets Överhuvud. Gustav V figurerade under en lång rad av år i dubbelturneringens prislistor tillsammans med en av dåtidens störste slugger-spelare Matejka. Så hände det sej att Kumlas egen Bengt stod i tur att möta Gustav V/Matejka. Detta var i dubbelns tredje omgång. Tillsammans med en annan kumlaspelare, Holst, bildade Bengt ett på papperet starkt dubbelpar. Normala tips pekade på stor Kumla-vinst. Men eftersom turneringen var ordnad efter handikappets regel så tvingades de två att lämna en ganska så dryg motståndarfavor. Och så var det ju det där med Svea Rikes Konung... Skulle man verkligen kunna friska på som vanligt eller skulle lösa och fogliga pastejer tvingas fram. En ytterst känslig fråga. Bengt: — Om vi spelat för fulla segel så hade vi nog slagit Konungen och Matejka ganska så stort. Men då kunde vi räkna med att bli bannlysta i Båstad

Från vänster: Österrikaren Matejka, B. Nyvelius, Gustav V och Arne Holst

de efterföljande åren. Så det var bäst att ta det lilla lugna.

Vid den här tiden anordnades sommartävlingen i Båstad med Gustav V:s goda minne. Och på den röda centre-courten var han givetvis en publikdragande magnet, som gav kassören härligt klirrande fickor. Bengts dubbelpartner var av annan åsikt ifråga om speltaktiken.

— Vi krutar för allt vi är värda på Kungen. Är det tävling så är det, resonerade en spel- och medaljsugen Holst. Bengt berättar: — Matchen rullade igång och vi låg på ”sparlåga” för att inte falla i ”onåd”. Spelet var ganska lojt. Inte kunde jag köra mitt vanliga nätspel utan vi drog oss sakta mot baslinjen för att ge Matejka och Kungen möjligheter att ”osynligt” vinna nätposition. Och dom klappade på rätt bra. Kungens enda vapen var väl en god lobb som han tog till vid de sporadiska tillfällena vi gjorde nätruscher. Annars var Kungen ganska orörlig på courten. Lufsade fullkomligt fram till nät. Verkade trög. Men han var ju lite till åren kommen.

Och mycket riktigt kunde ”det svårslagna dubbel-paret” även ta kumlingarnas skalp. Vilket på papperet var en meriterande seger. De brunnsdrickande damerna med sina solparasoll på läktaren applåderade ivrigt den kungliga victorian. Å punschmagade mustasch-patroner snoppade cigarren för att kunna ge sitt aristokratiska bifall.

Sen denna minnesrika tid har Bengts racket fortsatt pricka in dödliga servar. Och resultatet härav kan skådas

KEMPES KIOSK

vid Hagendalsvägen

Telefon 701 66

Försäljning av Frukt — Choklad —
Konfekt och Glass

PRESENTKARTONGER i Choklad m. m.
Tobaksvaror — Tidningar

INNEHÅLL:

<i>En annorlunda jul.</i> Av kyrkoherde Torsten Ellwyn ..	1
<i>TVå resor för att studera kyrkor.</i> Av kyrkokamrer Olle Eriksson	2
<i>Kumla realskola 1947—1969.</i> Av folkskollärare Sven Elisson	4
<i>40 år</i>	6
<i>Banker i Kumla.</i> Av kanslichef Tage Tapper	7
<i>Några bortgångna donatorer i Hallsberg.</i> Av lantbrukare John Persson, Högsäter	11
<i>Berceuse,</i> dikt av chaufför Karl Wetterholm	13
<i>Vad en balja kan ställa till.</i> Av skofabriksarb. Hugo Ericsson	14
<i>Litbells — från charkuteri till storindustri.</i> Av boktryckare Nils Helander	16
<i>Sveriges äldsta kvinnliga lantbrukare.</i> Av lantbrukare Karl Östlund	19
<i>När Kumla Nöjesklubb och Kumla Radioklubb var populära attraktioner.</i> Av Nils Helander	20
<i>När själavården i Hallsberg sköttes av adjunkter</i>	23
<i>Min barndomsgata, XVIII Parkgatan.</i> Av Nils Helander Albin Andersson — bilman med 42 "pricksria" år. Av Nils Helander	27
<i>Fyra händelserika julaftnar.</i> Av fröken Sarah Rosenström, Örebro	30
<i>Stocksäter — ett mäktigt industri, affärs- och bostadscentra.</i> Av Nils Helander	32
<i>TVå bortgångna medarbetare</i>	35
<i>Stenebacken under min ungdom.</i> Av grosshandlare Paul Johansson	36
<i>Midsommarkyssen.</i> Av fröken Sarah Rosenström	38
<i>Vildmarksvandring genom Sarek.</i> Av fotograf Osten Johansson	39
<i>Bokhandlare, det näst bästa av alla yrken.</i> Av Nils Helander	41
<i>Bengt Nyvelius, "kunglig" tennisspelare.</i> Av studerande Lars C. Tisell	43
<i>Mer om Pukestugan.</i> Av polisintendent Sven Robertsson, Enskede	44
<i>Innehållsförteckning</i>	44

på prisbordet. Tre Tuna-kannor, 70-tal DM-tecken och många små bucklor, vittnar om intensiv och säker racketkänsla. En annan notabel händelse i Bengts tennisliv är tipsmatcherna. — Det var under ÖSK-tiden som allsvenska tennisserien utgjorde tipsobjekt. Det hände flera gånger att mina matcher var föremål för hela "tippar-Sveriges" tankemödor. — Hur är formen nu för tiden då? — Ja, nog tror jag mej om att spöa alla KTK:are. Men det är ju klart man har ju inte snabbheten och den där riktiga grundkonditionen kvar. Men volleyspelet går ju rätt bra fortfarande. Så nog finns det lite fight kvar härinne i tennissjälén, slutar Bengt sin berättelse från flydda dar då prislorna alltid såg namnet Nyvelius på de översta platserna.

Kumla Julblads hederspris

för åren 1968 och 1969 har tilldelats Lennart Nilsson, världsmästare i juniorbandy, och Per Yngvesson, aktiv under många år i såväl fotboll som bandy.

MER OM PUKESTUGAN

Johan Jonsson

Christina Jonsson

Från polisintendent Sven Robertsson, Enskede, har utgivaren fått mottaga följande.

I förra årets julblad informerades vi läsare om Pukestugan, vilket jag fann särskilt intressant mot bakgrunden av att min mormor föddes i stugan år 1852. Stugan fanns då på sin ursprungliga plats i Brånsta och beboddes av lantbrukaren och nämndemannen Petter Olsson och dennes hustru Stina Cajsa Olsdotter. Petter Olsson, vars porträtt är intaget i Kumla julblad 1946, var född 1823 i Blacksta. Han flyttade till Brånsta 1844, gifte sig året därpå med Stina Cajsa, som var från Stene. Till troligen 1897 brukade han Brånsta nr 4, varå Pukestugan fanns uppförd. Nämnda år gifte sig sonen Carl som sedan brukade gården till dess hans son Torsten tog över. Petter och Stina Cajsa bodde i Pukestugan till dess ny mangårdsbyggnad uppfördes, varefter Pukestugan förmodligen kom att stå obebodd fram till dess en av döttrarna, Edla gift med Klas Brodén, flyttade från Kumla till Brånsta. De fick då bo i Pukestugan tills ett markområde invid skolan avstyckats från gården och en ny byggnad uppförts där. Min mor som är synnerligen minnesgod brukar berätta om de livliga kontakterna mellan hennes föräldrahem i Sännersta och morföräldrahemmet i Brånsta samt med mosttrar och morbröder på olika håll i trakten.

Petter och Stina Cajsa hade åtta barn. Der tredje i ordningen var Christina, som sålunda föddes 1852 i Pukestugan. Hon gifte sig 1875 med lantbrukaren Johan Jonsson på Claesgården i Sännersta och fick med honom tre döttrar och en son. Sonen övertog så småningom gården, som efter hans frånfälle 1956 nu brukas av sonen. Döttrarna hamnade på olika platser i bygden, den äldsta Edla blev lantbrukarhustru i Alm, den mellersta Beda är bosatt i Hallsberg och den yngsta Signe var under större delen av sin levnad bosatt i Byrsta.

OLOV KARLSSONS

Senaste nytt

i Cyklar, Mopeder och Motorcyklar

Cykel- och motordelar samt tillbehör alltid på lager

VINTER- och SOMMARSPORTARTIKLAR

Cykelaffär, Kumla

Hörnet Drottninggatan—Mossbanegatan
Tel. 704 76

REPARATIONER
utföres omsorgsfullt

AMBASSY

En svensk kvalitetsko

Vi vet att behov av randsydd herrsko finns. Därför tillverkar vi sådana i extra kraftiga vidder. Men samtidigt följer vi med - i utvecklingen - när det gäller "lättare" agoskor i nya typer av modeller, läster och materialer.

Vårt syfte är att erbjuda moderiktiga skor till medvetna och kräsna svenska män i olika åldrar.

Modell 5072

Modell 5078

Modell 5009

Modell 5065

Modell 5070

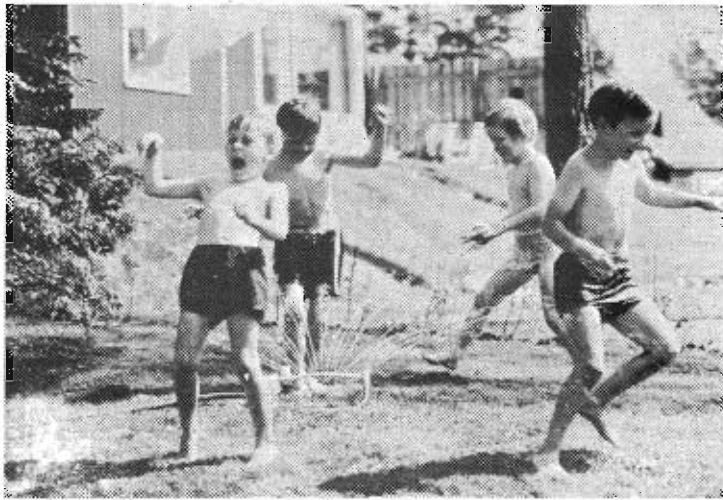
Modell 5012

AB LASSE BURÉN · KUMLA

Fråga efter

AMBASSY

i Eder skoaffär

**Sparbanken
lånar ut mer pengar
till småhus
än någon annan
bank**

**Det finns pengar till dig också
— som bostadssparar i sparbanken**

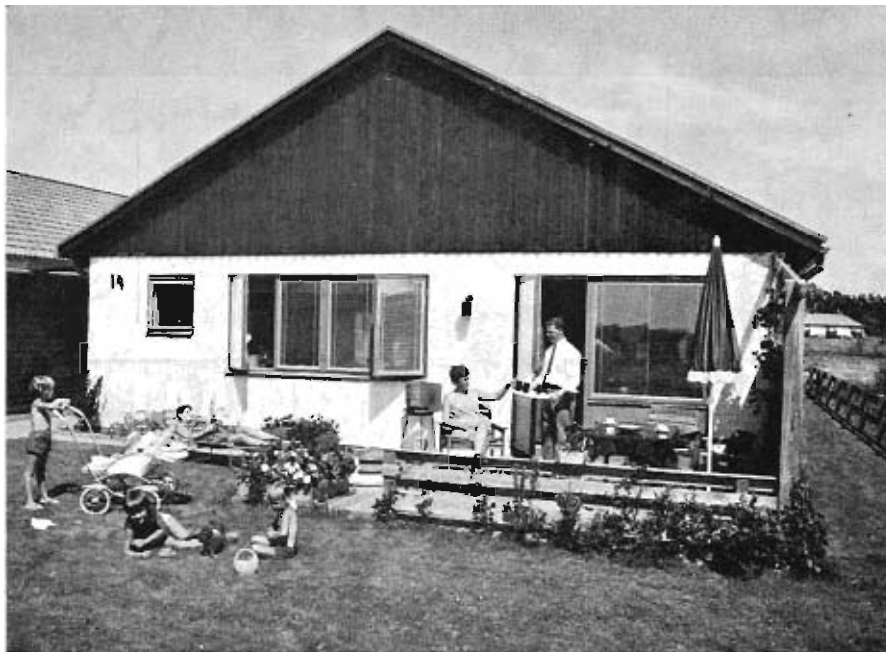
Det finns så mycket vettigt att spara till — t ex en bättre bostad. Och nu får du högre sparränta än någonsin. Så börja spara i sparbanken.

Kom till oss och diskutera dina bostadsplaner!

KUMLA SPARBANK

**Bygg Ytonghus — stenhus
i byggsats**

Med väggmaterial av låsfogad Ytongstav är Ytonghus' materialleverans mycket lämplig för egnahemsbyggare — särskilt för dem som vill göra en större egen arbetsinsats.

Bjälklag av Ytong och monteringsfärdiga takstolar underlättar den egna arbetsinsatsen liksom de fullständiga och lättfattliga entreprenadhandlingarna för byggnadsarbetet, vvs- och elinstallationerna.

Ytonghus betyder brandsäkra och ekonomiska bostäder med god värmeisolering — sparat kapital. Begär vår katalog med närmare upplysningar.

 AB YTONGHUS

GÖTGATAN 2 A, 692 00 KUMLA TELEFON 759 00, 756 50